SALA DE LECTURA

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 21 aprilie 1993 16 (164)

O MODIFICARE DE ACCENT

Deşi a fost lipsit de ecoul pe care l-ar fi meritat, Forumul democraţilor organizat de Alianţa Civică la începutul lui aprilie '93 a constituit, măcar într-o privinţă, un succes. Pentru prima dată în anii din urmă s-a încercat o sinteză a posibilităţilor de soluţionare a numeroaselor probleme ce stau — sub formă de piedici mai ales — în calea procesului de democratizare a societăţii româneşti. Punctul de plecare în elaborarea acestei sinteze a fost analiza atentă a realităţii, din cîteva domenii determinante pentru chestiunea în cauză : legislativ, politic, moral. Ne lipsesc încă multe din legile proprii unei societăţi democratice iar cele care există, deşi imperfecte, nu sunt respectate sau sunt aplicate strîmb, de unde şi invazia corupţiei la mai toate nivelurile deciziei de unde şi criza formei de proprietate care este, de fapt, principala lipsă a crizei economice actuale, alături de criza mentalităţii. Formaţiunile politice — cele mai multe — se află, la rîndu-le, în criză de identitate, deopotrivă doctrinară şi comportamentală, de unde şi incoerenţa acţiunilor politice ale unora sau inconsistenţa altora, „calităţi" ce reprezintă sursa dintîi a neîncrederii opiniei publice în partide. Dar ceea ce a rezultat cu pregnanţă din analiză a fost faptul că nici o soluţie posibilă de ieşire din multipla criză în care trăim nu are sorţi de izbîndă, atîta vreme cît vor persista figurile deprimării morale (suspiciunea, minciuna, neîncrederea, resemnarea, etc.) şi cutumele unei mentalităţi de tip colectivisto-comunist la cei care fac clasa politică de azi ca şi la majoritatea populaţiei adulte. Prin urmare, în strategia pe termen mediu a forţelor politice democrate accentul va trebui să cadă pe reconsiderarea mijloacelor de (re) construcţie, a mentalităţii democrate şi totodată, pe găsirea căilor de eliminare a surselor crizei morale. Problema e însă a strategiei pe termen scurt, înlăuntrul căreia e lesne de înţeles că nu poate încăpea imperativul schimbării mentalităţii. Poate, în schimb, să-şi afle locul celălalt imperativ, al eliminării surselor crizei morale. Deontologia politică, stoparea corupţiei şi abuzurilor, realizarea separării puterilor şi blocarea extremismului pot asigura dacă sunt efective, coerente şi consecvente, revigorarea forţei morale a cetăţeanului român. Într-o atare privinţă n-ar trebui să existe controverse între opoziţie şi puterea actuală, în măsura, fireşte, în care aceasta din urmă se consideră ea însăşi democratică. Dacă ne gîndim că printre motivele nemulţumirilor general-economice ale salariaţilor sunt invocate frecvent corupţia, abuzurile şi absenţa motivaţiei muncii, ni se revelă o dată în plus însemnătatea pe care o capătă, în condiţiile de azi ale României, acţiunea politică de eliminare a surselor deprimării morale înţeleasă ca parte constitutivă esenţială a procesului de democratizare. Totul e ca aceste lucruri care ţin de ceea ce am putea numi evidenţa bunului simţ să fie luate în seamă de oamenii politici, de instituţiile publice şi de Parlamentul României. Altminteri, chiar presupunînd că economia se va redresa, va fi tot mai lung drumul pînă departe.

„L"

Cornel Ungureanu:

MIRCEA ELIADE ŞI DETRACTORII SĂI

— ÎN PAGINA A 7-A —

UN FILOSOF LA SFÎRŞITUL VIEŢII

C. RĂDULESCU MOTRU

— ÎN PAGINILE 8—9 —

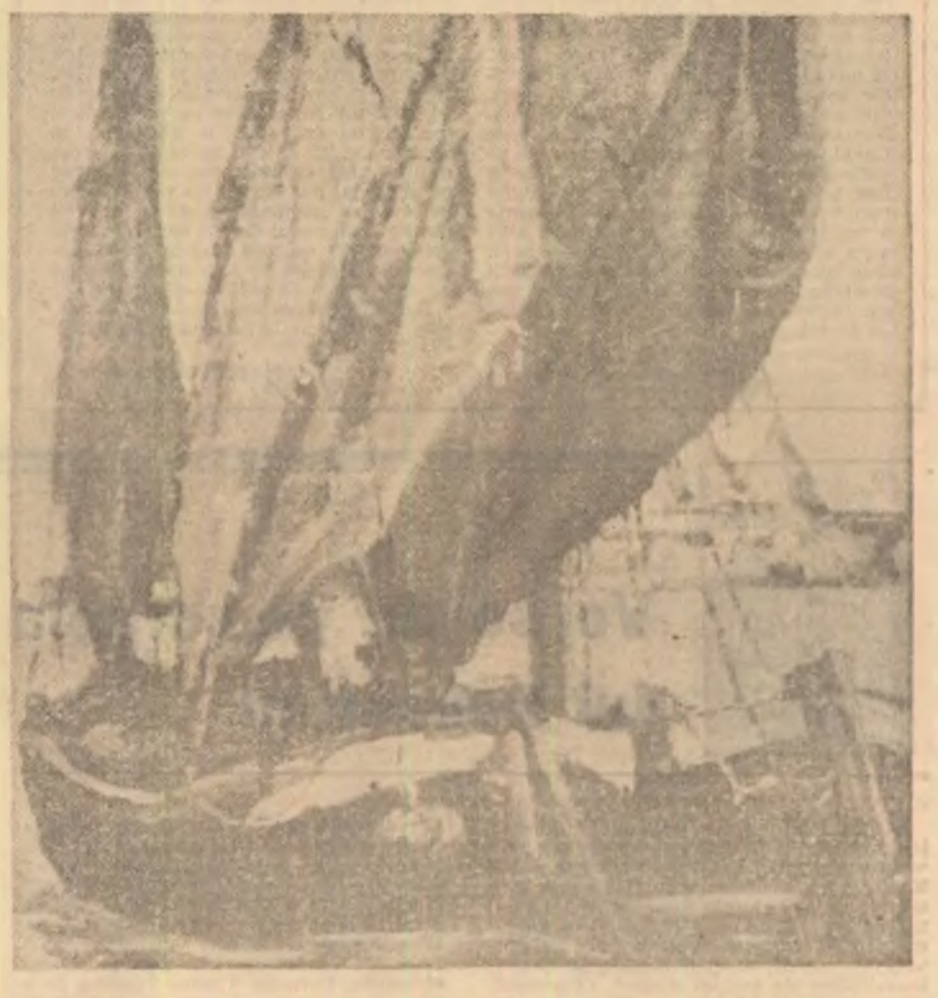

În paginile revistei sînt reproduse lucrări ale pictorului Nicolae Dărăscu

SOLEDAD GALLEGO DIAZ:

EXPRESII PERICULOASE ?

— ÎN PAGINA A 14-A —

POEZIE FEMININĂ AMERICANĂ

— ÎN PAGINA A 15-A —

3 PROZATORI CHINEZI CONTEMPORANI

— ÎN PAGINA A 16-A —

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Schimbarea tovarășilor — bucuria nebunilor

Am învățat, din prima copilărie școlară, că înțelepciunea românească, în marea ei adâncime, cuprinde și acest adagiu : „schimbarea domnilor, bucuria nebunilor". Cum domnii fuseseră schimbați cu tovarășii încă pe vremea când nu prea băgam eu de seamă astfel de chestii, n-am prea avut posibilitatea să verific spusele strămoșilor noștri, transmise desigur „bouche à oreille", de-a lungul veacurilor. Domni n-am prea văzut la conducerea României și în orice caz ei nu au fost schimbați cu altceva decât cu tovarăși. Dar am verificat, în schimb noua variantă a vechiului dicton : „schimbarea tovarășilor, bucuria nebunilor". Și s-au schimbat ceva tovarăși de-a lungul scurtei mele vieți. Parcă ieri am auzit de înlăturarea grupului fracționist și dracu' mai știe cum Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu. Eram școlar pe undeva prin Sălaj, unde se vorbea mai mult de „partizanii" din Munții Meseș, cum jefuiesc ei, chipurile, autobuzele, în drum spre Ciucea, prin zona Cizer dacă nu mă înșel, decât de schimbările „la vârf". Iar ploaia torențială de care se mai leagă, încă, în memoria mea știrea schimbării acestor tovarăși cu alții nu are, desigur, nici o legătură cu fondul problemei. Tot atunci am auzit, însă, și despre Canal, cu unele dintre crimele care se petreceau acolo. Sau, în fine, că ar fi fost tot atunci mi se pare astăzi, după mai bine de patruzeci de ani. Pe urmă a murit tătucul și unii au plâns, alții s-au văzut brusc fără vreo speranță. Dar înlocuitorii tătucului au „reclădit împreună speranța" la loc, exact așa cum fusese ea înainte : temeinică și fără de sfârșit.

Spre deosebire de domni, însă, și cu rare excepții, tovarășii se schimbau pe tăcute. Deodată nu mai auzeai de Dumitru Coliu, al cărui nume stă în memoria mea alături de cel al lui Leonte Răutu, semn că o vreme au fost și purtători alături, sau de celălalt, despre care nu-mi mai amintesc decât că a fost un nedorit cuscru al celor doi Ceaușești. Un tovarăș căzut cu zgomot a fost Alex. Drăghici, cel astăzi de negăsit. Sigur că unii se vor fi bucurat de căderea lui, dar puțini — îmi închipui — au fost aceia care să creadă că așa ceva nu se va mai repeta. Iar E. Bodnăraș a părut aproape dizident cerând — cu o ascuțită percepție a viitorului sau din întâmplare — să fie îngropat în curtea bisericii din satul lui, Iaslovăț, iar nu — provizoriu, cum s-a dovedit — în „Monumentul Eroilor Patriei" ori cum se va fi chemat acea construcție din Parcul Carol.

Nu se poate spune că tovarășii nu s-au schimbat între ei, de-a lungul anilor. Atâta doar că, în rest, totul a fost la fel, ba chiar, cum ați putut vedea, lucrurile au mers din rău în mai rău. Ceea ce, în paranteză fie spus, se întâmplă și azi, însă mult mai rapid.

Au fost schimbați ca tovarăși, și Silviu Brucan, dar nimeni n-a luat seama la el până când nu a devenit dizident, și Al. Bîrlădeanu, și Ion Iliescu. Aceștia trei, însă, și-au oferit avantajul de a reapărea ca domni, după ce nu mai conveniseră în calitate de tovarăși. Asta nu înseamnă că ei fac parte din dictonul nostru în varianta clasică. Nu, nicidecum, domniile lor sunt tovarăși get-beget și cred că vor fi chiar înmormântați cu steaua roșie la cap, dacă nu vor să-și trădeze și în moarte idealurile tinereții dumnealor „revoluționare". Ciudat e că și comunistilor li se spunea, în scrisori și nu numai, tot dumneavoastră, adică domnia voastră, de parcă altfel le-ai fi spus „domnule". Însă acest cuvânt, cel mai detestat de ei, nici nu li se potrivea și, oricât îl încearcă ei azi, nu li se potrivește în continuare. Ei se mai schimbă și-acum unii cu alții, cu ceva mai mult zgomot ca altădată, dar eu tot nu pot să reiau bătrânescul „schimbarea domnilor..." și rămân la dictonul de tip nou, măcar că azi tovarășii nu mai sunt la fel de refractari la ideea de a fi numiți domni pe cât erau mai ieri, ba dimpotrivă.

Dar schimbarea tovarășilor în domni, asta chiar că ar fi bucuria nebunilor.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Principiul divin al unității nemulțumirilor noastre lumești

Noi am reînviat ? Conform filosofiei daoiste : unitatea este alcătuită din dualitate și pentru a se manifesta are nevoie de un al treilea elment, energia — **noi nu...**

Că vremea trece, vremea vine : nemulțumirile populației României sunt la un pas să rupă iar unitatea mulțumirii autorității executive în stat ? 1 mai muncitoresc, zi a retragerii subvențiilor reformatoare, vine în acest an plină de energie... Avertismentul grevelor a trecut, urmează mișcările de stradă revendicative ? Puteți să credeți că Puterea nu s-a gîndit să gradeze descărcarea energiei populației aduse în pragul disperării în această primăvară ? Indexările la salarii și „compensările" simbolice (conform băcălăilor ceaușiste, cu „majorări" rizibile față de explozia prețurilor, inflaționiste), diversiunile naționaliste (U.D.M.R.-ul e pus să facă jocul Puterii, plusînd cu absurda „purificare etnică" pe seama prefecților români noi, legitim numiți în Harghita și Covasna) sau cu promisiuni cu mărirea fiscalității asupra sectorului privatizat peste noapte, minoritar (sector asupra căruia „poporul" se uită chiorîș, „afaceriștii" fiind securiștii, activiști P.C.R., hoții în stil mare și vînduți firmelor străine) fac parte din arsenalul deschiderii supapei ! Las la o parte stupefianta instigare publică la contramanifestație, prin Televiziunea centrală, a primului ministru N. Văcăroiu împotriva sindicaliștilor ieșiși în stradă la 12 aprilie 1993 să protesteze... Vă dați seama, în eventualitatea unor degenerări și complicații sîngeroase, Ion Iliescu-și-regimul-său are ocazia să se salveze iar prin sacrificarea actualului guvern în întregime, după ce va încerca o remaniere a lui de ochii lumii... Important fiind să rămînă prostul de român, oricum, cu buza umflată — că măsurile luate cu escaladarea „costurilor tranziției" vor funcționa împotriva muritorului de rînd și în favoarea „stăpînilor", banul negru rămîne ochiul dracului ! Aici nu mai încep conotațiile metafizice : și „calea omului, cu legea ei morală", ideală, rămîne o poveste scrisă taman de cei mereu sătui, practicieni lăsați de Dumnezeu să ne dea lecții „că totul se poate, numai să vrei"... Taman cînd totul în România pare să se ducă de rîpă și cînd ți se lasă impresia că nimic nu se mai leagă : spre al cui profit, oare ?

În fine, să revin, aici, la rătăcirile mele „lovite în cap" (am observat că mi se iau în serios ! Prost să fii...) de la Azuga, din Ajunul Crăciunului anului trecut : cînd am coborît de pe munte să descopăr, în acest oraș al „celebrei" fabrici de bere, un tren particular care să meargă pe mijlocul șoselei. Odată rămas cu ochii pironiți pe liniile ferate încorporate în asfalt — motiv pentru care am pus un pariu neghiob cu un localnic, pariu de o mie de lei că **nu există** ! Cum să existe un tren particular în România, cum susținea acest localnic beat : tren orășenesc, pe post de tramvai ? Deși, pentru pitoresc, nu era rea ideea : dar să fi fost trenuleț de munte, pe linie îngustă, nu linie ferată cu ditamai ecartamentul strategic...

Mă rog... Degeaba se străduia localnicul(ce mă acostase pe trotuar, amețit de alcool cum era, alunecat pe gheață), atunci, să-mi arate stația unde așteptau o grămadă de călători ! Stație din fața unei firme uriașe : **F.S.N. Azuga** (apropo, nu mă pot abține — felicitări poetului și eseist-publicistului Caius Dragomir pentru demisia din F.S.N.-ul compromis de vremurile astea postrevoluționare ce se coc atît de greu) ! Parol... Trenul fantomă din Azuga nu putea să fie ceva curat, la mijloc își băgase necuratul F.D.S.N. —Ion Iliescu coada, pus să recupereze terenul și pe aici (terenul, nu trenul !), zăpăcindu-mă ! Ce F.D.S.N. — Ion Iliescu ? Unde e sediul F.D.S.N. la Azuga ? Doar F.D.S.N. a cîștigat ultimele alegeri libere : sau poate că în trenul fantomă este sediul F.D.S.N. Azuga ? Un F.D.S.N. care, deși pare a fi fără acțiune, are... reacțiune și este inerent tuturor lucrurilor în România ? Un F.D.S.N. în plină expansiune : din trenul fantomă avînd să coboare special în noaptea cînd sosește Moș Crăciun strămoși comuniști — securiști-torționari, să coboare să cucerească sediul F.S.N. la Azuga — adevărat film western.. Nu, că m-am tîmpit de tot...

Vă amintiți unde am rămas ? Revedeți **Luceafărul** din urmă... Tocmai ieșisem din cîrciumă, la Azuga, unde intrasem să mă încălzesc pe gerul acela de crăpau pietrele din 24 decembrie 1992, să-mi mai vin în fire, cum spun, ieșisem cu localnicul-intelectual cu care pusesem pariul că **trenul lor orășenesc particular** nu poate fi real, cînd am căzut iar pe gînduri — totuși, dacă o fi... **O fi chip fără chip, imagine fără imagine. O fi o nebulozitate — va trebui oricum să-l întîmpin : dar dacă... Dacă nu-i voi vedea spatele ? Îl voi urma pe Dao de odinioară...** Un Dao materialist : rătăcit pe „drumul divin" ? Eu fiind căzut iar în extaz mistic...

Dao ? E o **exprimare...**

HRISTOS A ÎNVIAT !

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● „În Parlamentul României a avut loc prima cafteală postrevoluționară". **(Evenimentul zilei**, ediție de prînz) ● DAN VARDIE : „Sărbătorile de Paști s-ar putea să fie un sfetnic bun pentru augustul nostru Parlament. Probabil că după atâtea ouă roșii și sticle cu vin se vor vota, în sfârșit, amendamentele la Legea investițiilor de capital străin". **(Tineretul liber)** ● DAN SUCIU : „Măcinată de scandaluri și corupție, Social-democrația europeană e în picaj". **(Zig-Zag)** ● OLGA CORENIUC : „Ratat la el acasă modelul suedez se aplică în România". **(Expres)** ● J. RICĂ : „De curând, Muzeul Figurilor de Ceară s-a îmbogățit cu silueta președintelui Bill Clinton. Dar nu singur, ci cu pisica. Propunem realizatorilor o machetă și mai originală : președintele Ion Iliescu în mărime naturală, purtând pe umărul său stâng Cucuveaua". **(România liberă)** ● Ec. GHEORGHE IONESCU : **„Cât va costa mutarea Parlamentului în Casa Poporului ?** 50 de miliarde luate de la gura copiilor noștri". **(Flagrant)** ● ION CRISTOIU : „...ultimele inițiative ale d-lui Nicolae Văcăroiu, între care se detașează la loc de frunte vizitele prin întreprinderi, mărturisesc o mentalitate de prim-ministru nu sub Iliescu, ci sub Ceaușescu. Pe unde se duce, dl Nicolae Văcăroiu dă indicații prețioase, face promisiuni hazardate, îndeamnă cu vorba". **(Evenimentul zilei)** ● CARMEN DUMITRESCU : „Privatizare da ! În cadrul CAP !". **(Cotidianul)** ● GABRIEL GHERGHESCU : **„Miron Mitrea declara :** «Pe Mircea Popa l-am îndepărtat din „Frăția" tocmai din cauza legăturilor lui strînse cu SRI și Cotroceni»". ; RADU TUDOR : „După ce i-a dat dreptate lui Ion Cristoiu, Nicolae Ulieru afirmă : «La sfârșitul lui 1988, Mircea Popa și-a depus actele pentru emigrare în Uniunea Sovietică»". **(Evenimentul zilei)** ● G. FRÂNCU : „Greutatea unui testicul este de aproximativ 20 gr." **(Prostituția)** ● SORIN ROȘCA STĂNESCU : **„Printr-un truc dintre cele mai obișnuite**, Corneliu Vadim Tudor a devenit cel mai mare moșier din țară. Barajul de acumulare a fost cumpărat cu mai puțin de jumătate de milion". **(Evenimentul zilei)** ● OCTAVIAN PALER : „Se țipă «patriotic», iar în spatele țipetelor se rotunjesc averi grase. S-au vânturat gogoși despre revenirea boierilor de vită veche, pentru a face loc noilor ciocoi". **(România liberă)** ● „Florica Mitroi susține că Vadim minte cu nerușinare". **(Cuvîntul)** ● „Revistele **«România Mare»** și **«Politica»** anunță cu durere că fosta colaboratoare a noastră, **Florica Mitroi**, a înnebunit de-a binelea". **(Politica)**. Iată și recunoștința... Așteptăm s-o auzim pe Florica ! ● „În fața sediului central al revistei «România Mare» se vinde, alături de produsele casei, și hârtie igienică. Nimic mai firesc" **(Academia Cațavencu)** ● MIRCEA MIHAIEȘ : „Că faimoșii autori de cuplete Grigore Vieru și Leonida Lari (de ce s-o fi rușinînd dumneaei de suavul nume dat de părinți, Liuba, nu e greu de spus : strașnicul accent de Moscova plus sonoritatea slavă a numelui de botez nu i-ar fi îngăduit să joace cu atâta dezinvoltură partitura eroismului național) se scaldă în ape tulburi, e clar de multă vreme. Pactizarea cu tot ce e mai putred și mai nerușinat în țara românească reprezintă de la bun început, un semnal de alarmă". **(România literară)** ● EUGENIA TUDOR-ANTON : „...Lari s-a făcut vinovată, nu numai de trădare, dar și de o trufie fără margini. Crede oare, Leonida Lari că «urmele» lăsate de ea însăși în actuala istorie politică a României, sunt altceva decît rușinoase tîrîșuri de ciubote murdare pe curatul covor românesc ? ; „Nu-i rămîne decât să-și dea jos și cordica aurie din păr și să tacă. Să nu se mai prefacă a lua partea sărăcitului popor român, (pe care nu-l cunoaște), fiindcă fățărnicia îi pune azi în jurul frunții o umbră urîtă și neagră. Umbra trădării...". **(Formula AS)** ● SIMONA HODOȘ : **„Ieri, 6 aprilie, în fața librăriei Mihail Sadoveanu** Scriitorul Petru Popescu a plâns de emoție". **(ORA)** ● ALCIBIADE : ... „ne doare exact în **The Popow"** **(România Mare)** ● DAN GÂRDESCU (a consemnat) : „În atenția tuturor româncelor : În București se coafează părul pubian". **(Dracula)**. Pură ficțiune, pariem ● „Venerabilul domn Everac Paul, trăind «ca șoimul singuratec» în turnul de fildeș de pe Calea Dorobanți, gestionând clădirea cu antenă națională, a mai luat de curând o decizie de importanță națională : A INTERZIS ECRANIZAREA LA TV A PIESEI «O SCRISOARE PIERDUTĂ» — de Ion Luca Caragiale. Ce are de împărțit **Neica Nimeni** cu **Nenea Iancu**, în virtutea unei logici normale, nimeni nu-și poate închipui"... **(Expres magazin)** ● ION CRISTOIU : „Pe dl Paul Everac îl înjură întregul electorat al țării. Și cel al d-lui Emil Constantinescu, și cel al d-lui Ion Iliescu". **(Evenimentul zilei)** ● ILIE NEACȘU : „Și prin această vocație de constructori, irakienii îi sfidează pe americani" ; „KAMIL oprește autoturismul în fața Hotelului Palestina și cu tot nu mă dumirese asupra minciunilor prezentate de mijloacele de informare occidentale, majoritatea aflate în mîinile iidanilor, care proslăveau «victoria zdrobitoare a unor comăgani» etc., etc.". **(Europa)** ● NICOLAE CRISTACHE : „Te însală nevasta, faci grevă în Piața Victoriei" **(GRA)** ● VAL BĂLANICĂ : **„Fără aprobare**, Chioșcul domnului Funar încurcă circulația în Piața Romană". **(Evenimentul zilei)** ● EUGENIA STAMBULIU : „Nu-mi dezlipeam privirea de la penisul lui. Ma așteptam să fie ceva mic, ca la copii, s' ascuțit, că d-aia-i zicea Țepeș și, cînd colo, **ditamai parul cu un cap cît un ou m re de găină"** ; „Peste tot mă palpa Țepeș cu pielea lui fină de pe cap" ; „Ceva plesnește, **aud vaginul pirîind și apoi simt că mă dezghioc"** ; **„Țepeș, săracul era plin de sînge și atîrna cu capul în jos". (Prostituția)** ● ANDREI BĂLEANU : „Ce răi sunt bărbații !" **(ORA)** ● „SUNTEM CU OCHII PE VOI !" **(Mișcarea)**

Petre Stoica

ZIUA DE MÎINE

Sursele unui viitor incert

Cum va fi acest mîine ? Cît de mult poate fi redusă — prin analiză, prin voință, prin organizare, prin acțiune — incertitudinea viitorului ? S-a vorbit de sfîrșitul istoriei ; la această idee s-a răspuns, analitic și serios, că istoria nu poate stagna. În ceea ce mă privește am socotit că putem spera într-un început al adevăratei istorii — o istorie a conștiinței, și deci a umanului, a dreptului public necontestat, a eticii actului public. Preistoria, cea de pînă astăzi, doar în aparență istorie a omului, nu a fost altceva decît relevarea enormei inumanități persistînd în oameni.

Care sînt însă elementele empirice — fie ele și cele mai generale — care sugerează forma încă incertă a viitorului ? Primul dintre acestea este eșecul neîndoielnic a ceea ce politicienii improvizați ai întregului Est au numit reforma. Sistemele economice au un caracter de gestalt. Acest lucru era clar pentru comunism — o monstruozitate care trebuie să dispară dintr-o dată, structurile ei subzistînd prin reciprocă susținere. Pe de altă parte, societatea capitalistă a viitorului — inclusiv a viitorului țărilor post-comuniste — este tot un gestalt ; ea este sau nu este în chip integral. Tranziția nu poate fi ceea ce în fizică, în termodinamică, mai exact, se numește transformare de echilibru, în care sistemul, evoluînd lent și fără discontinuități, poate fi considerat mereu într-o stare neperturbată, toți parametrii caracteristici rămînînd în raporturile reciproce proprii unui ansamblu stabil. Trecerea de la comunism la capitalism nu poate fi suficient definită la fiecare din momentele sale. Sînt numeroase situații în lumea reală, în oricare dintre spațiile acestea — de la cel cuantic și pînă la cel psihic, social sau politic —, în care este imposibil să precizezi pentru un sistem eventual, poziția și vectorul mișcării. Unde se situează un sistem și în ce direcție, pe ce traseu evoluează ? Nu totdeauna putem preciza. Este, în acest caz, evoluția sistemului complet indefinită ? Există o altă cale de a estima evoluția sistemului, decît aceea a determinării instantanee a coordonatelor și impulsului — este calea stabilirii exacte a stării inițiale și a celei finale, lăsîndu-se liber traseul urmat de sistem. Aceasta este singura șansă de a se putea optimiza sau măcar des-pesimiza tranziția. Este deci obligatoriu — pentru a exista un viitor, un mîine al tranziției — să se realizeze portretul robot al societății capitaliste a viitorului în România, în Europa de Est și oriunde are loc o reformă. Dacă punctul final, entelchic, al schimbării nu este definit suficient, în termeni cu adevărat proprii, deci nu rigizi — termenii libertății, ai economiei de piață liberă, ai proprietății private asupra mijloacelor de producție, ai capitalismului și democrației — orice pretenție la o mișcare pozitivă a lumii post-comuniste este înșelăciune, eventual și auto-înșelare. Viitorul țărilor estice va fi realmente un viitor dacă se va stabili în termeni perfect clari, definitorii, nu însă și constrîngători, ce va trebui să fie societatea democratică, liberă, pluralistă și satisfăcător integrată, capitalistă ca relații economice, stabilă, a următoarei istorii — moderne, sincrone evoluției Occidentului, stabile. Mijloacele se adaptează scopurilor realist elaborate și concret structurate. O asemenea construcție programatică, funcționînd asemenea unei cauze finale a mișcării economice și sociale, este un produs politic, venind de la oameni politici și purtînd marca inconfundabilă a acestora. Consilierii economici ai lui Ronald Reagan și ai Margaretei Thatcher au putut primi premiul Nobel — nimeni nu a făcut însă din ei autorii schimbării economice și strategice a lumii, care va reprezenta pentru totdeauna creație și decizie purtînd numele lui Reagan și Thatcher. Tehnicismul este formă de iresponsabilitate politico-socială sau, mai rău, ascundere a unor scopuri abjecte în spatele rigurozității procedeelor. Armatele au nevoie în egală măsură de comandanți și de state majore ; nimeni nu a atribuit pînă astăzi o victorie unui stat major, oricît de mult ar fi contribuit acesta la obținerea ei. Mediocritatea ofițerului de stat major transformat în comandant a dat caracterul penibil guvernării Stolojan. Ce se întîmplă cînd comandanții nu au însă cunoștințele ofițerilor de stat major s-a văzut în timpul primei guvernări post-revoluționare. Cel de al treilea guvern al României post-comuniste încearcă să refacă, poate cu mai puțină aroganță, itinerarul modest al primelor două guverne ; unu-doi prieteni din opoziție cred că dacă opoziția nu a învins este din cauza ineficienței statelor majore ale acesteia — a nontehnicității acțiunii acestui sector politic al națiunii. În realitate trebuie să stabilim ce război avem de cîștigat, unde trebuie să lovească aviația noastră strategică pe ce cupolă, a cărui parlament din ce capitală ostilă urmează infanteriștii noștri să așeze steagul reformei noastre victorioase, altminteri reforma va fi un dezastru produs de trei guverne asemenea celor trei vrăjitoare care l-au păcălit pe Macbeth.

Încă un element al viitorului : evoluția rapidă, liberală și capitalistă, a Occidentului european. Stînga nu are, așa cum s-ar putea crede, un simplu recul — ea părăsește scena euro-atlantică, pentru că lumea individualității umane este infinită ca potențial, și veșnică, pe cînd aranjamentele care pornesc de la ideea că stoparea inițiativei individuale ar putea avantaja societatea sînt simple speculări ale unor complexe de inferioritate. Ideile social-democratice, generoase și puternice, au dat două fluxuri de transformări : cele sociale și cele democratice. Elementul social al social-democrației a fost preluat pentru prima oară de Bismarck și a fost instituit de marele om politic în calitate de funcție a statului — a oricărui stat responsabil. Bismarck, prin acest act, îndelung dezvoltat apoi a făcut ca social-democrația să nu devină socialism și socialismul comunism în lumea occidentală. Celălalt element, cel democrat, propriu oricum liberalismului, a fost dezvoltat de acesta pînă la ultima sa consecință : politica avînd drept rol esențial garantarea drepturilor omului. Mișcarea de stînga este astăzi fără un obiect universal prezent. Ea a mai funcționat o vreme ca sistem de reciprocă tolerare a Estului și Vestului. În lumea post-comunistă este un sistem de ajustare pe coordonata timp, în rest nimic.

Pentru noi, eșecul socialismului francez ar putea să permită eliberarea unor informații din birourile administrației de la Paris, referitoare la modul în care guvernarea în România era făcută să meargă înspre obiective desuete, cu mijloace ținînd de o recuzită economică și politică secundară. Unele din înfrîngerile socialismului francez s-au produs la București.

Acestea sînt însă lucruri care țin de trecut. În prăbușirea stîngii europene este și reacția umană normală la o anumită formă de modernism negativ. Un subiect pentru analiza noastră viitoare.

Caius Dragomir

momos

Criticul-jandarm

O prea mare atenție (2 pagini din revista **R.L.**, nr. 10) îi acordă criticul S. Damian încă proaspătului academician E. Simion. Prea-proaspătul are în a meritul că, în absența unor susținători de marcă, a hotărît să se autosusțină. Acest nou mod de existență critică nu trebuie nici să ne mire, nici să ne irite, fiindcă el are la bază o logică de o simplitate dezarmantă ; dl. academician gîndește ca orice bun român adevărat, convins fiind că oricine nu gîndește la fel este antiromân și trebuie imediat demascat. Logica domniei sale este următoarea : „un om de geniu este un om despre care alt om de geniu spune că are geniu !" Pentru ca în România este o lipsă totală de genii dl. E. Simion, bazîndu-se pe „Scriitori români de azi", s-a auto-intitulat geniu. Ca proaspăt om de geniu (și academician) a hotărît că a venit momentul să investească și pe alții cu acest titlu. Numai că, după cum știm, în țara noastră nimeni nu merită cu adevărat acest titlu !Atunci, într-un moment de revelație, dl. E. Simion și-a adus aminte că totuși există unul : Eugen Simion. Așa au avut și românii un om de geniu.

Dl. S. Damian fiind departe de mizeriile noastre săptămînale sau lunare are tot dreptul să se mire că E. Simion vede peste tot, nu și în curtea domniei sale, „făpturi suspecte, malefice, care vor răul literaturii române". Despre faptul că dl. E. Simion este astăzi susținătorul a numai trei-patru scriitori români în viață, și anume a acelora care și-au depășit prejudecățile anticomuniste și și-au mutat oportunismul la academie, (sic !), nu voi discuta. Voi spune însă că criticul furios de astăzi era la fel de furios și ieri, ceea ce dl. S. Damian nu are de unde să știe. M-a oprit odată, demult, pe culoarele Casei Scînteii și mi a spus că dacă voi continua opera de distrugere a lui Preda și Nichita, ei mă vor învăța minte. Care ei, nu știu nici acum. Atunci mi s-a părut caraghios ce spune, mai ales că nici nu-mi trecea prin cap să distrug opera cuiva, darămite pe cea a unui prieten sau pe a celui care m-a debutat ca director de editură. Acum însă lucrurile par a se lămuri : scriitorii români care au beneficiat de cîteva articole înnădite în „Scriitori români de azi" nu pot fi atacați fiindcă, evident, atacîndu-i pe ei îl ataci pe E. Simion. Și nu atît pe E. Simion cît munca de o viață a actualului academician. Și un academician fără operă e de rîsul lumii.

Dl. E. Simion nu îi păzește pe scriitorii români contemporani ci își păzește propria-i scriere, nepricepînd că de cele mai multe ori opera unui autor, chiar cinstit fiind el, are o viață efemeră. Ca om îl înțeleg și îl depling pe E. Simion : e greu să-ți vezi odraslele moarte înainte de vreme. Ca scriitor nu pot decît să rîd de pretențiile unui jandarm care-și arogă titlul de critic literar.

Ștefan Agopian

minimax

Vremea sindicatelor?

Desigur, orice presiune exercitată asupra guvernării pentru a-și folosi puterile de constrîngere în beneficiul unor anumite grupuri, este oricînd dăunătoare.

(Friedrich A. Hayek)

Odată cu ieșirea masivă în strada a sindicatelor, actuala putere din România și-a arătat iarăși fața hidă și, în ultimă instanță, incapacitatea de a gestiona conflictele sociale, adică pur și simplu incapacitatea de a guverna democratic. Cabinetul d-lui N. Văcăroiu, dădăcit de la Cotroceni, s-a comportat astfel încît e greu de ales între **lamentabil** și **revoltător**, de fapt și și. La fel după cum și Televiziunea a recidivat, reconfirmîndu-și funcția socială de **principal distribuitor de ceață**. Două fiind „lecțiile" ce ni se pare că merită a fi reținute. Prima „lecție", este că, atunci cînd se văd „încolțiți", actualii noștri guvernanți nu pregetă să folosească orice trucuri propagandistice. Cîndva, dl. I. Iliescu flutura în fața camerelor tv un manifest legionar lămurind opinia publică în privința adevăraților organizatori ai manifestațiilor de stradă. Că mai tîrziu au apărut și legionarii, asta e altă poveste, atunci însă d-sa știa prea bine că ceea ce spune nu corespunde realității, dar nu se știa s-o facă. Dl. N. Văcăroiu, mai mic în funcție pe vremea aceea, probabil privea la tv și, sîrguincios, a învățat tertipul. L-a învățat, iar cînd i-a venit și vremea d-sale, l-a aplicat. Ia uite oameni buni ce fluturași-manifeste circulă printre sindicaliști ! Ia uite ce-mi cer ei mie ! De să crezi într-adevăr despre liderii ăștia sindicali că sînt nu numai puși pe rele ci de-a dreptul niște idioți. Păi cum o să poată el, guvernul, să accepte asemenea pretenții ?! Iar d-nii A. Popescu și E. Valeriu (ori de cîte ori e groasă, hop și E. Valeriu !) bîțîiau din cap, vai vai cum se poate așa ceva ! Partea interesantă, într-adevăr interesantă în show-ul d-lui N. Văcăroiu fiind că n-a existat nici un fel de grijă să nu se vadă cît de cusută cu ață albă e toată povestea. Ajungînd astfel la cea de-a doua „lecție" a meciului dintre guvern și sindicate. Lipsa evidentă a oricărei strădanii din partea premierului pentru credibilitatea celor afirmate împotriva sindicatelor trădează **situarea pe o poziție de forță**, d-sa permițîndu-și să spună orice fără să-i pese cîtuși de puțin de consecințe. Că liderii sindicali vor fi revoltați ? Să le fie de bine! Că și poporul telespectator va fi revoltat cînd o să afle cum a fost păcălit ? Să-l fie și lui de bine ! Socoteala fiind cît se poate de simplă, Unii mai fraieri, tot or să creadă și ei sînt buni avuți. Ceilalți, atîta vreme cît stau cuminți și miriie pe la cozi, nu-i nici o problemă, iar dacă vreodată or să-și lasă din țîțîni, există leac și pentru asta, că doar nu degeaba plătește contribuabilul și poliție și jandarmerie și la o adică mai e și armata. Iar apropo de situarea pe poziție de forță, semnificativă e și circulara cu interzicerea folosirii de către șoferi a mijloacelor de producție. Cît privește întrebarea pînă **unde este dispusă actuala putere să recurgă la forță**, răspunsul cel mai plauzibil e că **mult mai departe decît s-ar putea bănui**, tocmai de aici trăgîndu-i-se și vulnerabilitatea dacă într-adevăr e cum a spus P. Valery că „Slăbiciunea forței e de a nu crede decît în forță". N-ar fi tocmai exclus ca verificarea s-o avem nu peste prea multă vreme cînd o să se stringă funia la par cam pe la-nceputul iernii viitoare și oamenii vor ieși din nou în stradă, nu doar ca să asculte la miting cuvîntări, răcorindu-și sufletul cu lozinci rimate. Pînă atunci, foarte probabile sînt reacții tot de forță din partea guvernanților și în cazul unor greve de mare amploare, sau, eventual, al unei greve generale. Iar dacă așa este ,merită oarece interes întrebarea privitoare la suportul pe care se bazează actualii guvernanți, suport datorită căruia își permit să adopte această atitudine de forță ce, deși, deocamdată, n-a ajuns pînă la violență, îi sînt evidente disponibilitatea ca și pregătirea pentru. Iar printre și împreună cu alte răspunsuri posibile, de bună seamă că nu poate fi neglijat cel care se referă la mult mai buna înțelegere a regimului de la București cu Occidentul cel atît de pragmatic.

Revenind la „sindicatiada" din Săptămîna patimilor, ea indică pentru următoarea perioadă că din această parte vine principala primejdie la adresa puterii, mai cu seamă că se profilează și o sincronizare a partidelor din opoziție cu sindicatele ; prin **sindicate** înțelegînd marile confederații existente în Consiliul Național Consultativ și Blocul Național Sindical, nu sindicatele create de putere, „sindicatele de buzunar" cum bine le-au spus medicii. Desigur există în această privință și anumite reticențe avînd în vedere, bunăoară, „trecutul de luptă" al „Frăției". Asta pe de-o parte. Pe de altă parte, nu trebuie uitat totuși că orizontul politic al acestor sindicate e deplasat totuși spre stînga, spre social-democrație, fără a mai vorbi de unele care probabil sînt roșii de tot, sau de „comandourile" negre ale d-lui M. Cosma. Ar fi însă cum nu se poate mai greșit din partea partidelor din opoziție să nu se sincronizeze acum cu marile confederații sindicale dată fiind radicalizarea acestora. Că ulterior, presupunînd într-un elan de optimism răsturnarea actualei puteri, că ulterior deci, această sincronizare o să coste, asta e altă poveste sau fața cealaltă a monedei. Fiindcă într-o societate într-adevăr liberală, de regulă, sindicalismul are efecte sociale nocive, organizațiile de muncitori, sindicatele, prin privilegiile obținute, exploatează alți muncitori și, mai mult decît atît, prin presiunea exercitată asupra guvernării, sindicatele, fie că sporesc inflația, fie că fac răspunzător guvernul de șomajul determinat de politica salarială sindicală, adică, în ultimă instanță perturbă funcționarea liberă a pieței. Dar, se poate întreba, aceste efecte nocive nu le induc acum și aici sindicatele ? Răspunsul fiind că, teoretic, sigur, că da. Atîta doar că acum și aici nu avem o economie de piață iar în al doilea rînd nu trebuie neglijat aspectul politic prioritatea priorităților fiind eliberarea tovarășilor de putere. Ce va fi după, urmînd a mai vedea.

miercuri 14 aprilie

Șerban Lanescu

Pasărea albă a orașului

Lirismul lui Aurel Gurghianu a suferit o mutație de la epicul festiv la acela cotidian segmentat de fragmente derizorii și consemnat în mici și prozaice întîmplări. Antologia **„Călărețul din somn“**, apărută la Editura Eminescu în 1991 sub îngrijirea Corneliei Gurghianu, prefațată de Petru Poantă și postfațată de Gheorghe Grigurcu, configurează, o dată în plus, o poezie a cotidianului în care se combină impresivul, flash-ul imagistic și notația frustă.

La ruralul din Iclănzel devenit citadin adoptiv se păstrează însemnele transplantului, cu urme de candoare, nostalgie și simboluri originare. „Mă dor picioarele și totuși alerg prin sunete magice, / mă dor brațele și totuși îngenunchez și cuprind / un lemn vechi pe care e scrisă / învierea morților din satul umil. / Mă doare sufletul de multă lumină, / de-aceea mă închin obscurelor drumuri / pe care-am venit prin ploaie de mai / cărăuș sau poate păstor de la munții Gurghiului“ **(Ploaie de mai)**. Totul se plachează pe un fond tradițional ale cărui note distincte sînt predispoziția meditativă și elegiacă și intimismul („am cîntat satul, bolnav de lirismul ce mi-a inundat sufletul, / și tot mai continui să-mi petrec serile / pe străzile acestui oraș cu-nțelepți“ — **Miini)**. Apartenența la o civilizație cu fondul arhaic nealterat, cu străbuni neatinși de relele acestui secol, este trădată de atitudinea sentimentală gravă și înțeleaptă în fața vieții. Momente și fizionomii legate de biografie sînt evocate în versuri nostalgice, dar poetul nu a rămas tributar primelor impresii modelatoare din lumea rurală: cunoașterea tîrzie a orașului a dat naștere unui univers poetic însuflețit și plin de sensuri.

Autobiografiei i se adaugă noi file umplute cu impresiile geografice citadine, cutreierată la ore anume: „Asscult strada și pe mine m-ascult / Cînd trec amețit prin arterele ei, / Privind dincolo de aparențe, / Dincolo de vîrtejul prafului / Și-al hîrtiilor răsucite — / Pe mine m-ascult în ritmuri imperceptibile / Pe care le prinde doar sufletul. / Ascult vibrația materiei atinse / De pasul tău, / trecătorule“. **(Ascult strada)**. Totuși, autorul se lasă în voia simțirii bucolice, senzațiile natale sînt pregnante: „Dar porțile orașului se deschid mereu în afară / și marginea-i tot mai departe, / asfaltul o ia razna pe lîngă dealuri, / Someșu-i tot mai domestic. /.../ Asediatule, în bătrîna Cetate, / tu te-ai zidit în ea, / cu numele scrijelit pe vechile ziduri / adiate și-acum de-același vînt / ce ți-a trecut prin părul atît de negru cîndva“. **(Aici)**. Gîndul flotantului este de a se căuta mereu pînă la reîntoarcerea „în lutul ancestral al «rîpilor galbene»“.

Gravitatea zidurilor medievale, accentuată de crochiurile modestelor uliițe periferice și de frigurile oamenilor simpli, colorează substanța unui lirism pulsînd de seva vegetației locului. Lipsit de încredere în retorismul simbolisticii, „majore“, Aurel Gurghianu aspiră spre relativul decorului cotidian plin de fapte diverse și cultivă o „mitologie“ a străzii, reprezentată cu o subtilitate impresionistă dar și cu o ardoare a cuprinderii în jocul cu mecanica zilei tranșată în scene. Șase poeme din prezenta antologie se intitulează **Scenă**, dar multe altele ar fi putut să poarte același titlu.

Grefa silvanică, fără stridențe și convulsii tipice expresioniste, este efectul sensibilității de naturist strămutat în mediul plin de o nebănuită patriarhalitate al orașului, cu al cărui „suflet“ eul poetului are pulsații consonante. Accentele sînt intimiste, de o timidă căldură a urbanismului idilic contemplat de un temperament retractil. În contactul cu perimetrul cotidian și citadin, Aurel Gurghianu acceptă postura de om al străzii și reconstituie un ansamblu de mișcări sufletești și atitudini spirituale care îi configurează fondul caracteristic. „Urcați scările pînă sus în turnul de apă. / Rîndunica e tocmai acolo, / stă și v-așteaptă. /.../ Vorbiți-i duios, / căci

v-a chemat în piscul cel mai înalt al orașului / ca s-auzi cum suflă pe tuburi de orgă / puteri din adîncul pămîntului, cum se dezlănțuie elementul primordial“ **(Rîndunica și turnul de apă)**.

Apetența pentru faptul divers duce la descoperirea fenomenului evenimențial, și la scrierea în variate game — de la percepția pur estetică la una brutal realistă sau grotescă — pe un ton emoțional izvorît din contemplarea vieții cotidiene. Întîlnim, alături de aspecte picturale și totodată anecdotice, inserții ludice, notații delicate sau insolite și chiar intuiții metafizice. Ascultarea formelor diurne tainice și diagnosticul străzii depind de „simptomele“ unor apariții diforme dar de o noblețe nebănuită (bătrînul, băiatul cu cîrje) și atrag după sinte fantasticul cotidian. Existența umilă este ameliorată de forfota pitorească, exuberantă și melancolică a străzii — reducere la scară terestră a universului. Poetul ascultă sonurile și veghează armoniile universului polifonic, pe care îl miniaturizează sub forma unui spectacol microcosmic.

Cele constatate apar transcrise reportericește într-o dureroasă ordine sugerînd cursivitatea civilizației stradale. Înregistratorul de impresii străbate străzi neumblate, descoperă Strada Vîntului, meditează asupra vieții orășenești, surprinde și rememorează totul de pe terase reale sau imaginare. (Cărțile de tablete **„Terase și alte confesiuni“** și **„Carnet“** cultivă o reușită proză poetică despre viața cotidiană a urbei). Neobositul peregrin pe asfaltul orașului devine solidar cu lucrurile văzute, cu piatra cenușie a pavajelor, cu grădinile Someșului și își potr' este bacovian mersul cu trecătorii („Ale mele sînt străzile după-masă spre seară / cînd îmi potrivesc pașii după ai trecătorului ce umblă foarte încet, /.../ Amestecat cu mulțimea, eu dau necunoscuților nume. / Un nume pe care probabil niciodată nu l-au purtat“ — **Ale mele)**. Solitudinea bacoviană este bine motivată de substanța diferențiată a citadinismului: „Plouă pe spaima singurătății, pe gura dorită. / Plouă pe vid. / Trimite-mi dacă poți un semn“ **(Jurnal)** sau: „Duminică-i și bate ceasul cinci. / Și e departe chipul tău de mine. / Ninge-n cîmpie. Ningi, decembre, ningi. / Așterne-i la ferești cristale fine. // Eu voi pleca-n oraș. Puțin ursuz / Mă voi gîndi la toți acei ce-s singuri“ **(Cîntec de zăpadă)**. Poezia micului fapt cotidian (măturătoarea, vînzătorul de iluzii ale lozului în plic, reveria descărcătorului de lăzi) are uneori o simplitate agitată și plină de taine.

Între foșnetul mîngîietor al cîmpiei de odinioară și duritatea caldarîmului diferența nu este resimțită atît de acut, dar strada începe să primească semnificații din sfera temporală: „Viața pe roți, în marile centre / Se duce furîndu-ne timpul... / Din nou, o altă zi, o altă rotație, / Soarele răsare la 7,30 dimineața. // ... // Cobor cu prudență, trăgîndu-mi mănușile, / Cu gîndul la ciclul diurn al rotitului — / Mă pierd în mulțime, aștept vehiculul galben / Să intru cu Iona în pîntecul chitului“ **(Diurnă)**. Poetul contemplă cu melancolie metamorfozele propriei ființe („Ce-aduce oare Mureșul cînd vine? / O stea ce-și plimbă raza-n adîncime / și umbra unui fag, albit ca mine“), a oamenilor și a lucrurilor; plimbarea este efectuată înspre seară și pe întuneric, atunci cînd jocuri de constelații iau locul umbrelor cotidiene, iar ceea ce se întîmplă la nivelul străzii se adîncește în obscuritate **(Scenă, pag. 168)**. Atracția pentru liniștea selenară este la fel de mare ca și aceea pentru forfota zilnică a lucrurilor.

Linia orizontului își păstrează curbura, spațiul rămîne, în linii generale, același, inervat de întretăierea notației terne cu tușa imaginativă. Aurel Gurghianu posedă știința înregistrării detaliilor, arta discretă a decupării amănuntului pentru a da fragmente de povestire ce deschid calea spre meditație și reverie — coborîte și încîlcite în meandrele cotidianului. Fostul stelist se apleacă asupra lumii domestice, populată cu obiecte în aerul lăcrimos al nostalgiei controlate de un limbaj lipsit de solemnitate și de un decor grandios, versul avînd un aer de prospețime în prezentarea spectacolului citadin.

Vasile Spiridon

Adrese

Textelor redactate în limbaj de lemn le lipsea, se știe, ancorarea în timpul și în spațiul real. Prezentul verbelor (analizat de Maria Manoliu-Manea într-un studiu aplicat „Scînteii“ din 1987) era adesea unul atemporal, sau anulat de contextul care îl prelungea în trecut ori în viitor. Deicticele **acum** și **aici** generalizau în loc să specifice, însemnînd cel mai adesea „în epoca...“ și „în România“.

Între numeroasele absențe și nedeterminări, unele atrăgeau mai puțin atenția: de pildă, faptul ca precizările spațiale lipseau cu desăvîrșire în sfera puterii: știrile despre plenare, ședințe, primiri etc. nu cuprindeau indicații asupra locurilor în care acestea se desfășurau: „sub președinția... a avut loc vineri, 16 iunie, ședința Comitetului ...; „tovarășul a primit, vineri, pe...“. Indiferent care vor fi fost cauzele inițiale ale omisiunii la un moment dat generalizate — prudență aberantă, bănuiala inutilității sau grija de a evita o concretețe considerată jignitoare — efectul era perfect coerent cu întregul sistem: puterea apărea caracterizată printr-o misterioasă ubicuitate — ca o entitate cu centrul pretutindeni și nicăieri. Învăluită în mister sacru, păstrîndu-se cît mai mult în planul abstracției, ea era localizabilă doar în mișcare, în cursul nesfîrșitelor „vizite de lucru“ descrise cu minuțiozitate. Rizibilul clișeu hiperbolic „țara — cabinetul de lucru al președintelui“ contribuiau la consolidarea acestui mit artificial, în care indicarea unui „cabinet“ real era exclusă.

Am amintit aceste lucruri doar pentru că prin raportare la ele poate fi mai bine înțeleasă tendința de normalizare a limbajului publicistic și politic — care **fixează puterea în spațiu**. S-ar putea ca apariția mai multor adrese să reușească măcar, insesizabil, să obișnuiască opinia comună cu ideea de separație a puterilor și cu concretețea lor lipsită de mister și supusă schimbărilor.

Am trecut altă dată în revistă bogata familie de cuvinte formată de la **Cotroceni**; și alte nume de locuri sînt foarte frecvente în limbajul presei: Dealul Mitropoliei („Parlamentarii vor reveni în Dealul Mitropoliei mari“ — „Evenimentul zilei“, nr. 240, 1993, 4; „Miron Cosma urcă iar în Dealul Mitropoliei“ — „Adevărul“, nr. 612, 1992, 3; „Meandre în Dealul Mitropoliei“ — ib., nr. 641, 1992, 3); **Piața Victoriei** sau, mai ales, **Palatul Victoria** („poziția exprimată de executivul din Piața Victoriei“ — „Adevărul“, nr. 612, 1993, 3; „după masă sosind de la Palatul Victoria“ — id.; „ieri, la Palatul Victoria“ — „Evenimentul zilei“, nr. 241, 1993, 4); **Sala Omnia** („va avea loc o întîlnire... la Sala Omnia“ — „Adevărul“, nr. 612, 1993, 3); apar chiar și identificări ale unor partide mai mari prin adresele sediilor: **Bd. Ferdinand, aleea Modrogan...** Mai rar, locurile presupus cunoscute de mulți cititori aparțin altor sfere decît celor politice: în cazul numelui de stradă **Udriște**, folosit pentru a desemna sediul poliției rutiere bucureștene (marcat însă, inabil, de ziarist — prin punere între ghilimele: „în cadrul unei conferințe de presă, organizată la «Udriște»“ — în „Libertatea“, nr. 636, 1992, 7).

Asocierea frecventă a numelui instituției cu o formă scurtă a adresei sale a permis variații stilistice — specifice stilului publicistic care se separă tot mai mult de presiunea stilului administrativ și a formulelor lui imuabile. A apărut în ultima vreme și metonimia — curentă în limbajul presei de pretutindeni, în discursul politic și diplomatic — prin care numele instituției sau al persoanei oficiale e chiar substituit de adresa acestora, de indicarea sediului lor. Imposibil de imaginat în limbajul de lemn — în care, chiar dacă s-ar fi acceptat localizarea, s-ar fi respins „frivolitatea“ abuzului semantic —, procedeul a început să se impună: ziarele, radioul și televiziunea îl răspîndesc. Cu o oscilație normală în română pentru toponimele cu formă de plural **(Iașul / Iașii, Bucureștiul / Bucureștii)**, formele **Cotroceniul** și **Cotrocenii** apar mai ales într-un ton lipsit de solemnitate și chiar cu unele conotații devalorizante; în orice caz, cu o tratare lejeră, neprotocolară a instituției prezidențiale: „inițiative ale Cotroceniului“ (exemplu pe care l-am mai citat o dată, în vremea cînd apărea izolat și marcat umoristic, în „Academia Cațavencu“, nr. 8, 1991, 2); „avem aprobarea Cotrocenilor“ („Tineretul liber“, nr. 732, 1992, 1), „servește interesele Cotrocenilor“ („Cotidianul“, nr. 258, 1992, 2), „Cotrocenii dau publicității structura noului staff prezidențial“ („Libertatea“, nr. 918, 1993, 1). Transferul de nume are de fapt în asemenea cazuri două trepte: de la loc la instituție, de la instituție la persoană: numele de loc apare astfel în construcție cu predicate care exprimă acțiuni umane.

Procedeul e în orice caz mai larg aplicat numelor de orașe, de obicei capitale — în calitatea lor de centre de decizie: „hotărîrile Londrei“, „răspunsul Parisului“, „orgoliul imperial al Moscovei“ etc. Figura, altfel banalizată, mai atrage atenția doar cînd verbul este extrem de concret ori aparține altui registru decît cel standard: „Bucureștiul a bîiguit-o ca de obicei“ („România liberă“, nr. 702, 1992, 1); la fel, cînd apariția unui pronume individualizează și personalizează și mai mult metonimia: „El, Bucureștiul oficial, ar face totul...“ (id.). În exemplul imediat anterior se observă și grija de a dezambiguiza enunțul, distingînd sensul „centru de putere“ de cel (tot metonimic) de „populație dintr-o localitate“.

Uneori, figura e răsturnată cu intenție: se revine la ideea de clădire, de adresă, funcția preschimbîndu-se într-o simplă „locuire“ și posesorul ei devenind un „locatar“: dl Nicolae Văcăroiu, actualul chiriaș al Palatului Victoria“ („Expres Magazin“, nr. 12, 1993, 2).

Riscul metonimiilor „sediului“ e de a recurge uneori la adrese nu foarte cunoscute de public, combinate cu nonșalanță în enunțuri care devin absurde la o lectură literală. Dacă intervine și elipsa, e foarte posibil ca textul să rămînă pentru mulți obscur: „Fostul purtător de cuvînt părea definitiv fixat în aleea Alexandru. Iată-l însă acum în Deal“ („Libertatea“, nr. 918, 1993, 1).

Rodica Zafiu

cronica literară

Un film trăit

Cezar Petrescu, GRETA GARBO
Editura Crisadi, Craiova, 1992

Înainte de a încheia seria cronicilor mele literare din revista **Luceafărul**, ezit între a scrie despre un clasic (Cezar Petrescu) sau despre un maestru modern al literaturii „de distracție" și „de consum" (Petru Popescu, prezent și el în librării cu romanul **Înainte și după Edith**, tradus din limba engleză și publicat recent la „Editura Fundației Culturale Române"). Mă opresc totuși la Cezar Petrescu, pentru a verifica în ce măsură formula **romanului popular**, practicată cu oarecare insistență de prozator în epoca interbelică, a rezistat trecerii timpului.

După Cezar Petrescu, **Greta Garbo**, care a apărut mai întîi ca foileton, în cursul anului 1932 în gazeta lui Pamfil Șeicaru, **Curentul** (acolo unde a fost serializat și **Miss România**) e „romanul celor o mie de mii de fete care ar vrea să evadeze din destinul lor în destinul celebrei vedete a ecranului". Altfel spus, „un roman al depersonalizării".

Ceva mai tîrziu, în 1936 (și poate la supărare), Cezar Petrescu i-a scris lui Pamfil Șeicaru pentru a-i reproșa ușurința cu care acesta i-ar fi speculat „pasiunea de scrib" și pentru a se distanța de cele două romane apărute în **Curentul**, compromisuri făcute în interesul gazetei și nu al propriei cariere scriitoricești.

Recenzînd romanul imediat după apariție, G. Călinescu s-a arătat mult mai îngăduitor. După el, romanele gen **Greta Garbo** nu pot fi discutate fără a pune problema publicului, așa încît „masca unei ipocrizii excesiv estetice" nu se potrivește nici prozatorului și nici criticului literar. În fond, continuă G. Călinescu, atunci cînd scrie astfel de cărți, Cezar Petrescu „e un romancier pur, senzațional în sensul bun de procurator de senzații vii ale vieții, care te înlănțuie cu ficțiuni din care uiți o bună parte, dar din care îți rămîne întipărită în suflet o galerie de oameni posibili". Singurul reproș adevărat care i s-ar putea aduce romancierului ar fi tocmai acela că nu s-a luat în serios, spre a deveni, cum se observă în **Istoria literaturii române**, „un Eugène Sue ori un Al. Dumas, tot atît de geniali în felul lor ca și Balzac".

„Ipocrizia estetică" despre care vorbește Călinescu e de întîlnit în schimb în recenta **Istorie** a lui I. Negoițescu, pentru care, după o lectură în întregime inadecvată, „romanele lui Cezar Petrescu constituie, în ciuda popularității de care s-au bucurat, tot atîtea eșecuri estetice, fiindcă scriitorul este superficial, jurnalistic în sensul rău al cuvîntului, suferind de inflație verbală, de snobism cultural, substituind incapacitatea-i de a străbate în adîncimile sufletului și faptelor personajelor sale, prin detalii inutile și expuneri fastidioase". Impresionante prin gravitatea sau prin severitatea lor de tip maximalist, aceste exigențe (corecte atunci cînd se aplică literaturii din sistemul cărturăresc) rămîn cu totul irelevante în cazul cărților gen **Baletul mecanic, Miss România, Greta Garbo** sau **Kremlin**.

În definitiv, în **Greta Garbo** reîntîlnim foarte multe din elementele pe care Marc Angenot le-a înregistrat atunci cînd a vorbit despre **romanul popular** francez. Înainte de toate, așanumita **structură progresiv-regresivă**, care presupune, ca în **Misterele Parisului**, revenirea la o **Vorgeschichte** ideală (unde **răul** n-a uzurpat încă **binele**), printr-un **deznodămînt** fantasmatic, în care **răul** (travestit în **bine**, în cursul **fabulei**) își primește pedeapsa, iar **binele** este în chip obligatoriu restaurat și răsplătit. Există apoi magia ficțiunii, opusă realității, clișeul naturii dezlănțuite, care acompaniază sentimentele eroilor, acțiunea **justițiarului** (care în **Greta Garbo** este Eliazar, „geniul rău" din **Baletul mecanic**), jurămîntul și mecanica răzbunărilor, persecutarea unei orfane lipsite de orice apărare, ca în melodramele secolului trecut, dar și coincidențele numeroase sau hazardul aparent, ca pentru a dovedi că principala forță care pune în mișcare întreaga acțiune a unui roman popular nu aparține personajelor și nici măcar naratorului omniscient, cum se crede, ci destinului, providen-

ței implacabile, care trage firele lungi ale intrigii spre un anumit final.

Ar fi totuși inexact dacă am rămîne cu enumerarea clișeelor sau a procedeelor literare din **Greta Garbo** la această imagine de autentic și pur **roman popular**. În realitate, Cezar Petrescu „complică" de fiecare dată lucrurile, fie „jucîndu-se" cu schema generală (și cu nervii cititorului), fie persiflînd-o, fie (și aici Călinescu are din nou dreptate) încercînd s-o apropie de aparența literaturii pentru snobi. Devierile pot fi surprinse mai ales în legătură cu schema structurii progresiv-regresive, pe care romancierul o abandonează în ultima clipă, înlocuind așteptatul **happy-end**, cu un deznodămînt crud (ca Sadoveanu în **Zodia Cancerului**, unde stereotipul romanului de aventuri e în cele din urmă „trădat").

Abateri premeditate de la sistem sînt și spectaculoasele „pete de culoare" cu care Cezar Petrescu își asezonează din cînd în cînd romanul, și care nu numai că nu și-au pierdut strălucirea inițială, dar se dovedesc a fi astăzi chiar mai pitorești și mai relevante decît ieri. Între altele: stilul decorativ, excentric și modernist al anilor '30, cu mașini strălucitoare, modă sofistificată, viață de noapte și fascinația filmului sonor, apoi schimbarea insistentă a decorului, care transformă romanul popular într-un caleidoscop cosmopolit, în fine, strălucirea cabaretelor avangardiste ale Parisului, cu Picasso, Derain și Cendrars, evocați mai mult ca amintiri: „Se mai adună din cînd în cînd, în amintirea Rotondei și Cupolei și Domului de altădată. Cendrars între două volajuri, venind din Brazilia și plecînd spre Spitberg, Picasso între două schimbări de manieră, de discipoli și de manifeste, Derain între două expoziții... He-he! Sosesc și dînșii aici, ca niște strigoi să cutreiere locurile unde-au trăit adevărata lor viață".

Stilul însuși e perceput astăzi mai mult ca un reper al specificului interbelic, dacă avem în vedere (și acceptăm) registrul mediu pe care Cezar Petrescu l-a vizat insistent: retorism studiat, cadență aproape poematică, lirism, poză modernistă, cosmopolitism.

Ca de obicei la Cezar Petrescu (pentru că lucrurile se repetă în **Baletul mecanic** sau în **Kremlin**), avem și elemente de **science fiction**, altă „invenție" spectaculoasă a anilor '20—'30. De data aceasta romancierul se amuză cu figura oarecum îngroșată, comică sau caricaturală (dar nu mai puțin seducătoare) a unui „savant nebun", boierul Stroe Bîrlădeanu, obsedat de ideea electrificării întregii țări (România Mare), prin drenaj, irigații și îndiguiri. Ruinat, dat afară din casă și socotit de toată lumea nebun, Stroe Bîrlădeanu se proclamă în cele din urmă castor, pentru a se putea dedica în continuare proiectului de la care a pornit. „— Este sau nu adevărat, întreabă el, că aceste animale lacustre au contribuit adeseori la schimbarea sistemului hidrografic? / — Este! recunoscu doctorul. / — Este adevărat sau nu, că ridicînd barajul, construind diguri, au abătut cursul rîurilor și au creat lacuri acolo unde mai înainte era pămînt uscat ca în palmă? / — Este! recunoscu doctorul. / — Este adevărat sau nu că au fost primii ingineri care-au știut să folosească regiunile inundabile, încă înainte de egiptenii Nilului? / — Este! recunoscu doctorul. / — Este adevărat că din Țara Românească, abia de acum vreo trei sute de ani s-a stins neamul castorilor? / — Este! recunoscu doctorul. / — Ba nu este! zîmbi cu blîndețe Stroe Bîrlădeanu, bucuros că l-a prins cu o afirmație profund eronată. Nu este adevărat, doctore, fiindcă neamul castorilor nu s-a stins. Ultimul castor sunt eu. Precum vezi".

Ce mai rămîne astăzi din toată această literatuă „de consum", făcută pentru foiletoanele ziarelor din perioada interbelică și pentru gustul „omului mijlociu"? Contestîndu-i, am văzut, orice merit estetic, I. Negoițescu i-a refuzat acestei literaturi chiar și **popularitatea**, de vreme ce a vorbit despre ea la timpul trecut. Adevărul e că **Baletul mecanic, Miss România, Greta Garbo** sau **Kremlin** se citesc în continuare cu amuzament și plăcere, chiar dacă în materie de performanță propriu-zis estetică multe lucruri s-au schimbat. Amestecînd în chip deliberat **rețeta** cu **abaterea**, cu **inovația** sau cu **persiflajul**, Cezar Petrescu a reușit să se impună nu numai ca romancier „de consum", dar și ca un autentic romancier de viitor.

Florin Manolescu

solilocvii

Locuri comune
sau despre mîndria de a fi român

Columbia ori Ecuador cheltuie 2,7% din produsul intern brut (PIB) pentru educație. România, la nivelul anului 1987 (adică ultimele date accesibile statisticilor mondiale), adică România la nivelul culmilor comunismului „regretatului Ceaușescu" folosea pentru educație procentul de 2,1%. Uruguayul sau Ciprul alocau 3,1—3,5%. România, 2% (îl scot pe unu de după virgulă, pentru economie de spațiu). Țările africane fac și ele eforturi susținute, cuprinse între cele 4,4 procente ale... Etiopiei și respectiv cele 8,9 pentru Zimbabwe (cu o medie în jurul a 6% cît au, de pildă, Gabonul — excelenți poeți pe acolo, în paranteză fie spus — Angola ori Egiptul). România, 2%.

Danemarca (7,9), Norvegia (7,3), Olanda (7,3), Canada (7,1) SUA și Suedia (6,8), acestea sînt țările care domină prima parte a unui asemenea „clasament" inedit (pentru a nu mai vorbi de cele 14 procente din Cuba). În general, dominanta e dată de cele 5,0 procente ale Japoniei, Angliei, Italiei, Belgiei ori Australiei, procente pe care, e de la sine înțeles, țări precum Israelul, Iordania ori... Albania, sînt în situația de a le ridica către șase, conștiente fiind de importanța domeniului și de nevoia unui efort suplimentar. România nu, România se mulțumea, în vremea lui Ceaușescu-Vodă, numai cu 2%. Cît, ce, cum, cînd s-a schimbat?!

Chiar asiaticii urcă, în general, mai sus de cele 2,5 procente ale Chinei. Hai, totuși, să vedem care ne sînt vecinii de grupă valorică, după cum se spune în sport. Păi... Namibia, Argentina, Haiti, Guatemala și Turcia (toate cu 1,8—1,9%), ori Paraguay și Republica Dominicană (1,5%) și, în fine, cu 1,2%, Irakul lui Saddam. Care va să zică gluma aceea sinistră cu asemănarea dintre scumpa noastră patrie și simpaticele republici sudamericane nu e, cîtuși de puțin, lipsită de o oarece substanță.

România, deci, 2% pentru educație. Înainte de a trece mai departe, e obligatorie o încadrare în contextul din care facem, propriu-zis, parte; spațiul est-european al fostelor „democrații populare". Simplu: Polonia 3,6%, Cehoslovacia 4,4%, Ungaria 5,4%, Albania 6,0%, Bulgaria 6,9%, URSS 7,9%. România 2%. Și cum se împacă o asemenea constatare (și, dacă s-ar putea, aș ține să mă adresez direct domnilor Teodorescu și Tatulici) cum se împacă cu teoria unei sovietizări forțate!??

Sînt eu, cel care scrie aceste rînduri, lipsit de patriotism?

Să urmărim, în cele ce urmează, o altă coordonată, poate chiar mai importantă decît cea anterioară: proporția studenților. Era, România ultimilor ani ai domniei comuniste, o țară cu surplus de inteligență? Greu de crezut. Și totuși, la nivelul lui 1987, doar 9,8% din copii ajungeau în acest al treilea grad al unui sistem de învățămînt (la care trebuie adăugat și „amănuntul" deloc lipsit de importanță că, mai mult chiar, peste 70% erau ingineri de toate soiurile, iar din procentele rămase finanțiștii își luau și ei o cotă deloc mică). Haideți, pentru ușurința discuției, să rotunjim procentul românesc la 10%.

Cu toate că, de data aceasta, există variații mult mai mari de la o țară la alta (date, desigur, de necesitățile particulare ale fiecărei țări la un moment dat), totuși tendința generală în țările dezvoltate se stabilizează în jurul procentului de 30%. (adică exact atîta cît au Japonia, Germania, Suedia ori Australia). **Nici o analiză a situației actuale a României n-ar trebui să fie posibilă fără o conștientizare a consecințelor pe termen lung produse de această insipidă realitate statistică: între 10 și 30% este o distanță uriașă.** Nu de Canada (62%) și de Statele Unite 59%) este vorba aici, ci de vecinii noștri din fostul lagăr comunist: Ungaria (15%), Cehoslovacia (17,5%), Polonia (19,6%), Iugoslavia (18%), URSS (24%) și Bulgaria (25%). Dar tovarășii noștri de clasament? Chiar vreți să-i cunoașteți? Păi, sînt tot cam aceiași: Paraguay, Columbia, Surinam, Guatemala, Honduras, Nicaragua, Albania (8,2%), Turcia (11,34%).

Sînt eu, cel care scrie aici, lipsit de patriotism?

85 000 titluri de carte anual în Statele Unite. Vreo 75 000 în URSS. Peste 40 000 în China încăpățînat comunistă (față de numai 4 800 în anii '70). 36 000 în Japonia. 35 000 în Franța. Etc., etc., etc. Cifre enorme, stînd în dreptul unor țări cu un potențial de care noi nu ne putem apropia. Fără doar și poate. Numai că, în anul de grație 1989, pentru o populație de 24 milioane locuitori, **în România socialistă au apărut 3 867 titluri** (cîte, oare, broșurelele de propagandă și cărțile de „popularizare"!?). Cifra e, din nou, comparabilă doar cu aceea din Argentina, Chile ori Uruguay (unde, în paranteză fie spus, cititorul beneficiază, totuși, de o largă circulație a atîtor opuri în limba spaniolă publicate aiurea).

Iar comparația cu vecinii noștri de sub „călcîiul sovietic" pune iarăși problema în proporțiile ei exacte, căci, la numai 9 milioane de locuitori, Bulgaria scotea aproape 5 000 de titluri, Cehoslovacia 7 000 (pentru 16 milioane), Ungaria 8 600 (la 10,5 milioane), iar Polonia 10 400 (la 39 milioane). Să fi fost, aceasta, vreo directivă ascunsă de la Moscova?!

Sînt eu, cel care scrie aici, lipsit de patriotism?!

8 aprilie 1993

Mihail Oprea

carolina ilica

Lacul

Înmărmurise-ntîi la față,
Apoi în jos înțepenea.
Dar gheața nu-i decît nădejdea,
Nădejdea apei de a sta.

Mă poate ține lîngă tine,
Ne poate ține pe-amîndoi,
Cît aburim cu răsuflarea
Apropierea dintre noi ?

Mă rog să ningă, să ne prindă
Zăpada în cuprinsul ei,
Și, ca o ultimă dorință,
De mijloc iarăși să mă ici,

Eu — după gît, cu-aceleași brațe
Cu care te-am legat cîndva.
Să tremure în jur ninsoarea,
Înmormîntîndu-ne în ea.

Ca într-un stei de marmuri albe...
Și numai un artist vestit,
Cu dalta lui să mai dezgroape
Doi oameni care s-au iubit.

Trenuri rare

S-a dus și ziua asta rea !
Consolatoare seara vine.
Mă iei de mînă și mă plimbi
Spre gara mică, printre șine.

În jur atîtea frunze zboară,
De parcă lumea-i răsturnată ;
Și n-ar mai ști : pe unde-i cer
Și unde e pămînt, să cadă.

Vorbești de viață ? Nu-i decît
O pînză în mai multe ițe.
Cum tremură grumazul apei
Sub sălcile cu nojițe !

Trec trenuri rare — fluierînd
În amintirea noastră încă —.
În fața lor s-aruncă toamna.
Sub ele toamna se aruncă.

Ghiocei

Pădure desprimăvărată.
Pe jos, cu petice de nea.
Și frunze reci, de altădată,
Pe care-am mai umblat cîndva.

Și care m-au bătut pe umăr
În toamne aspre ca un post.
Și care mi-au foșnit deasupra
În verile ce au tot fost.

Prin frunze și prin albul veșted
Răsar întîiele din flori,
Cum ar străpunge cîte-o rază
Prin cerul reavăn și prin nori.

Și e atîta plăpîndețe
În nou-născuții ghiocei,
De parcă i-a moșit zăpada.
Iar Duhul Sfînt răsuflă-n ei

Să-i întremeze, să-i susțină,
Să-i încălzească-n slava Sa.
Și să-i înfașe în lumină.
Ca pe Iisus cînd se năștea.

Trandafir japonez

Cît de frumoase sînt florile tale,
Dar trăiesc prea puțin !
O singură zi, poate două.
O, Doamne, ce chin ! :

Să vezi frumusețea de-aproape,
S-o guști, s-o miroși, s-o mîngîi...
Să vezi că ea trece, iar tu,
Tu încă rămîi.

Dar, poate, la rîndu-ne, noi
Sîntem frumuseți trecătoare
Pentru Acela-de-Sus, fără moarte,
Ce-n grijă ne are.

Muntele

Ziceam că sîntem pe un munte.
Ziceam că sîntem împreună.
Pe-un munte foarte-nalt, de unde
Se văd ruinele în lună.

Zăpezi în jur, iernînd de veacuri ;
De care nimeni nu s-atinge.
Doar cerul în culori de lacuri
Tot mai abstract deasupra ninge.

Din cosmogonicele ere
Numai scînteile păstrate —
Ca în imense frigidere —
Strălumnează înghețate.

Cum am ajuns pe-această spuză
Atît de rece și curată ?
Am și uitat ! Ca o lăuză,
Durerea toată îndurată.

Cum vom pleca de-aici ? Nu spune,
Chiar dacă-ai ști, nu-mi spune mie.
Să fie la sfîrșit de lume
Ori niciodată să nu fie !

La marginea lumii

La marginea lumii eram.
La marginea lumii, pe-o stîncă.
Deasupra, un nor ca un blam.
Alături, o apă adîncă.

Dorisem să mor. Și-am ajuns
Aici unde moartea-i o joacă.
Aici unde moartea-i un plins
Ce plînsul oricui îl înecă.

Din zodia Peștilor sînt,
Sub valuri să-mi fie mormîntul !
Dar norul s-a spart de-acest gînd,
Un fulger cu tunet sfărîmîndu-l.

Apoi aripi mari s-au lăsat,
Dar fără de trupuri și vină :
În ele, pe sus, m-a salvat
Lumina aproape divină.

Burg

Oraș în care n-am mai fost.
Din alte vremi. Cu turle. Burg.
În giulgiu de funingini sau
Obscuritate de amurg ?

Pavaje scîrțîind uscat,
În felul podurilor vechi.
Și-un val de vînt ce s-a iscat,
Pălmuitor peste urechi.

Dar brusc, pe cerul vînăt : soare
Matusalemic și greoi,
Și — anacronică — alături
Virginitatea lunii noi.

Tot brusc, la fel de brusc, adică,
Două fâpturi mergînd de mînă :
Una înaltă, una mică ;
Sînt eu : copil și eu : bătrînă.

EX LIBRIS

Vasile Lovinescu
INTERPRETAREA EZOTERICĂ A UNOR BASME ȘI BALADE POPULARE ROMÂNEȘTI
Editura Cartea Românească

Sub acest lung titlu au fost editate cîteva studii-eseuri ale unui autor foarte exigent cu sine, care, poate, dacă ar mai fi trăit nu le-ar fi publicat. Cei care îi iubesc scrierile anterioare nu-și pot reprima o anume dezamăgire, pentru că deși unele secvențe ale cărții poartă ceea ce se numește „la griffe du lion", textele nu sînt dintre cele mai convingătoare. Este un risc pe care și-l asumă editorii cînd nu mai poate interveni decizia autorului. Fenomenul este ilustrat recent în cazul numeroaselor ediții din Noica și Țuțea. Ar fi fost necesară o introducere, dar se pare că nu sînt mulți aceia care să se încumete la o asemenea întreprindere, ce e drept dificilă. Este un demers de recuperare, un act cultural, dar incomplet și care nu aduce ceva în plus față de cărțile de referință ale lui Vasile Lovinescu, între care **Al patrulea hagialic** își păstrează supremația

Lidia Stăniloae
RAIUL INOCENȚILOR
Editura Cartea Românească

Două au fost etapele în manifestarea Securității ca obsesie tematică în literatura română. Una în perioada în care era în vogă literatura „obsedantului deceniu", cealaltă acum și de acum înainte încă vreo cîțiva ani, pînă cînd toată lumea interesată va fi ilustrat tema și va fi făcut, cumva, act de prezență. Desigur, în prima etapă se scria cum permitea cenzura — liberală, dar cenzură totuși —, acum a dispărut orice restricție. Iată că și Lidia Stăniloae, cunoscută pînă acum numai ca poetă, recurge la formula prozei în care Securitatea este un personaj omniprezent. Fiica unui torționar, Ana Bota, se îndrăgostește de o victimă, Ioachim. Povestea de dragoste, tragic încheiată, implică sentimente contradictorii, limpeziri, adevăruri ascunse sau relevate. Deși Ana ar vrea să răscumpere crimele tatălui ei, deși Ioachim o iubește destul pentru ca, știind cine este ea, să treacă peste amintirea trecutului, fericirea rămîne imposibilă. Trebuie, totuși, curaj pentru a ataca teme de acest fel, pentru că există și acel riscul ca ideea „cîtă viață atîta literatură" să nu fie oricînd valabilă.

Aurel Martin
MIHAIL SEBASTIAN ROMANCIERUL
Editura Minerva

Mai mult decît o monografie de autor, cartea cuprinde și imaginea unei generații „iconoclaste și iconodule", „tînără ca dat biologic", cotestatară nu atît a unor tradiții clasice, cît a epigonismului acestora, avînd a se maturiza în împrejurări dinamice, o generație nu omogenă, dar distinctă și în fond foarte norocoasă. Norocoasă prin ceea ce moștenea și prin propria valoare, pentru climatul în care se afirma și pe care îl putea impune. Este de altfel remarcabilă definirea evoluției acestei generații în primele pagini ale acestei foarte bune contribuții în domeniul istoriei literare și în suita de exegeze consacrate lui Mihail Sebastian. Criticul nu se limitează la interpretarea textelor, ci are în vedere totul, formația, atitudinile publice, receptarea operei, prezența romancierului în lumea literară, „cazul" său deosebit, privindu-l nu ca piesă disparată, ci ca pe un personaj legat prin zeci de fire de tot ce îl înconjoară, de o realitate din care nu poate fi nici o clipă izolat. Un demers critic și istoriografic dens, complex și nuanțat — mai mult decît „considerații aproximante" — cum modest previne subtitlul.

Emil Bobei
TENTAȚIA INFINITULUI
Editura Scrisul Românesc

Un poet optimist — ceea ce nu înseamnă că și festivist — este Emil Bobei care își revendică visul ca „făclie", care nu încetează să spere și aspiră să consume „fluidele esențe / din Odyseea sferelor astrale", urmînd un „itinerar constant". „Și-un pas mărunt e un cîștig", spune poetul ,căci „nimic nu este de prisos". El mai crede în „suprema armonie cea fără caracter istoric", dar asta nu presupune că este un naiv, că nu are simțul ironiei, că este ispitit de sentimentalisme, că își ascunde sursele livrești sau că este cumva mai vulnerabil decît semenii săi. Disponibil pentru tristețe, el este și mai disponibil pentru bucurie și conservă un anume simț al sarbătorii care a devenit în ultima vreme foarte rar.

Dumitru Țepeneag
AȘTEPTARE
Editura Cartea Românească

Sordidul și poeticul se amestecă permanent în aceste proze onirice, în care visul stăpînește totul, făcînd să se confunde planurile. Viziunile confuze sînt de altfel constituite din multe detalii concrete, exacte, dar insolite și alăturate prin voia hazardului. Metamorfoze, ființe stranii, himerice (omul-pasăre), angoase, căutări a ceva nedefinit, ocultarea sensurilor, repetiții ale căror semnificații rămîn misterioase fac din universul acestor texte o lume cînd terifiantă, cînd numai — dar iremediabil — tristă („Plînsul", „Eșec"), la marginea dinspre somn a conștiinței încețoșate. Este o literatură care vine, chiar dacă nu se revendică direct, din expresionismul interbelic, cu toată oroarea, grotescul, deznădejdea și singurătatea acestuia, cu acel gust al spectacolului tragic, al golului, al derizoriului, generînd un anume gen de lirism, care, deși refuzat, scapă intenției autorului și se impune în pofida lui.

S. Craia

Mircea Eliade și detractorii săi

Cavalerii de Curlanda, o șansă sau o neșansă ratată? (III)

O paranteză. Profit de replica lui Bryan S. Rennie, publicată în **Jurnalul literar,** pentru a sublinia cîteva lucruri. În primul rînd, în „chestiunea Eliade" s-au pronunțat un șir de oameni foarte bine intenționați, dar cărora le-au lipsit unele date elementare privind literatura anilor treizeci. Linscott Riketts, cercetător eminent, nu știa bine românește. A stat aplecat asupra unor reviste pe care le-a parcurs cu un efort imens, nu întotdeauna urmat de înțelegerea limpede a realităților. Cineva care e stăpîn pe „disciplina Eliade" ar trebui să reciteasc ă volumele cercetătorului american pentru a face rectificările necesare. Pe urmă, aflăm dintr-un studiu al lui Virgil Nemoianu, Norman Manea i-a consultat în privința studiului **Culpa fericită** pe Virgil Nemoianu și Matei Călinescu. Savanți și literați de mîna întîi, cei doi au crescut, s-au format cu credința că Eliade și ai săi fuseseră **fiare fasciste.** Dacă Eugen Simion și Dumitru Micu [1]), și ei aparținînd acelușaș val, au avut timp să citească și să stăruie în lecturile necesare, Matei Călinescu și Virgil Nemoianu n-au mai avut răstimpul studiului liniștit. Dimpotrivă, ei au început să privească literaturile răsăritene de la înălțimea noului lor context cultural, social etc. Între amatorii nepricepuți, Adriana Berger nu-i mai mult decît o autoare de calomnii. **Dosar în replică** publicat în nr. 5—8, februarie-martie 1993 al **Jurnalului literar** e, pentru cercetătorii serioși, o lucrare de arhivistică aproape inutilă. Ea ar trebui să-i îndemne la prudență pe americano-românii implicați în „preluarea" moștenirii Eliade. A cita senin prostiile debitate de Adriana Berger mi se pare a te așeza de partea unei extreme drepte care își caută strămoși, lideri, purtători de cuvînt. Înseamnă, prin urmare, a participa la un asasinat intelectual. Încheiem paranteza.

Care ar fi morala scandalu'ui Cavalerilor de Curlanda? Azi, cînd trăim într-o epocă în care romanul, cinematograful, teatrul sidean și-au cîștigat un loc privilegiat în arta modernă, cînd apocalipsa îi alege întîi pe ei, e evident că orice gînd rău îndreptat împotriva Cavalerilor apare ca o blasfemie. SIDA le asigură un statut privilegiat în ierarhiile suferinței. În 1935, în societatea tradițională românească, **scandalul** sodomiei era cel mai violent între scandalurile pe care lupii tineri le puteau isca.

De fapt, într-o stare de criză, **toate coboară.** Toate, cu alte cuvinte, se fragmentează, dau la lumină fața mizerabilă, vorbesc doar **limba trupului de jos.** Toate simbolurile, alegoriile sunt traduse în această limbă. Romanul trebuie să documenteze : el nu-i altceva, în gîndirea rudimentară a jurnalistului de ocazie, decît o mărturisire. Pentru amatorul de senzațional, romancierul Eliade trebuie să slujească, prin **Huliganii, Lumina ce se stinge, Intoarcerea din rai,** o mișcare politică. Nimeni nu mai stă să reciteasc ă interviurile pe care scriitorul le-a dat cu ocazia apariției acelor romane ! În **Rampa** din 7 decembrie 1935 sunt cîteva nuanțări. Zice Eliade :

1. „Nu țin prea mult la acest termen de «huligan», dar mi se pare că nu există, în nici o limbă europeană, un alt termen similar care să exprime adică un moment grandios de spargere, de rupere a limitelor exterioare, de negare a tuturor valorilor, de încredere oarbă în tinerețea ta, în destinul tău, încredere care justifică orice crimă și orice violență".

2. „...pentru mine, experiența huliganică — cu toate frenezile și voluptățile ei biologice — este **o experiență de ordin inferior.** (s.n.). Incapacitatea de contemplație în suferință — iată viciul esențial. Pe un huligan suferința îl indirjește, îl bestializează, îl umilește ; în nici un caz nu-l ajută să contempleze".

3. „Politica nu mă interesează. Și numai o parte a personajelor mele se interesează întîmplător și de politică".

Intoarcerea din rai și **Huliganii** sunt cărțile unor **experiențe de ordin inferior.** Băieții Cominternului au descoperit aici adeziune la fascism, capitulare în fața monștrilor, înscrierea în Legiune. În realitate, cărțile **descriau** o stare de spirit. Inventariau stări, personaje, care, neîndoios, aparțineau deceniului. Dar nu numai deceniului al patrulea.

Eliade va consemna mereu în **Jurnalele** sale anticipările, descoperirile pe care el, în deceniul al patrulea, le-a făcut. Fusese cu două-trei decenii înaintea celorlalți ! Experiențele **de ordin inferior** nu l-au desfigurat. N-a mers niciodată pînă la capăt : nu și-a asumat experiența huliganică. Dar va des operi în mișcările hippy, în literatura beatnicilor aceleași gînduri pe care el le identificase în acest roman al trupului de jos !

Dacă despre **Huliganii** s-a discutat relativ mult la vremea apariției lui, dacă astăzi cartea e reeditată cu sîrg, **Lumina ce se stinge** a fost respinsă categoric chiar în momentul apariției ei. Nimeni

n-avea nevoie de ea. Reapariția recentă a ei n-a suscitat (cred) nici un comentariu.

În **Fragments d'un journal,** 21 aprilie 1963, Mircea Eliade notase :

„Stupefiat de descoperirile care fac subiectul romanelor mele : **Isabela** și **Lumina ce se stinge.** Acesta, ultimul, ilizibil, monoton, ratat, îmi apare azi ca o reacție inconștientă contra Indiei, ca o tentativă disperată de a mă apăra de mine însumi — căci în timpul verii 1930 m-am decis să mă indianizez, să mă pierd în masa indiană. Misterul **Luminii,** acest în endiu de neînțeles care se aprinde într-o noapte în Bibliotecă și care provoacă, între altele, orbirea și descentarea bibliotecarului, nu era, în fond, decît «misterul» existenței mele în casa lui Dasgupta". Și pe urmă, de-a dreptul stupefiant : „Există multe lucruri despre care nu am dreptul să scriu. Aș putea, totuși, să adnotez o copie dactilografiată, precizînd că aceste adnotări nu vor fi niciodată publicate".

Ar trebui să ne oprim asupra acestor însemnări din mai multe motive. Primul ar fi legat de energia cu care scriitorul se desparte de o carte a sa : o carte — zice el — **ilizibilă.** Dar nu numai ilizibilă, ci și ratată. Al doilea : cartea e o tentativă disperată — mărturisește o tentativă **disperată** de a-l apăra pe autor de sine însuși.

Despre ce lucruri n-ar avea voie să se pronunțe scriitorul ? Ce interdicție grozavă ar apăsa mărturisirea ? Să trecem de bănuiala că imaginația scriitorului o ia vitejește înainte construind castele shambalaiene ; să rămînem o clipă în interiorul propunerilor sale de lectură. Deci să reluăm lectura acestei cărți „ilizibile", „monotone". Două lucruri ne șochează : eroul principal este un **bibliotecar,** momentul cheie al romanului este biblioteca (uriașă !) care arde. Consecința — orbirea lui Cesare.

Să recapitulăm : un bibliotecar-schimnic care asistă la ritualul ce ar fi putut întemeia o nouă religie și un univers al cărților care e cuprins de flăcări. Focul, orbirea, cărturarul-călugăr, noua religie, riturile erotice văzute ca ritualuri ale reintegrării, iată cîteva teme care ar putea să ne îndrume către o lectură nouă a cărții.

Într-o cronică foarte exactă a lui Pompiliu Constantinescu [2]) există cîteva decupaje pe care ar trebui să le reluăm. Refuzînd romanul (cu bunăvoință) Pompiliu Constantinescu, cel mai corect cronicar literar al nostru, va scrie **exact** despre Eliade. Mai precis, ni-l va reda pe Eliade cel din deceniul al patrulea, fără baliverna lansată de războaiele encavedisto-stingiste. Pentru cronicar, partea cea mai frumoasă a cărții este **Jurnalul** demonicului Manoil. „Conceptul de vacuitate ce-l simbolizează Manoil este conceptul central al ideologiei pasionale a dlui Eliade, realizarea demonică, supra-umană. În ideologia lui, care oricînd poate fi analizată pe text, dl. Eliade se autodefinește, își autocaracterizează egocentrismul :

«Jocul, cel mai sigur instrument de liberare, privilegiul divin. Dar zeii nu se eliberează abandonînd, ci posedînd, creînd dansul lui Shiva. Universul creat de pașii lui, de arcurile picioarelor lui, creînd spațiul, de ghirlanda brațelor creînd ritmul, timpul. Ce simplu, ce simplu !... Dar trebuie să fii enorm nelimitat, unul și același, oricînd tu însuți, fără valuri, fără ezitări, fără mustrări — vacuitate, nonsens, dincolo de categorii. Eu, eu»".

Pompiliu Constantinescu descoperă, în **Lumina ce se stinge** o **autenticitate a fantasticului.** În ceea ce ne privește, am descoperi un roman simbolic. În centrul acestui roman simbolic, refuzat cu energie de mai toată suflarea critică a deceniului al patrulea este — dacă recitim cartea astăzi, după ce Mircea Eliade și-a încheiat **proiectul** — ritualul erotic din bibliotecă. Așadar, în centrul ei se află acuplarea inițiatică dintre slavistul savant dr. Weinrich, frigida Melania și demonicul Manoil. În toate romanele lui Eliade, Bărbatul se află în relație cu două femei. **În Lumina ce se stinge,** Melania este cea care îi posedă pe cei doi. De ce — iată o întrebare la care vom răspunde într-unul din viitoarele articole.

Cornel Ungureanu

[1]) Subliniind faptul că studiile pe care Dumitru Micu le scrie după 1967 sunt contribuții importante în dezvoltarea „disciplinei Eliade", amintim cîteva fraze mai vechi ale Profesorului : „Prin Mircea Eliade, epigon literar al lui Gide, influențat de asemenea de Huxley, romanul se preface în jurnal de «experiențe» interioare, de «trăiri» și de« probleme» strict individuale, intime, excluzîndu-se în acest chip din cuprinsul epicii de creație obiectivă"(**Dumitru Micu, Romanul românesc contemporan,** Espla, 1959, p. 13) sau : „Practicile decadente pun în primejdie însăși existența romanului ca roman, așadar a epicii obiective... Plăsmuirile de tip Gide ale lui Eliade și ale altora... echivalează cu sinuciderea romanului". (**Dumitru Micu,** op. cit., p. 15).

[2]) **Pompiliu Constantinescu, Lumina ce se stinge** (roman) **Vremea,** an. VII, nr. 346, 15 iulie 1934, p.7.

spectator

Ordine și dezordine

Jean Cocteau a fost adolescentul teribil, incomod și contestatar al literaturii franceze, iar Parisul când îl adula și-l aplauda frenetic, când îl fluiera scandalizat. Ubicuitatea lui a uimit, a avut succes, a provocat scandal. „Părinții teribili" este piesa care poate fi exemplul cel mai elocvent pentru traiectoria oscilantă a dramaturgiei sale. Este o piesă modernă, așa cum însuși autorul scrie despre ea, cu o acțiune spectaculoasă, reușind a fi o radiografie fidelă a unei societăți în derivă. A încercat o dramă, care a devenit comedie tragică, debutînd chiar ca un vodevil. O familie cu evoluție contradictorie și cu mult mister, destul de trăsnită și boemă, conflictul izbucnind între tată (un Don Juan tomnatic și mincinos) și fiu (un naiv alintat și îndrăgostit) care iubesc (fiecare-n felul său) aceeași domnișoară ușuratică (în optica tatălui) și serioasă printr-o brutală trezire (în optica fiului), încheindu-se în chip tragic. Fiecare personaj are calități și defecte copios etalate, toate slujind piesa, iar acțiunea abundă în contradicții, elanuri, ocolișuri și reîntoarceri, mai ales în slăbiciuni, egoisme și cruzimi firești, substanța dramatică fiind un amestec dintre bine și rău, o succesiune logică a unor comportamente și împrejurări ilogice, o încercare de-a echilibra ordinea și dezordinea, natural antagonice în viață. Stăruie o stare de hipnoză și de enigme, asistăm la o învălmășire de toane și surprize, de reacții despotice de sinuoase (hazlii sau dureroase) evoluții sufletești de speculații intelectuale și la un final chinuitor de lucid și real. Toate acestea au compus acel purgatoriu prin care au trecut spectatorii și criticii de a lungul timpu'ui, de la premiera absolută și pînă astăzi, născător de neînțelegeri, intrigi, contestări și adu'ări. Spectacolul Teatrului Național București este un autentic succes.

Andreea Vulpe, acest regizor tenace și matur la vîrsta sa tînără, a „citit" textul **Părinților teribili** în stil modern și actual. Nu a acceptat nici un artificiu, nici un clișeu... Aduce în prim-plan complexul oedipian. Dezbaterea scenică devine un caz grav, saturat moral, tocmai fiindcă este tratată transparent (superficial și persiflant), în stil de farsă. Spectacolul are dinamism, este coerent, iar actorii sînt plini de vervă, jucînd inteligent și obsesiv de firesc. Au fost anihilate toate tentațiile și capcanele spre șarjă, întinse de ilustrul autor francez, dar s-au păstrat ambiguitatea, misterul, echivocul (nu și gratuitatea bulevardieră, a erotismului, licențiozitatea înțelesurilor sau speculația comicului facil, grosier). Bîntuie sinceritatea trăirii incandescente. Sînt refuzate absurdul, suferința terifiantă, culpabilitatea exacerbată. Este cultivată doar credința obstinată a fiecărui personaj în sine, în destinul său, în visul său, în idealul său. Naturalul este natural (nu o descriere a lui), adevărul este adevăr (chiar cînd este abil escamotat), viața este viață, dragostea este dragoste, viciul este viciu...

Constantin Russu a invadat scena sălii Amfiteatru cu mătăsuri, așa cum erau locuințele burgheze ale Parisului din anii cînd și-a scris Cocteau piesa. Printre mătăsuri se-ncurcă rău de tot oamenii ! „Hărăbaia", cu mulțimea de camere, este sugerată prin multe draperii-perdele, iar întregul spațiu este acoperit cu un tul (simbolizînd mister și cenușiul visului). Eleganță, discreție, simplitate. Patul, locul principal al acțiunii și-al conflictului, locul visului și suferințelor, este situat **central,** pe un mic podium și, desigur, înconjurat de un circular transparent, manevrat de eroi cînd au chef să se deconspire. Cînd devine suportul erotismului, în camera disputatei domnișoare Madeleine, este mai sărăcăcios, dar cu un raft de cărți (ne-itite) deasupra ! Toate personajele se aruncă violent și voluptuos pe acest eșafod, încît ne mirăm cum de-i mai rezistă arcurile ! Tot aici moare frumos biata mamă abuzivă sentimental și se recompun cele două cupluri care-i vor supraviețui, într-un final al învingătorilor din lupta pentru fericire (fiul, cu domnișoara purificată; mătușa, cu tatăl păcătos, vinat cu obstinație și parșivenie o jumătate de viață) și pentru **alianța ordinii împotriva dezordinii !** Mona Massaci creează inspiratele costume, care semnifică identitatea sufletească și caracterială a personajelor (vezi transparența și delicatețea, cochetăria și blazonul de castă în vestimentația mamei; amestecul de culori tari și contrastante — roșu, alb ,negru, violet în vestimentația mătușii ; rochia albă de mireasă, dar cu pata roșie a dragostei vinovate, apoi rochia sobră, cu semnele dragostei înfocate și repurificate în cazul domnișoarei ; hainele de casă, dar mai ales eticheta respectată și respectabilă — frac, smoking, joben... predominînd griul, la tată, albul candorii la fiu), care dau o cromatică elocventă spațiului plastic al scenei.

Carmen Stănescu (Yvonne) este exact mama abuzivă, hipersentimentală, neînțeleasă și neajutorată, egoistă estompată, suferind hazliu, dar stoic, făcînd risipă de alint exagerat și de copilărisme droale, pînă la limita psihopatologiei, omul care știe multe și suferă demn, orgolios și culpabil, mereu elegantă, conștientă că nu se poate salva de la dezastru. Amețită, ca o drogată sau somnambulă, plutește, uimită, în visul ei obsesiv, în coșmarul ei, în noaptea cenușie a sufletului ei chinuit, de unde țîșnesc fiori fierbinți de iubire pentru fiul său, pe care nu-l poate accepta iubind altă femeie (depravată și tînără) ! Este un regal actoricesc, de la extaz, la agonie, folosind o răscolitoare nuanțare, între tăcere, șoaptă și țipăt fulgerat, toate pe fondul unei permanente stări de hipnoză... Damian Crișmaru (Georges) este un bărbat la modă, lenes, imoral, distrat (aparent), chiar zănatic, dar calculat cu minuție, plictisit de viața burgheză anoșă, parșiv, cabotin și destul de abil în salvarea aparențelor, îl place să trăiască degeaba și face haz de propriile-i slăbiciuni, rîde mereu (rîs de nevrotic), chiar și în momentele delicate, inclusiv în finalul tragic, cînd soția Yvonne își dă obștescul sfîrșit (prin voința acesteia), își amestecă rîsul cu plînsul, ca-ntr-o jubilație schizoidă, savurînd postura de învingător, pentru care a luptat cu arma lui subacvatică, înfingînd harponul exact acolo unde și-n cine trebuie ! Rol complex, dificil, în care, folosește cu măiestrie bogatul său registru vocal și trecerile bine pregătite, de la furie dezlănțuită, urgent temperată, pînă la... bunele maniere ! Adela Mărculescu (Léonie) reușește, cu experiența sa scenică, să portretizeze în acqua forte sora frustrată de iubirea lui Georges și mătușa enigmatică, spiritul malefic al familiei, care umblă numai cu dedesubturi, înțelege repede ceea ce nu înțeleg ceilalți parteneri acționează ca un metronom, răvășind toate relațiile din familie, își urmărește draconic victima, pe Georges (îl înnebunește de gelozie, pentru a pune laba pe el), ca o felină vicleană, stă mereu la pîndă, dezvoltă temperament, alertețe și cumsecădenie, sub masca maniacei de curățenie și ordine, este femeia (bună la toate) care cîștigă întotdeauna, chiar dacă mai tîrziu, avînd deci marea calitate a răbdării, știe să aștepte... Tatiana Constantin (Madeleine) face eforturi lăudabile să se ridice la înălțimea partenerilor, este tînăra femeie anatemizată, dar care, la focul marii iubiri sincere și devotate, se smulge din mocirlă și-și cîștigă dreptul la fericire, nu fără a trece prin flăcările iadului, confruntarea dură cu fostul ei amant bătrîn, Georges fiind convingătoare pentru prestația tinerei actrițe Mircea Anca (Michel), tumultuosul adolescent, lovit în bărbie de păcătosul sau tată, își depășește starea de zăpăceală, între dragostea malformată a mamei și iubirea adevărată (împărtășită) a Madeleii el, salvîndu-se. Folosește toate mijloacele expresive pentru a fi convingător și reușește să fie...

Vlad Andrei Orheianu

UN FILOSOF LA S VIEȚII

Rădulescu-Motru a trecut în uitare și abia în 1984 lucrarea sa fundamentală, **Personalismul energetic**, împreună cu alte scrieri („Cultura română și politicianismul", „Puterea sufletească", „Elemente de metafizică pe baze filo-kantiene", „Vocația, factor hotărîtor în cultura popoarelor") au putut fi — cu greu — reeditate la Editura Eminescu în excelenta serie „Biblioteca de filosofie a culturii românești".

C. Rădulescu-Motru a avut norocul de a nu-și sfîrși zilele în închisoare, precum atîtea alte mari personalități ale vremii, dar ultimii ani ai vieții sale ilustrează destinul celor care, nefiind martirizați, au fost înlăturați din viața culturală, împinși în uitare, constrînși să ducă o viață de lipsuri și amărăciuni. Tocmai pentru că un asemenea destin n-a fost singular, ci destul de frecvent (Simion Mehedinți, P.P. Negulescu, Hortensia Papadat Bengescu), mărturiile din corespondența lui din această perioadă sînt semnificative.

O suită de scrisori ale filosofului către prietenul său Constantin Sudețeanu (profesor universitar în domeniul sociologiei și filosofiei), datînd din perioada 1947—1957 fac să transpară condiția omului de cultură marginalizat, dar încă dornic să lucreze, și starea vieții cotidiene de după război. Aceste scrisori particulare sînt deci documente private, dar și mărturii sociale.

La 12 septembrie 1947 C. Rădulescu-Motru mai avea un rest din moșia părintească de la Butoești (Mehedinți), unde locuia pentru că trebuiau supravegheate lucrările agricole. Cu aceasta se ocupa soția filosofului, mai tînără și mai înzestrată pentru lucrările practice și de care el era total dependent. Pentru că toți am învățat despre exploatarea țăranului de către moșieri, iată ce scria C. Rădulescu-Motru prietenului său: „Prin noua lege a colegului (la Academie, n.n.) Traian Săvulescu s-a desființat munca în dijmă, așa că eu ca proprietar trebuie să fac arăturile pe care înainte le făceau dijmașii. Legea îmi aduce profit material, fiindcă munca în dijmă era spre profitul dijmașilor, în schimb mă obligă a sta mai multe luni pe an la moșie. De fapt eu nu mă prea ocup cu muncile agricole, ele sînt pe seama nevesti-mi. Totuși sînt obligat să stau pentru că fără nevastă-mea eu nu sînt capabil să-mi duc viața". Era, de altfel, în pragul vîrstei de 80 de ani, vederea îi era afectată de cataractă, citea tot mai greu, dar era mulțumit că mai putea scrie.

1 Sept/ Butoș

Iubite domnule Sudețe

O scrisoare din 9 februarie 1948 semnează împlinirea unei „vîrste patriarh". Filosoful avea nostalgia nereții, dar era preocupat și de mu sa. Spera să țină la Academie o co nicare despre **Personalitatea colec și cea individuală**, care împreună **Morala Personalismului și Materi mul și Personalismul** „să comple sistemul personalismului energe Era interesat de psihologia mult și a individului, precum și de rela dintre acestea.

„Iată-mă la vîrsta patriarhilor le dari, fără să am însă barbă albă fără ca în jurul meu să roiască uce dornici să afle de la mine pilde de țelepciune așa cum roiau în jurul lor legendari. Înțelepciunea din mea noastră formează monopolul t rilor, iar nu al bătrînilor. Căci b nii ce pot avea decît experiența mulată din trecut, adică un nimica de bogăția din visurile de viitor pe le au tinerii? Visurile se pot ar prin dialectică în tot felul de idea pe cînd experiența nu", scria C. dulescu-Motru, cu optimismul și în derea în ideal pe care generația s mai păstra în pofida vremurilor.

De fapt mari motive de optin n-ar fi avut, căci în septembrie, lași an, nu mai putea primi exem rele din lucrarea sa **Personalismu nergetic** (1927) și nici din **Puterea fletească**, ediția definitivă (1930) c Editura Casa Școalelor (editura în avea să dispară în această peric ca multe instituții culturale cu ti ție). Filosoful locuia tot la Butc pentru că prețul cărbunilor dep puterea de cumpărare a pensiei de academician. Ducea o viață pustnic" pentru că biletele de costau mai mult decît puteau prietenii săi pentru a veni, ca alt tă, să-l viziteze. Viața la țară de

evocări

Miron Neagu sau pariul pierderii anticipat consimțite

În comentariile care glosează pe marginea trecerii la economia de piață s-au făcut și se fac mereu trimiteri la timpul de maximă dezvoltare a României din perioada interbelică, cu scopul de a se trage învățăminte și de a se corecta metode și tactici ale actualelor experiențe și strategii. Se înțelege că acest recurs la documentare poate aduce foloase chiar dacă datele realităților istorice și de environament de azi, sînt atît de diferite, de schimbate sau de sub-evoluate. În însemnarea ce urmează ne vom referi la comerțul tipăririi de carte din deceniile, care au separat cele două mari războaie. Astfel, în București, după 1920, nu existau mai mult de 10 edituri (azi avem cîteva sute) între care figurau: **Socec, Cartea Românească, Alcalay, Cultura Națională, Cultura românească** (Steinberg) și **Ignat Heriz**, Editura **Casa Școalelor** și tipăriturile de carte ale **Fundației Principele Carol**, plus editările operate sub egida marilor cotidiene, apoi cărțile religioase scoase de **Pavel Suru** și în final **Institutul Biblic** britanic de pe bulevardul Take Ionescu completau tabloul peisajului editorial din epocă. Prin anii treizeci numărul caselor de editură a sporit cu două protagoniste, **Ciornei** și **Cugetarea Delafras** iar ziarele **Universul** și **Adevărul** au investit și ele cifre de afaceri spectaculoase în tipăriturile de carte pe variate profiluri și genuri. În 1934 au apărut primele cărți ale faimoasei **Edituri a Fundațiilor Regale**, patronată de suveran și pusă sub conducerea unui comitet de mari personalități (Rădulescu-Motru, D. Gusti etc...) în frunte cu Octavian Goga. Tipăriturile ei sunt cele mai valoroase din epocă, dar fiind o concurentă subvenționată trebuie scoasă din discuție. Provincia era ilustrată editorial, doar prin Craiova și Iași, **Scrisul Românesc**, **Ramuri** și respectiv **Viața Românească**, pentru că **Diecezana** de la Arad își încetase activitatea iar editările de la **Societatea de mâine** din Cluj-Napoca și cele de la Ciurcu Brașov nu asigurau decît apariții sporadice.

După toate atestările, comerțul de carte, deși edițiile scriitorilor de succes nu depășeau inițial cifra de 3 000, era înfloritor și profitabil. Un mare plus de tiraje la literatură l-au marcat, tot prin 1934, traducerile din engleză, ale lui Gul Giurgea, romane bineînțeles, toată seria autorilor de mare circulație începînd cu Somerset Maugham. Se cîștigau bani și se făceau averi cu editarea cărților dar nici un editor, cu excepția **Editurii Fundațiilor Regale** *). Scriitori de valoare ca Anton Holban sau Mihail Cellarianu aveau în sertare romane și volume de nuvele pe care nu le solicita nici o editură. De poezie nici nu mai vorbim. Solicitați și acceptați din start erau Sadoveanu, Rebreanu, Cezar Petrescu, Ionel Teodoreanu, Gib Mihăescu, Camil, iar mai tîrziu Eliade și Sebastian, dar veniturile de autor nu puteau acoperi nevoile existenței, ale unui trai decent. Apoi, cei publicați erau, cu regularitate, trișați la tiraje. Mi-amintesc că a făcut mare scandal faptul că un editor ca Ciornei, după ce fusese constrins să numeroteze tirajul edițiilor tipărite, a fost prins că stanța de două ori un număr la ediția din **Rusoaica** a lui Gib Mihăescu.

Regula marilor edituri era să tipărească numai ce mergea la sigur. Mai stăruia amintirea unui faliment editorial de care se vorbea încă prin cafenele și după zece ani de cînd se produsese. Era cel al **Editurii Aurora — Benvenisti** care publicase seria volumelor de critică semnate E. Lovinescu, de fapt tipăriturile cele mai valoroase din epocă ale respectivului gen.

Iată pentru ce în 1938 cînd în librăriile din București au apărut cărți de literatură pe ale căror coperte era parafat **Editura Miron Neagu**, noutatea a produs o dublă consternare. Mai întîi pentru că noua editură nu prezenta traduceri de romane, articolul cel mai căutat, ci poezie, nuvele, eseu, teatru și apoi pentru că autorii primelor riții, cu excepția lui Dan Botta toți debutanți. O editură care își f pea activitatea cu publicarea unor butanți putea fi socotită nebunie cu sau în cel mai bun caz aventura mentară a unui întreprinzător dis într-un domeniu ce-i este cu străin. Dar lucrurile nu stăteau Dimpotrivă. Patronul noii edituri funcționa la Sighișoara își făcuse c inte alte socoteli și oricum n-ave gînd să concureze cu marii fabri ai tiparului din Capitală. În acel de pe Tîrnave, la umbra pitorești tăți, el își avea o librărie — pape cu vad și un atelier tipografic utilat, agoniseli proprii ale unei reți care i-au pus în valoare mun capacitatea. Cariera lui editorială avut nașul în personalitatea poetul profesorului Emil Giurgiuca iar sf torul de taină în criticul, creator omul de cultură Perpessicius. Au publicați de el, majoritatea tineri, din București, din Cluj-Napoca și provincie. Catalogul tipăriturilor **turii Miron Neagu** recomanda proz **Rainer Maria Rilke (Povestiri de bunul Dumnezeu)**, în traducerea **Nichifor Crainic** și proza lui **Gala laction (Papucii lui Mahmud)** c nuînd cu autori ca Dan Botta, I Demetrius, Octav Sulutiu, V. B Octavian Tăzlăuanu, Teodor Mu nu, Mihai Beniuc, Grigore Popa, C ge Boldea, Emil Giurgiuca, Vlaicu na și alții. Noua casă editoare, se dea bine, avea altă finalitate, își punea alte scopuri decît lovitura piață și ea a funcționat aproape ani în ciuda convulsiilor vremii. la urmă, vîrfurile acestor conv i-au dat lovitura de grație: dik fascist de la Viena și intrarea

SITUL

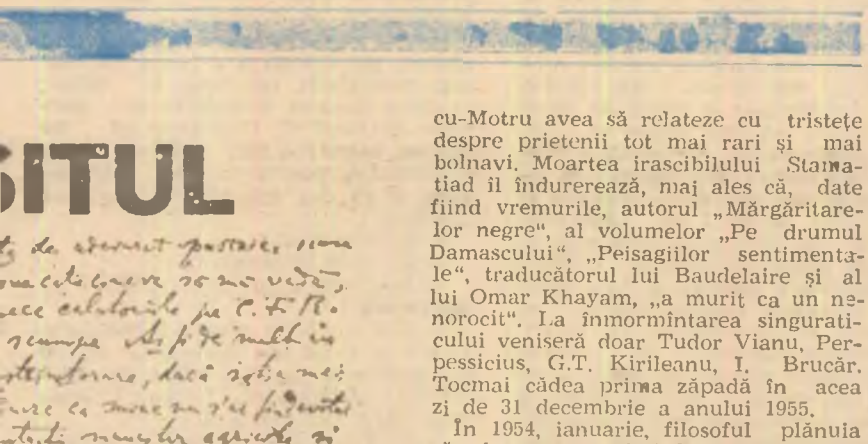

steră", dar bătrînul învățat avea ne seninătate : „Pot astfel să filosoficește evenimentele prin ecem. Nenorocit însă că nu pot ința sănătatea la ceva folositor i naționale".

na frază carcterizează felul de a al unei generații al cărei prim u era niciodată egoist, ci îndrep- re un ideal. De altfel, cuvîntul, desuet dacă nu chiar compromis, a realmente ceva pentru acei . Și nu e vorba de un discurs ci de o scrisoare privată, către opiat.

nuarie, 1953 C. Rădulescu-Motru la spital. Avea să petreacă ase luni, care nici acasă n-ar fi ea plăcute. Primise de la prie- ău, profesorul Sudețeanu, niște , daruri care fericiseră familia, -o de „coziile la alimentara". e și predase profesorului Parhon col despre Bătrînețe, făcînd un al acestei etape a vieții și pe rezuma astfel : „Anii bătrîneții u ei condiții optime pentru a cu- funcțiuni psihice din al căror crește civilizația omenirii".

na mai a aceluiași an filosoful acasă, în București, bulevar- , Dimitrov, fost Ferdinand, ra- 3 August. C. Rădulescu-Motru menta, în scrisori, cărți citite mult, precum „L'homme devant nce", de Leconte de Noüy sau me, cet inconnu", de Alexis Era destul de izolat. Prietenii ei în vîrstă sau bolnavi. Îl mai N. Bagdasar, în trecere, și mai etul Al. T. Stamatiad. Cu aces- , nu se putea discuta căci „spi- tradictoriu ca la el imposibil de Era „poet, adică irascibil", nota filosoful. De altfel mult n-a nici poetul. Într-o altă scri- ătre C. Sudețeanu, C. Rădules-

cu-Motru avea să relateze cu tristețe despre prietenii tot mai rari și mai bolnavi. Moartea irascibilului Stamatiad îl îndurerează, mai ales că, date fiind vremurile, autorul „Mărgăritarelor negre", al volumelor „Pe drumul Damascului", „Peisagiilor sentimentale", traducătorul lui Baudelaire și al lui Omar Khayam, „a murit ca un nenorocit". La înmormîntarea singuraticului veniseră doar Tudor Vianu, Perpessicius, G.T. Kirileanu, I. Brucăr. Tocmai cădea prima zăpadă în acea zi de 31 decembrie a anului 1955.

În 1954, ianuarie, filosoful plănuia să adauge un capitol despre sofisme la **Lecțiile sale de logică.** Era conștient că vîrsta nu-i promitea viitor, dar nu putea rămîne inactiv. Și apoi, scria el, vorba românului „Greu pînă începi, că de lăsat te lași ușor !". De altfel ziua de 22 ianuarie este o zi memorabilă pentru familie. Nu pentru că se publicase ceva din scrierile profesorului, ci pentru că un cunoscut le făcuse rost de 600 de kilograme de lemne. O bucurie pentru toată familia, o veritabilă victorie. De altfel și cîte un dar al lui Sudețeanu (vin, fructe, legume) echivala cu o comoară. Entuziasmul scrisorii arată cum ajunsese să trăiască o lume altădată preocupată de idei și cultură : „Îți închipui bucurie ! Nepotu-meu, băiat de liceu, s-a apucat să le azvîrle în pivniță. Ce entuziasm se va stîrni în casă pe la 5—6 după amiezi, cînd vor sosi de la servici nevastă-mea și fiica mea Margot ! Cu aceste 600 kg. sîntem asigurați pe februar. Pe martie va veni probabil și programarea".

Din alte scrisori, fără să se plîngă, profesorul lăsa să se înțeleagă că nici cu pensia nu stătea prea bine. Spera la o mărire, dar aceasta urma să fie selectivă, după merite, or, criteriile nu-l aveau pe el în vedere. Nu mai avea, ca altădată, cameră în care să primească musafiri, iar prietenii, mai toți, aveau probleme cu locuința. Ca un filosof ce era, accepta totul cu seninătate și nu fără umor. Cînd se aflase în aprilie 1953 în spital „un inginer foarte inteligent... și poet" — D. Șerbănescu, coleg de suferință, îi compusese o poezioară cu titlul „Un bătrîn filosof către un tînăr care vrea să învețe filosofie" — pe care C. Rădulescu-Motru o transcria pentru prietenul său Sudețeanu : „Un filosof a poposit odată / Într-un spital cu boala de plămîni / și a rămas la cură adecuată : / Trei luni ! // Veni din nou, în iarna următoare, / N-avea acas' nici bani și nici cărbuni / și a făcut o cură de-ntremare : / Șase luni ! // Dar dacă Cronos nu-i redă bugetul / Ce l-a avut, pe cît eu înțeleg, / Va reveni ca să rămînă bietul : / Un an întreg ! // Morala vine, dragă, de la sine, / Tu fă ce vrei, orice meserie, / În orice caz, nu fă ca mine / Filosofie !".

Filosofie făcea totuși, căci o asemenea pasiune nu se pierde odată cu trecerea anilor.

Se știe că personalitățile dinainte de război se îngrijeau de formarea tinerilor discipoli, că respectau pe intelectualul în formare, că erau animate de un spirit de emulație care azi nu mai există decît foarte rar și tot la cei în vîrstă. Este foarte interesantă o scrisoare din 11 noiembrie 1955. Profesorul era martorul unor schimbări de mentalitate. Apăreau, din universități, primii tineri marcați de marxism. Noul învățămînt începea să producă. „Avem între noi pe un tînăr absolvent al Facultății de Filosofie foarte la curent cu problemele marxismului ; așa că noi, bătrînii, avem ce învăța de la dînsul. El ne-a explicat, pe bază de date statistice, diferențele dintre trecut și prezent ale repartiției pe care o are plusvaloarea pe care Marx o pune ca origină a capitalului, convingîndu-ne că în această repartiție stă întreaga originalitate a politicei actuale". Fără ironie. Pasajul este aproape comic. Profesorul cu doctorate în occident, elevul și colaboratorul unor somități științifice (Th. Ribot, J.M. Charcot, Karl Stumpf, Wilhelm Wundt) și al unor reviste faimoase primea lecții de la un absolvent al noii facultăți. Cu buna credință a omului care crede în tineret și în „fondul adînc sănătos al judecății copilului nostru de țăran" filosoful se lasă convins. La drept vorbind, naivi și tînărul, și bătrînul, dar avînd amîndoi justificarea bunei credințe și inexperienței în domeniul noului tip de societate. Trecuse perioada tranziției, în care mai stăruia ceva din cultura interbelică. Veneau vremuri cu alt chip. Dar C. Rădulescu-Motru nu avea să le cunoască. Spre norocul lui, probabil. Ultimele scrisori sînt tot mai scurte, cu un scris tot mai nesigur, rezumîndu-se la mulțumiri pentru felicitări și la gesturi de politețe, respectate pînă la sfîrșit.

Iar la 6 martie 1957 se mai stingea unul din „farurile" unei epoci de glorie a culturii române.

Gheorghe Buluță

în război. Fără aceste momen- a mărturisit mai tîrziu fostul editura ar fi putut continua, e și ieșirile se echilibraseră, că el plecase la drum mizînd început pe o pierdere anticipat ită. Un gînd pentru viitor ar fi ărituri ieftine din clasici acope- torii din programa analitică a

ru cărțile tipărite de Miron care au rămas în bibliotecile și în cele din casele oamenilor, presupus că și Perpessicius și ca au pledat cu însuflețire. Dar e, din oamenii cu bani, erau dispuși să dea ascultare unor ea generoase îndemnuri ? Miron a făcut-o cu tot entuziasmul și e riscurile.

nar din zona Sibiului, cărturar și cu studii teologice și muzica- on Neagu a fost un om de mare și un excelent interpret ama- doinelor din regiune, difuzate urile de radio și imprimate pe

are l-au cunoscut și prețuit, îm- cu familia, ar dori să pună emelia unei fundații care să-i e numele și să amintească cele ite de el. Ar fi un gest profund

ele curajosului editor ni se pare itui și o temă de meditație pen- podarii Muzeului Literaturii Ro-

Vlaicu Bârna

risca să tipărească un nume niște genuri ca poezia și eseul.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Autografe semnate în paralel de Mircea Iorgulescu și Veronica Porumbacu (Fotografie din 1975)

Constantin Turturică a ales CHEIA de contact

Alexandru Condeescu sau grijile unui director de muzeu

Un premiu pentru Dorin Tudoran (înmînat de George Macovescu)

bianca balotă

DOMNIŞOARELE DE VINERI

Tanţa reuşea — numai ea ştia cum — o mulţime de lucruri. Mai întîi reuşea din pensia aceea minusculă, din care trăiau, ea şi Monu — să dea o aură vieţii lor, să lase impresia că totul este în ordine, să ascundă sub aparenţe de mare onorabilitate, sentimentul penibil şi devastator care o mîna în secret : al unei bătrîneţi redusă la meschinărie, la un minimum umilitor.

Iar vinerea cînd — stabiliseră o dată pentru totdeauna — era invitata lor la dejun, să o primească aşa cum ştia ea: mîncau în sufragerie — nici prin minte nu le-ar fi trecut să mănînce în bucătărie — din porţelanuri fine (serviciul de Sèvres, moştenit şi păstrat cu tandreţe), cu tacîmuri grele de argint, fasolea bătută pe care Tanţa o pregătea ca nimeni pe lume, garnisită cu ridichi, şi un compot de prune care devenea o delicatesă rară, servit în vasul **vermeil**, pe al cărui capac se răsucea o ghirlandă îmbobocită, cu trandafiri gălbui, minusculi, dar atît de perfecţi încît prin deschizătura petalelor făcute din folii subţiri, aurite, le puteai întrezări miezul, ceva mai aprins, cu o pîlpîire misterioasă, ca un bob de jăratec. Vinul, producţie proprie, fabricat de Monu în pivniţă, din struguri cumpăraţi cu kilogramul de la aprozar şi cărati acasă cu bicicleta (— Are el secretul lui de fabricaţie : cîteva boabe de coreandru şi... gustă ! Ai putea să juri că e o grasă de Cotnari !), îl beau din pahare de cristal cu marginile muiate în aur, cumpărate de o bunică prin 1820, de la Viena. Pe urmă se retrăgeau pentru cafea (un amestec care : — Sigur nu ne va da insomnie nici nu ne va ridica tensiunea !) în salonaşul ce le slujea şi de dormitor, în care era totdeauna foarte cald şi mirosea dumnezeieşte : a mere păstrate pe „şifonier", a lavandă uscată, emanînd dintr-un buchet de imortele, prezentat pe o bordură de dantelă îngălbenită de vreme şi legat cu o mare panglică de catifea violet, al cărui puf părea o pulbere de cenuşă. De fapt tot apartamentul, contrastînd puternic cu siluetele lor mai mult decît corpolente, se rezuma la cele două cămăruţe minuscule, supraîncălzite, supraîncărcate de panglici de atlas, de ciucuri, de perne brodate, de păpuşi de mătase, de bibelouri — printre care o figurină din porţelan alb înfăţişînd un copil, îmbrăcat cum erau probabil îmbrăcaţi copiii în secolul trecut, cu o bonetă de noapte pe cap plină de dantele ducînd la ureche un ceas de buzunar cu lanţ şi ascultîndu-i tic-tac-ul cu o asemenea expresie de încîntare pe faţă încît îi venea de fiecare dată să pună şi ea urechea de partea cealaltă — ; supraîncărcat mai ales cu tablouri — ce păreau pictate de Renoir în ultima lui perioadă — aceea a femeilor durdulii, rumenite, emanînd o lumină trandafirie dintr-o carnaţie opulentă, voluptuoasă ; o carnaţie smălţuită — reprezentînd-o toate fără excepţie pe Tanţa, care fusese o asemenea frumuseţe la toate vîrstele ; fusese şi rămăsese, printr-o minune, cum doar printr-o minune reuşea performanţele : de a păşea fără încetare copilăroasă, ocolită de griji, de a arbora întotdeauna o rochie surprinzător de complicată şi de garnisită cu flori de mătase şi cu panglici de catifea, la limita între eleganţă şi kitsch (— Tanţa, minunea asta n-am mai văzut-o niciodată ! E nouă ? — Ca şi !) ; de a estompa cu naturaleţe, fără pic de efort, diferenţe de vîrstă, de condiţie socială, de cultură, de a inculca o superbă impresie de egalitate în relaţiile cu oamenii din jur ; Tanţa era singura doamnă adevărată pe care o cunoştea, ultima dintr-un univers proletarizat. Ce mai izbutea ? Mai izbutea să aibă întotdeauna o probă de făcut la croitoreasă, să ţină mereu în rezervă o adresă utilă, o coafeză, o modistă, o remaieuză, nemaipomenite, adevărate artiste, dar de o modestie şi cu un suflet de aur ! un reparator, un zugrav un electrician, adevărate unicate, cu preţuri incredibile, singurii care rămăseseră modeşti şi bine crescuţi în asemenea vremuri triviale şi mercantile Iar la prînzurile de vineri, să-i strecoare sub şervet, de fiecare dată, un cadou neaşteptat, genul acela de mici obiecte utile care nu costă o avere dar pe care e imposibil să le găseşti prin magazine fie şi dacă ai răscoli oraşul zile la rînd, cum ar fi de exemplu un tirbuşon miniatural avînd drept mîner un deschizător de sticle de bere, o legătură minusculă de cirlige de rufe pe care le poţi folosi discret fie şi într-un hotel elegant, admiţînd că ţi s-ar întîmpla vreodată să te afli într-unul...

Să-i dea la timp un telefon ca să-i spună :

— Vezi că mîine, 13, e ziua de naştere a mamei tale ! Cum te ştiu distrată...

— Tanţa, ce m-aş face fără tine ?

— Ai deveni o îngrată mică... sau ai fi nevoită să te faci mare.

La invitaţiile de vineri, îşi făcuse obiceiul de a o lua şi pe Teodora cu ea, scuzîndu-se la început cu obişnuita glumă, pe atunci la modă : N-am venit cu mîna goală, am adus... o prietenă. Făcuseră din vizita asta un adevărat joc. Era mondenitatea lor, viaţa lor „de societate", era o relaţie şic care le încînta, le flata : prietenia cu doi oameni mai degrabă de vîrsta bunicilor, cu care se tutuiau, îşi spuneau pe nume ; vizita aceasta de vineri reprezenta o evadare din lumea lor nu prea glorioasă ,din cotidianul grosolan pe care-l abandonau fără regrete pentru cîteva ore, pentru a-şi oferi spectacolul unei vieţi care nu era a lor, cu sentimentul şcolarului care chiuleşte de la ora de chimie ca să vadă un matineu cu Greta Garbo. Şi în plus le permitea să ia un aer distins şi să-şi dea importanţă între prietenii de generaţie rock ; — Vineri ? Imposibil ! Vinerea suntem invitate la dejun la prietenii noştri, Tanţa şi Monu.

Îşi amintea din copilărie scene pe care nu le înţelesese atunci, le înţelegea însă cu prisosinţă acum. La petrecerile la care asistase şi ea, cu vreo 20 de ani în urmă, Tanţa şi Monu erau „în vizită" cu părinţii ei, remarcase o prezenţă care contraria : cîte o domnişoară mereu alta, cu aer timid şi cu obrajii aprinşi, care sorbea cuvintele lui Monu, îl asculta cu aviditate religioasă şi cu ochii rotunzi de admiraţie; concomitent, în bucătărie aveau loc incidente misterioase : Tanţa intrînd agitată, aprinzîndu-şi o ţigară cu mîinile tremurînde, izbucnind în plîns ; celelalte doamne strîngîndu-se alarmate în jurul ei, făcîndu-se că nu înţeleg, asigurînd că... încurajînd-o, consolînd-o, pentru ca apoi, după ieşirea ei să dea friu liber întregii lor indignări :

— Iar una nouă ?

— De unde le găseşte ?

— Dar cine a invitat-o dragă pe **matracucă ?**

— N-a invitat-o nimeni ! Imagineazăţi ! A venit aşa neinvitată, numai mă pomenesc că mi-o aduce, şi mi-o prezintă „Domnişoara Cutare" ! Să-mi vină rău şi mai multe nu !

— Şi Tanţa cum de înghite un asemenea scandal ? Eu să fiu în locul ei...

— Pst, lasă, vezi că e copilul aici !

Îşi amintea de o adevărată suită de asemenea domnişoare. Îi povestise despre ele Teodorei, făcuseră mare haz. Toate astea păreau de necrezut acum că Monu îmbătrînise, chelise, devenise un moşuleţ cu burtică. Hotărîseră din joacă — zbenguială de mici animale crude — dar şi dintr-un soi de milă faţă de fostul seducător de odinioară — Sic transit gloria mundi ! — să joace ele rolul „Domnişoarelor de vineri". Se amuzau copios ! Îl provocau, îl ascultau cu ochi ingenui, cu admiraţie exagerată. Şi Monu cădea în cursă : intra într-o vervă de zile mari, devenea „spumos", stimulat de interesul „domnişoarelor" le citea versuri, le comenta cu aplomb — şi cu puţin ridicol — ultimele apariţii literare, le făcea conversaţie „subţire", era superb ! Tanţa zîmbea complice, le înţelegea jocul, îl încuraja discret pe infidelul de odinioară, mulţumită de „forma" lui, îi oferea cu delicateţe de veche companie rolul principal, care nu mai era de mult al lui. Doar din cînd în cînd obişnuinţa era mai puternică decît bunele intenţii, revenea la modul ei obişnuit de comportare : i se aşeza pe genunchi, îl copleşea cu alinturi, se copilărea, îi vorbea peltic, îl sufoca cu mîngîierile, îl numea „iepuraş", şi „pufuşor" şi „ursulache". El lua un aer excedat, o tolera plictisit, pe marginea iritării, o îndepărta sîcîit cu un gest nerăbdător, o repezea cu un cuvînt mai abrupt ; dar era suficient ca ea să-l lase în pace şi să nu se ocupe de persoana lui zece minute în şir, ca pe dată el să înceapă să dea semne de mare nelinişte, de nervozitate, ca un copil bătrîn rămas singur pe lume. „Domnişoarele" nu mai puteau face nimic ca să-l readucă în zona de seducţie.. La plecare duceau o vreme o mică tristeţe în suflet, o tristeţe jenantă de care nu vroiau să ţină seama, preferau s-o ignore : — Ce bine ne-am distrat ! Atît am ris !

nicolae breb popescu

NUNDINE*)
(gravuri)

I

Ca un gravor, pe placa virgină, la-nceput,
Soarele-şi mişcă acul de foc peste ţinut
Şi răscolind penumbra cu ţancul de văpaie,
Ca-n ziua cea dintîia, sub el se întretaie
Linii şi curbe — forme în care se dezgheaţă
Unicu-i vis pe care l-a condamnat la viaţă.

II

Ziua creştea din ochiul de strajă-n mirador
Cu pleoapa-i străvezie trecînd peste sobor.
Stîrnind pe tălpi şi tobă, de ani, acelaşi prav,
Zvîrlea sămînţa legii, în aer, un pristav.
Tot ticluindu-şi preţul şi netezindu-şi glasul
Tocmeala îşi iuţise, printre tarabe, pasul.

III

În aer se innoadă sudălmi de căruţaş.
Duduci suflînd în focul palavrei prin oraş,
Zvonuri ce se-nmulţesc ca viţa prin butaşi
Sporesc în guşa pieţei un zumzet circotaş.
Ca nişte zei tîrzii, care fac schimb de sfere,
Culegătorii-aruncă dovleci, gutui şi mere.

IV

La mese îşi fac jocul răsfăţul şi dichisul.
Nobili ce-şi plimbă-alene armura şi plictisul
Privesc spre cei ce-aşteaptă cu ceru-n mîna goală
Şi stau cu buturuga genunchilor în poală.
Pe stînga, lîngă zidul dogit de vechi bombarde,
Guarzi înfipţi cu pasul bufant în halebarde
Clocesc sub coif o boală de piele care-i arde.

V

Lîngă-un arbust de caper, în iarbă, pe maidan
Şi-a presărat dugheana de-o zi un marchitan.
Doamne, cu pieptu-n franjuri-nălţat din canafas,
Spre el şi-ndreaptă ochii la fiecare pas.
Un pîlc de slujnicuţe ce trag, dintre apreturi,
C-un ochi la scutieri şi altul la scumpeturi,
Zoresc înspre binaua pe care-o stîrpitură
Îşi scoate omuşorul de flacără pe gură.

VI

Pe chip cu-o strîmbătură de parcă îl injunghii,
Zgîrcitu-şi smulge banii cu dinţii dintre unghii.
Bogatul, cu osînza mănuşii nesumcasă,
Nici n-a băgat de seamă cînd i-a scăpat pe masă.
(Bogatul şi zgîrcitul sînt fraţi de mamă bună —
Ce-aruncă unu-n pleavă celalt adun-o lună).
Din cîte-i cad sub nară şi buza poftei crapă,
Săracul ia mirosul şi-l dă pe gît cu apă.

VII

Sub chiparosul care se scutură de aur,
Un mitograf, pe frunte cu frunzele de laur,
Jură că pe limbă-i stă iarba fermecată
Dar vorba dintre buze îi scapă despicată.
Alt ins, cu ochi hieratici de linx sau mistagog,
Recită-un laudesi spre-un orb şi un olog.

VIII

Femei ce se dezbracă doar sub priviri de sfinţi
Aruncă-n jur beteala ocheadelor fierbinţi
Spre cei cu pleoape roşii şi stoarse de supliciul
Nesomnului pe care îl stoarce-n sînge viciul.
Pe margini, muscăria de-argaţi şi puşlamale
Ce scapără cu ochii-n brelocuri şi paftale,
Vechi croitori cu mînă în stofa pungăşiei
Tînjesc să ia măsura şi punga beteliei.

IX

Cît dă scîntei un pinten muşcînd din bolovani
O mînă-şi vînde golul şi petele pe bani;
Şi galbeni storşi din lacrimi şi sînge, de briganzi,
Ajung în iadul pungii zarafilor tot calzi
Şi iar, pe sub sprîncene de diavol sau copile,
Se-ntorc ca să-i lungească sau să-i scurteze-n zile.

X

Într-un ocol, zac boii şi rumegă ţărînă
Ca nişte catedrale căzute într-o rînă
Scapeţi a căror roadă s-a stins în mădulare
Înfrigurati vînd rouă, răşină şi răcoare.
Trişti apostaţi ce-n aer visează-o nouă schismă
Tîrăsc în glodul vieţii de plumb aceeaşi cizmă
Cu sicofanţii ageri, cei fără de pereche
Năimindu-şi la stăpînă cercelul din ureche.

XI

Domniţe de sfială se leagănă-n rădvane
Visînd pe piele crinul vreunei curtezane —
Cel altoit cu barda pe umeri de infante,
Crescut între săruturi bătute-n briliante.
Burlaci cu igrasia codoaşelor în coaste
Chivuţe-n şorţ ca floarea, cu buzunare caste,
Lachei cu corn de diavol sub aura tichiei,
Paji înţărcaţi la sînul cu negi al calomniei,
Îşi vîntură florinii pe hornul prăvăliei.

[1] În limba latină : zi de tîrg.

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE EVREI

din
NOUL
TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneli, în curs de apariție la Editura Institutului Biblic

CAPITOLUL 10

Superioritatea jertfei lui Hristos, singura mântuitoare. Îndemnuri și mustrări.

1 Într'adevăr, având doar umbra bunurilor viitoare și nu chipul însuși al lucrurilor, cu aceleași jertfe care ne'ncetat se aduc an după an, Legea nu-i poate niciodată face desăvârșiți pe cei ce se apropie.

2 Altfel, n'ar fi încetat ele oare să mai fie aduse, de vreme ce, odată curățiți, cei ce slujesc n'ar mai avea nici o conștiință a păcatelor ?

3 Dimpotrivă, prin ele'n fiecare an se face amintirea păcatelor,

4 și aceasta pentru că-i cu neputință ca sângele de tauri și de țapi să înlăture păcatele.

5. Iată de ce, intrând El (Hristos) în lume, zice : **Jertfă și prinos n'ai voit, dar mi-ai întocmit un trup ;**

6 arderi-de-tot și jertfe pentru păcat nu Ți-au plăcut.

7 Atunci am zis : Iată, vin ! – scris este despre mine în sulul cărții –, ca să fac voia Ta, Dumnezeule.

8 Zicând mai sus că **jertfă și prinoase** și **arderile-de-tot și jertfele pentru păcat n'ai voit, nici nu Ți-au plăcut** – cele ce se aduc după Lege – ;

9 **atunci,** zice El, **iată, vin ca să fac voia Ta, Dumnezeule.** Așadar, El desființează ceea ce este întâi pentru ca să-l statornicească pe cel de al doilea.

10 Întru această voință suntem noi sfințiți, odată pentru totdeauna, prin jertfa trupului lui Iisus Hristos.

11 Orice preot stă'n fiecare zi slujind și de mai multe ori aducând aceleași jertfe, pe cele ce niciodată nu pot înlătura păcatele ;

12 Acesta însă, dimpotrivă, după ce o singură jertfă a adus pentru păcate, pentru totdeauna S'a așezat de-a dreapta lui Dumnezeu,

13 așteptând ca de aci'nainte vrăjmașii Săi să fie puși așternut picioarelor Sale.

14 Căci prin aducerea unei singure jertfe, El pentru totdeauna i-a desăvârșit pe cei ce se sfințesc.

15 Este și ceea ce Duhul cel Sfânt ne mărturisește ; căci după ce a zis :

16 **Acesta este testamentul pe care-l voi așeza cu ei după acele zile – zice Domnul : Punevoi legile Mele în inimile lor și'n cugetele lor le voi înscrie.**

17 **și de păcatele lor și de fărădelegile lor nu-Mi voi mai aduce-aminte.**

18 Or, unde este iertarea păcatelor nu mai este nici jertfă pentru ele[61].

19 Prin urmare, fraților, având noi îndrăznire să intrăm în altar[62] prin sângele lui Hristos,

20 pe calea cea nouă și vie pe care El pentru noi a deschis-o prin catapeteasmă[63], adică prin trupul Său,

21 și având noi **Mare Preot peste casa lui Dumnezeu,**

22 să ne apropiem cu inimă curată, întru deplinătatea credinței, stropindu-ne inimile spre curățire de toată conștiința cea rea și spălându-ne trupul cu apă curată ;

23 să păstrăm cu neclintire mărturisirea nădejdii, căci credincios ne este Cel Ce a făgăduit ;

24 și unii către alții să luăm seama spre a ne îndemna la iubire și la fapte bune ;

25 să nu ne părăsim propria noastră adunare, așa cum le este unora obiceiul, ci cu atât mai mult să ne îndemnăm cu cât vedeți că Ziua aceea se apropie.

26 Că dacă de bunăvoie păcătuim după ce am primit cunoașterea adevărului, nu mai rămâne o jertfă pentru păcate,

27 ci o'nfricoșătoare așteptare a judecății și iuțimea focului care-i va mistui pe cei potrivnici.

28 Dacă cineva încalcă Legea lui Moise, fără milă este ucis pe cuvântul a doi sau trei martori ;

29 cu cât mai aspră credeți voi că va fi pedeapsa meritată de cel ce L-a călcat în picioare pe fiul lui Dumnezeu și l-a nesocotit[64] sângele testamentului prin care s'a sfințit, și a batjocorit Duhul harului ?

30 Căci noi Îl cunoaștem pe Cel Ce a zis : **A mea este răzbunarea ; Eu voi răsplăti.** Și încă : **Domnul va judeca pe poporul Său.**

31 Înfricoșător lucru este să cazi în mâinile Dumnezeului celui viu !

32 Amintiți-vă însă de zilele de dinainte când, după ce ați fost luminați, ați îndurat o grea luptă cu suferințele,

33 uneori în fața lumii fiind supuși la defăimări și necazuri, alteori făcându-vă părtași cu cei ce sufereau în acest fel.

34 Că'mpreună-ați pătimit cu cei închiși, și cu bucurie-ați primit răpirea averilor voastre, știind că aveți o avere mai bună și care rămâne.

35 Așadar, nu vă lepădați încrederea[65], aceasta având o mare răsplată.

36 Fiindcă nevoie aveți de răbdare, pentru ca făcând voia lui Dumnezeu să vă bucurați de făgăduință[66].

37 **Că încă puțin, foarte puțin, și Cel Ce va să vină va veni și nu va'nțârzia ;**

38 **cel drept al Meu din credință va trăi ; dar dacă se dă de-o parte, sufletul Meu nu va binevoi întru el.**

39 Noi însă nu suntem din cei ce se dau de-o parte spre pieire, ci din cei ce cred spre dobândirea sufletului.

---

61 Literal : unde există iertare pentru aceastea (păcate și fărădelegi) nu mai există jertfă pentru păcate.

62 În Sfânta-Sfintelor. Acolo unde intră Hristos au acces și cei ce sunt împreună cu El.

63 Aici prepoziția „prin" nu are conotația instrumentală, mediatoare, din versetul precedent, ci pe cea circumstanțială, cum ar fi „a deschide un tunel prin stâncă". Sensul acestui text devine și mai limpede dacă-i asociem faptul că în clipa morții lui Iisus „catapeteasma templului s'a sfâșiat în două, de sus până jos" (Mt 27,51).

64 Înțelesul complet : l-a socotit ca pe ceva comun, obișnuit, de rând ; i-a ignorat sau tăgăduit sfințenia ; l-a profanat prin desconsiderare. E evident că sintagma îi vizează pe cei ce credeau că natura și valoarea Sângelui euharistic sunt pur comemorative (vezi și 1 Co 11,29).

65 Încrederea de a îndrăzni întru Cel ce-Și ține făgăduințele (în roadele ei).

66 Literal : să primiți făgăduința (în roadele ei).

eseu

Arta de a nu sta pe loc (I)

Cînd Teilhard de Chardin a afirmat că toleranţa este un semn benefic de liberalism, s-au auzit voci ostile, contrariate. Temătoare că am ajunge să împăcăm apa şi focul păcatul cu virtutea. Dar cunoscutul gînditor a perseverat ; el a extins toleranţa de pe umerii prelaţilor pe cei ai oamenilor de rînd. Şi a declarat că toleranţa defineşte cetăţeanul prin excelenţă. Cu o condiţie. Să fie pusă în slujba participării tuturor la treburile publice. Deci o toleranţă pentru a propune societăţii să practice o strategie a justiţiei ca remediu la dizarmonie şi extremism, un miracol ce elimină agresivitatea şi împlineşte umana complicitate întru regăsirea paradisului.

Dacă în literatură conceptul de toleranţă vizează acceptarea celor mai diverse explicaţii existenţiale, în mod particulor itinerarii spirituale în dialog cu structuri stilistice — cred că nu greşesc sugerînd un accent mai puţin amintit în dezbateri, deşi în ordinea lucrurilor demn de atenţie pentru că îmbrăţişează totalitatea vie, amendează propriile afecte într-un dublu demers : reverij la întîlnirea cu biologicul, transpuneri în interioritatea eruptivă.

Vrem să legăm exerciţiul critic de impulsul vitalităţii în economia raporturilor de putere cu eul descifrat cauzal prin introspecţie, iar în afară dublat de triumful cosmic. Sînt debordante atari proiecţii însă ne ajută să inocentăm iraţionalul primitiv, să gravăm în cărbune fapte senzaţionale. Să canalizăm trăiri, percepţii în ciclul întruchipării fantasmelor. O finalitate antropologică vizează exact alternanţa determinismelor conştiinţei cu dorinţa de evaziune în himeric. Pe asemenea teren nimic nu e definitiv lămurit. Busola interpretărilor se abandonează versiunilor ipotetice, miraculosul preia, la intersecţia cu realul, impulsuri vizibile şi invizibile, iniţiaticul tămăduieşte vizionarul.

Înainte de a reveni la literatura noastră atingem în cea mai mare grabă modelul universal. Desfrînarea analizei are corelatul ei în transformarea subiectivismului, altfel spus în bruscarea convenţiei literare ce explicitează stările sufleteşti. Un întreg ritual a însoţit fornicaţia cărnii în naturalism şi în expresionism ; arhaice semnificaţii s-au împletit cu sacrilegii. Azi nu văd nici un motiv să ne mai cantonăm în reacţii direct negative ori fals concesive. Mult hulitul Henry Miller trece la acest sfîrşit de secol drept un clasic al transparenţei simţurilor, cum subtil-atemporal „Decameronul" estompase extravaganţa instinctelor în căutare de condimente, de preţioase afrodisiace în şiragul de ceremonii nupţiale. Umanizarea dimensiunilor indiscreţiei vine acum, dincolo de straturi rigid-etice, să satisfacă noi limite de comprehensibilitate.

Pe măsură ce actanţi ai intimismului superior scapă din capcanele reductive, simplificatoare ale uzului, înţelegem diferit de trecut dezmăţul fiziologic din „istoriile" lui Zola scriitorul revoltat de banalităţile mic-burgheze, pe cît ne vorbesc, dezminţind sterilizante degradări, scrupulele autoscopice, radicalizarea interiorităţii la Anton Holban. Vocaţia acestuia de a fi, el însuşi, personajul egal înzestrat artistic la derivele eului şi observatorul lor anxios, bîntuit de ambiguităţi deformante, de apetenţa impurităţii, îl recomandă îl defineşte ca obsedat de eşecul erotic. Este un eşec la pătrat, pornind dintr-o triplă nesiguranţă. De relaţie cu lumea din deficit de seducţie, cu femeia din deficit de bărbăţie, cu iluzia din deficit de plăcere. Paradoxul neputinţei temătoare ce nu îşi mai revine din inferioritate. Holban preia cu intensitate suferinţa iubirii blocînd căile de acces la expediente. Portretul interior unifică fantasme interne şi dizgraţii externe.

Monomania autobiograficului revine, peste ani, drept normă salvatoare la dezordinea vieţii, fiind gestul pe care mizează, fascinat, Radu Cosaşu. Autorul nu iese din hotarele unui discurs existenţial strict personal. Aici eroticul calmează concretul istoric, consolează dureri, corespunde nevoii acute de sincronizare cu absurdul politic despărţirii voios-amare de arbitrarul mutilator.

La polul opus egocentrismului se situează dizolvarea în universul arhaic, măreţia ciclopică a firii, chemînd necontenit prin emanaţii şi juxtapuneri hiperbolice. Primul semn de magnetism vital are caracter paradigmatic ; îşi aţinteşte urechea spre formele primordiale de manifestare. Încleştări ale omului cu jivinele, întretăieri de pofte, focare de viaţă şi moarte, migrări, desfătări, însaţiabile pîndeţ, alungări şi înstăpîniri, iată cortegiul de poetică variaţie în care este mereu la largul său V. Voiculescu. Nuvele precum „Ultimul Berevoi" „Taina Gorunului", „Sezon mort", „Capul de zimbru" şi altele propun un fel de „Heptameron", şir de invocaţii epice în spaţiul cărora haosul înmulţeşte tărîmurile senzoriale. Un adevărat prisos care îşi născoceşte dimensiunea anecdotică suprafirescul viscolit de teluric. Am zice fără teama de a greşi că sîntem în miezul unei arte a „originilor", heteroclit ecologică, atrasă de un mioritic destin.

Dizolvarea în elementar ca act de fidelitate faţă de poveste pare semnul distinctiv al prozelor lui Fănuş Neagu, artist al culorilor şi miresmelor necunoscutului. Dezvoltările din „Vară buimacă" pleacă şi se întorc la dramele indivizilor năpăstuiţi. Doar că lumea dunăreană îşi conservă ritmul şi tonul pe cînd indivizii, nu. „Îngerul a strigat" întăreşte acest gen de scepticism, nu înainte de a-l purta prin bezne şi lumini fantastice. Ca şi la Ştefan Bănulescu alt rapsod al fabulosului păgîn, geologicul, istoricul şi legendarul încheagă un mare spectacol misterios, sălbatic, „Iarna bărbaţilor", ca vrajă şi măreţie, adună simboluri de toate felurile. Digresivul la Bănulescu intră în modulaţie lirică într-o suită de febrile expansiuni ale civilizaţiei ancestrale. O civilizaţie neîncheiată şi numinos indeterminată.

Cum să actualizăm pe de altă parte un context atît de ferm analitic în expresie confesivă ori extensie parabolică ? Are el o şansă, fie şi fragilă, într-o societate comprimată mai ales interior ? Că răspunsul e încert, o probează următoarea întrebare : cîtă lume ar mai cumpăra mîine „În căutarea timpului pierdut" dacă ţinem seama că evidenţele prevalează asupra accidentelor memoriei, iar trivialitatea lucrativă asupra rezonanţelor nobile conţinute de amintirea labirintică.

Versiunea lui Anton Holban, rechemat din sfera de trăiri consumatoare de nervi, contrastează cu cinismul debusolat al unor Romain Gary sau Angelo Rinaldi, preţuiţi naratori de pe malurile Senei. Primul se ridică din starea letargică datorată unei demodări mimate, ceilalţi sînt pînă la un punct agenţii unui paradox. Unul proiectat în credinţa că istoria se întoarce la satira amuzată a libertinajului, dar, în compensaţie, şi la culpabilitatea ataşamentelor melancolice.

Aşadar, pe urma acestor oscilante alibiuri, nu ar fi exclus să descoperim în Ivan Bunin, de exemplu, gustul imoderat pentru tutelarea mistică a revoltei, odată cu disperarea că lumea nu poate fi inventată din nou. Ori să celebrăm pe Vladimir Nabokov că a ştiut să vadă în mondenitate o formă de ironie recuperatoare la atracţii şi jocuri nu tocmai nevinovate cu minore.

E un mod de a spune că anticipăm orgolioase pretenţii la un purgatoriu modern adaptat la neliniştii redutabile şi, adeseori, fatale. O unealtă stîrnită de realitatea vizată. În acelaşi timp rea[...] tarea unei faţete vii a literaturii, re[...] şa ei asupra agresivităţii dogma[...] Asupra ideologicului mincinos şi [...] trant. Adevăraţii eroi, potriviţ prop[...] dei totalitare, nu erau oamenii în c[...] şi oase ci un fel de abstracţiuni ab[...] te să îndrume să corecteze şi să sa[...] neze individualul insuficient discip[...] Sau pur şi simplu refractar la scher[...]

Succesul originalului asupra imp[...] nalului poate fi apreciat şi din pers[...] tiva momentului post-comunist. Li[...] vorbind, condiţia umană impune dife[...] ţieri neconvenţionale între subiec[...] mul desfigurat de cauzalităţi virulen[...] egotismul de nuanţă stendhaliană, [...] de rituri, de subterfugii ceremoni[...] Pe de altă parte tribulaţiile vitalism[...] se confruntă cu imaginea fabricată [...] nioară de totalitarism, graţie căruia [...] şea, inexorabil, într-un ezistenţialis[...] mîna a doua, derealizat, paseist, d[...] cazuistic. Cum s-a văzut, impasul [...] unul de cunoaştere şi poate fi deza[...] înlăturînd confuzia între politic şi e[...] tic. Oricum, polifonia intimităţii im[...] două-trei distincţii limpezi. Le aver[...] vedere spre folosul subiectului enun[...]

Henri Zal

haiku

Lumină liniind văzduhul.
Un măr
pe masa nimănui.

GLOSSĂ

După-amiază de toamnă cu lumină liniată prin văzduhul mat. Gabi doarme în dormitor, mătusa mea în hol pe banchetă. Eu stau în living în fotoliu şi scriu aceste rînduri privind friza de ferestre oarbe a crematoriului de vizavi şi cosul pătrat prevăzut cu scară metalică pe care, cînd e soare, se-nsorese vrăbiile. Măruntea-la frunzişurilor gălbejii-roscate, franzela viorie a unui plop, arhitectura imprevizibilă a crengilor plutitoare subţiindu-se pînă la dimensiunea firelor de păianjen... Gardul gri din plăci prefabricate al spitalului se-ntinde pe zeci de metri, e aiurat în partea de sus cu două rînduri suprapuse de ferestruici romboidale prin care poţi zări siluete umane strecurîndu-se printre culorile toamnei bolnavi în halate ori rude în haine de oraş stînd pe bănci, fumînd ori pălăvrăgind. Nu-i niciodată mare animaţie nici pe stradă nici în parcul spitalului, aşa că gardul de prefabricate e întotdeauna singuratic, palid şi atunci cînd e soare, ducînd cu el un aer neutru, impersonal, apropiat de metafizica viziunilor lui Chirico. Un cîine al nimănui se-ncovrigă uneori lîngă stîlpul de lemn ce susţine firele telefonice. Frunze îi cad în blană dar el nu se clinteşte, ori se scoală ca să se ducă să se trîntească doar cîţiva metri mai încolo, lîngă trunchiul diform al unui copac. Rigola de frunze galbene spiralate de vînt devine un şarpe fremătător. Privesc minusculii solzi colorati cum înaintează, cum se atrag ori se resping între ei cu viteze fabuloase da[...] pe distanţe minime, executînd ma[...] nevre complicate cu simplitatea unu[...] virtuoz.

Pe masă e un vechi dosar galbe[...] cu marginile hărtănite. Pe dosar c[...] neva a pus un măr roşu. O frunz[...] gălbejită intră pe fereastra deschis[...] şi cade pe masa neagră, în imediat[...] vecinătate a dosarului. Eu privesc [...] toate aceste desfăşurări de forte in[...] accesibile mie. Mi-e teamă să mă im[...] plic ori să nu mă implic. Aud u[...] vaiet lung ce vine prin zidul spre ve[...] cin, şi paşi care urcă, şi zgomote d[...] glasuri omeneşti. Frunza înainteaz[...] puţin spre dosar — ori aşa mi s-[...] părut mie ? Gabi nu-şi amintes[...] cine a pus mărul acolo. Reflexu[...] mărului în luciul mesei atinge razan[...] frunza, ba s-ar putea spune că s[...] strecoară sub ea. Lătratul unui cîin[...] despică aerul. De două ori scur[...] şi-apoi tăcere. Privesc în lungul gar[...] dului spitalului dar nu se vede ni[...] un cîine. Mătuşa mea s-a întors p[...] partea cealaltă şi capotul cu care [...] învelită s-a tras descoperindu-i pi[...] cioarele. Reflexul mărului a ajuns l[...] marginea mesei şi nu ştie ce să facă [...] Frunza galbenă a sărit pe dosaru[...] galben şi a dispărut. Gabi doarme i[...] dormitor şi nu-şi poate aduce amint[...] cine a pus mărul pe masă. Eu scri[...] aceste rînduri în după-amiaza d[...] toamnă cu lumină liniată prin văzdu[...] hul mat.

Am căutat prin vechi reviste şi do[...] sare. As vrea să fac atîtea. Marginil[...] perdelei se mişcă, şi nu vine nici [...] scrisoare de niciunde, şi degetel[...] mele îşi împart inegal lumina. P[...] masă zac trei pereţi şi mi-e foame.

Într-o curte un scaun. O bătrîn[...] îl leagă cu sîrmă, pregătindu-l pen[...] tru noaptea ce va veni.

Constantin Abăluţă

Premiul revistei «Luceafărul» la Concursul de poezie «Ronald Gasparic», Brăila 1993

sorin gherguţ

Aplicaţii

dac-aţi găsit un ofiţer
în aragaz, în frigider
dacă şi cînd intraţi în cadă
din ţeavă pică o grenadă

şi dacă din grenadă iese
un militar cu multe trese
şi pe vecinii de etaj
i-aţi prins umblînd în camuflaj

dac-aţi găsit un parapet
pus între anus şi closet
şi dac-a răsturnat ţucalul
sub pat, tiriş, chiar generalul

şi-n debara şi pe balcoane
e-o joacă blîndă de cătane

şi-n pian pîndeşte-un comando
do si la sol fa mi re do

dacă din uşa din perete
ies vîrfuri mici de baionete
tunuri din priză şi apoi
cine a spus că nu-i război

cînd lîngă lampă, pe tavan
se mai ascunde un duşman
soldatul care va învinge
culcat pe creier, sub meninge

* * *

astăzi dimineaţă
viermii rău mă rod
cînd cobor în piaţă
urc pe eşafod

cine mă agaţă
ca să stau comod
cum ar fi o aţă
cine face nod

da de unde pînă cît
e nod pe gît sau nod în gît
de unde ştiu că-o să suport
un loc mai limpede de mort

numele-mi piară
ochii să-nchid
tendinţe iară
de suicid

în corb în cioară
cît mai rapid
să nu mă doară
să mă divid

orice zăbavă
e inutilă
sfera-mi bolnavă
devine bilă

* * *

la ora unu
ies pe balcon cu furtunu
să-mi spăl steaua plină de scîrnă
care încă-mi atîrnă

şi nu rămîne nimic
şi pe toate le stric
dimincaţa pe cerul gol
se mai vede nămol

nici o remuşcare
nici un regret nu încap
pe bulevard, la şase, cu bocanci [...]
pici
mă dau peste cap

Simon Stîlpnicul

după Luis Bu[...]

stă pe stîlp precum o cioară
însă nicidecum nu zboară
îşi îngăduie s-aştepte
stîlpului să-i crească trepte

mîndra iese din canal
şi se joacă, face bile
lucruri multe, inutile
legi albastre-n cer moral

* * *

semn să nu se mai arate
nici acum şi niciodată
poţi doar spune uite iată
lume multă încurcată

cîinii doar să dea din coadă
şi un semn să nu se vadă
să poţi spune : stai ascultă
încurcată lume multă

plastica

Universul precar (universul meditativ)

Ar mai trebui adăugată la aceste două dimensiuni și o a treia : UNIVERSUL SENZUAL. Pentru că **Petru Lucaci** încorporează în creația sa o viziune multipolară, ce fixează drept repere fundamentale ale existenței microcosmosul uman și proiecția închipuită a acestuia în elasticul și infinitul cuprins al macrocosmosului gîndurilor, impresiilor, senzațiilor...

Pictorul a descins în acest orizont prospectiv cu mai mulți ani în urmă, în forme ce nu excludeau definitiv situările referențiale la o posibilă ascendență europeană a modernismului. Problemele de construcție și, mai ales, cele de culoare își căutau răspunsul în structuri plastice, în care definirile formei erau temeinic abordate. Anatomia corpului uman părea să devină pentru pictor un teren cu valențe declinatorii și de interpretare plastică nelimitate. Ulterior, pînă și acest ultim reazem în planurile imediate ale realului a fost suprimat, artistul eliberîndu-se de orice restricție formală, în căutarea unor imagini complexe și integratoare ale universului senzual și meditativ, pe care omul îl riscă în jurul aparenței sale fizice.

La sala Dalles, într-un spațiu supus prefacerilor restructurante, **picturile-obiect** ale lui Petru Lucaci și-au aflat un mediu ideal de expunere. Nefiind, acest loc ar fi trebuit creat sau inventat, arta de acum a acestui pictor solicitînd o ambianță a magmelor primordiale, a șantierelor în lucru, a lumii precare sau în dezagregare de după dezlănțuirile războinice de genul Hiroshimei sau Oradour-ului. De ce așa ? Deoarece Petru Lucaci se postează în centrul unui univers aflat el însuși în construcție. Dar după o dramatică descompunere, în care elementele constitutive cu greu mai pot fi regăsite.

Poate că de aceea, pictura-obiect imaginată azi de Lucaci este bîntuită de himera tentațiilor experimentaliste, frecventate în bună măsură și de alți artiști de aici și de aiurea. Este o artă a poeticii instinctuale, dar sever amendată de tensiunea reconsiderărilor intelectualiste. Un demers aflat nu la îndemîna oricui, de vreme ce o subtilă cultură a imaginii se întrevede în „ambianțele" pictate ale lui Lucaci. O face cu mijloacele unui arsenal de instrumente și materiale adesea precare, cu o consistență ce pare a se adresa mai degrabă efemerului. Artistul pare grăbit să rostească totul dintr-o dată și cu

vocea plină, ca într-un strigăt ce se vrea și cînt și blestem ! Se exprimă cu nerv și energie pe orice fel de suport material și în orice accepțiune formală, cu sau fără vreo motivație anume. Din conținutul acestui gen de comunicare, așa intempestivă cum este ea, cel mai adesea, alteori încărcată de alean me-

ditativ, nu lipsesc, totuși, trimiterile la universul real. O face cu distincție și rafinament compozițional în structurarea detaliilor anatomice sau portretistice, asupra cărora revarsă o rețea de linii și traiectorii surprinse în dinamică browniană, juxtapuse unor cîmpuri ritmate de dominante cromatice dense, calme sau avertizante, toate născătoare însă, de o inefabilă învolburare de acorduri grave, subtextuale.

Petru Lucaci deține secretul organizării simfonice moderne a structurilor plastice pe care le concepe, deși aleatorismul pare să fie criteriul de căpătîi al creației sale de acum. El a introdus în această expoziție, fermecătoare în felul ei prin insolitul prezentării, dar și prin substanțialitatea intențiilor estetice, o anumită ordine armonică a fluxurilor ideatice și vizuale, pe care a amplificat-o sensibil prin tratarea cromatică adecvată a suprafețelor pereților din jur. O pictură ce nu ambiționează consacrarea în eternitate a unui stil, ori a unei viziuni neapărat originale, dar care se vrea un simbol marcant al contradicțiilor pluriforme, pe care umanitatea le resimte în dramaticul ei drum spre redescoperirea paradisului pierdut.

Corneliu Antim

muzica

Săptămîna mare

„Hristos a înviat din morți, cu moartea pre moarte călcînd" am cîntat, cu toții, în noaptea Învierii, rugîndu-ne pentru mai bine cu privirile îndreptate către ceruri. Și tot prin cînt în ajun de Florii, am refăcut, condusi de Vasile Hristea, drumul parcurs în Săptămîna Mare, „De la cruce la înviere", în sonurile imaginate de compozitorii nostri de-a lungul vremii, pentru a zugrăvi suferința, forta spirituală si izbînda lui Hristos asupra morții prin semnul crucii si prin credință.

La Sala Radio, într-un spectacol realizat de Eugenia Florea si Călin Dobos, cîteva formații vocale au reusit să sugereze pentru cei prezenti în sală, dar si pentru ei însisi, toti pasii spre suferință, moarte și reînviere, simbol și semn al reînoirii din an în an, singura cale a fiilor către Tatăl Ceresc. Douăzeci si cinci de lucrări selectate din muzica sec. XIV sau XIX, dar si din creatia religioasă semnată de Gheorghe Cucu, Gheorghe Mandicevski, Sabin Drăgoi sau Paul Constantinescu, alăturate unor creatii folclorice de o fortă expresivă impresionantă, au transpus, prin cuvînt si melos întreaga emotie cu care a fost receptată si retransmisă trăirea acelor clipe, semn că si în urmă cu sute de ani si acum, românii au purtat credinta în sufletele lor, cu simplitate si smerenie.

Întîmplător sau nu, toti interpretii au fost tineri, de la copiii ce alcătuiesc formatia Symbol (condusă de Jean Lupu) si pînă la studentii de la Academia de muzică din Bucuresti (corală dirijată de Mihai Diaconescu) sau grupul vocal-instrumental Balada din Suceava (dirijor George Sîrbu). Voci tinere a căror puritate aproape celestă a înfiorat sufletul ascultătorilor, dînd glas unor polifonii savante, completate de ruga celor din Suceava, care au adus vibratia folclorică a credintei, dovadă a interferentei, uneori pînă la confundare, dintre muzica populară si muzica ortodoxă legată de marile sărbători religioase. În sunet de toacă si de clopot, cu lumînări aprinse, au tesut pînze melismatice sau impresionanta atmosferă de rugă de un dramatism sfîsietor în cîntecele Doinei Lavric, vorbind despre Cina cea de taină prin doar patru sunete încărcate de expresivitate sau despre salcia care a rămas vesnic plecată ca să-l plîngă pe Hristos.

„Lăsati copiii să vină la mine" a rostit Iisus — „Acestea zice Domnul" prin cîntul de cristal al Cleopatrei Ilie, pentru ca, alături de Corul Symbol, să evoce apoi răstignirea pe cruce. Prohodul Domnului, în sunet de toacă si de clopot a fost cîntat de grupul de bărbati din Suceava, în timp ce femeile si copiii au înconjurat scena de trei ori, cu lumînări aprinse.

Viata noastră nu poate rămîne în mormînt, si Elisabeta Ticută, acompaniată de un taraf discret a istorisit ca într-o baladă, că „Pe Hristos mi l-a-ngropat", dar apoi s-a întîmplat minunea Învierii, „căci dacă Hristos n-ar fi înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică si credinta noastră" :

În prezenta Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, acea seară de reculegere si introspectie s-a încheiat cu intonarea rugii către Tatăl Nostru, sute de glasuri implorîndu-L să ne dea pîinea noastră cea de toate zilele" si să ne ierte păcatele DOXA PATRI, KE IIO KE AGHIO PNEVMATI (Slavă Tatălui si Fiului si Sfîntului Duh).

Anca Florea

parțial color

Gogoși și calorii

Simtind că a început să crape plapuma, pe ici, pe colo, prin părtile esentiale, Nicolae Văcăroiu aleargă în disperare s-o cîrpească, recurgînd astfel la traditionalele vizite de lucru, care au dus si Plumbuitului atîta faimă, de-a căpătat o recunoastere planetară si o escală vesnică la Tîrgoviste. În fata unor machete, îndelung mestesugite, si a unei asistente permanent plictisite, premierul se informează, judecă si dă „indicătii", fiindcă nu vrea să rămînă străin de tot ce se întîmplă în tara sa, cînd si el este unul dintre cei mai iubiti fii ai poporului. **Iesirile** sale extracapitale nu scapă nici televiziunii noastre care, iată, este cu camera de luat vederea acolo unde patria o cere si unde politica noastră e în miscare, ca Everac în urmărirea celor care i-au subtilizat caseta cu drăcovenii Fiindcă nu pridideste să bată plaiurile de la un capăt la altul, stă ascuns în studiou, pînă își răcesc gura liderii sindicali — căci cum o să coboare domnia sa în mijlocul lor si să fie luat la întrebări — după care vine în fata natiunii, gardat de doi locotenenti — Alexandru Popescu si Emanuel Valeriu — si bineînteles nu-si pune cenusă în cap, numai din motivul că la Palatul Victoria e o altfel de încălzire, adică nu cu lemne, nu intră în polemică tardivă, fie și în absenta adversarilor, ci îi dă înainte cu „realizările" celor cîteva luni de guvernare, aduce exemple, numeste borfasi, prezintă „măsurile" care vor trebui luate, pentru ca tot românul să prospere si mai ales, domniei sale să-i fie bine. Situatia asta ne aminteste de conflictul care a fost atîta vreme ascuns, între Ion Iliescu si Petre Roman, dar, odată anunțat, au început să iasă la iveală frazele ca la usa cortului. S-a dovedit deîndată că prietenia lor era numai de circumstantă.

Vrem sau nu vrem să recunoastem, ceva e putred în guvernarea actuală. Oricîte scuze s-ar căuta si oricîte găini moarte s-ar arunca în curtea altora, românii, confruntati cu o stare atît de dificilă, sînt sătui de vorbe si flămînzi de adevăr. Se dau pe aceleasi unde magnetice explicații și asigurări, un ministru care îsi păstrează portofoliul, suspect, de mult, — Dan Mircea Popescu — vine cu cifre si motivatii, dar telespectatorii l-au mai ascultat și altă dată si văd acum cu ochiul liber unde au ajuns. Gogosile de acest fel nu pot oferi nici o calorie. Întrebat pe stradă cum vede noua reformă — căci toti de la vîrf o anunță cu mare pompă ! — un pensionar s-a exprimat macabru : „ne pregătim să luăm cosciuge !" Nu o fi dracul chiar asa de negru, dar, oricum, situatia ce urmează e roză numai în capul trandafirilor de la putere, orbiti de petalele lor triumfale. Pe zi ce trece îsi repun în drepturi (!) aliatii de rezervă (cercetati cine s-a instalat în fotoliile de la ministerul culturii !), anunță una si fumează alta, asa că nu surprinde pe nimeni (în afara lor) miscarea sindicală din tară trezită după atîtea promisiuni vane si o politică falimentară. Mai devreme sau mai tîrziu — ca să ne plasăm în spatiul limbajului de lemn — conditiile se coc si, oricîte strategii de guvernare vor fi invocate, minciuna nu mai poate sta cu premierul la masă multă vreme. Numai dacă nu se va mai ivi un miracol.

Marius Tupan

cartea străină

«Reconstrucția deconstrucției»?

Iată, deci, că la un deceniu și jumătate de cînd s-a ivit în amfiteatrele universităților, în coloanele revistelor academice și în rafturile marilor biblioteci **Deconstrucția** se „remaniază". Cam devreme, se va spune. Și, în afară de asta, cum se poate „remania" („restructura" „reface") o direcție a criticii pentru care importantă e, aproape pleonastic, „destructurarea", „desfacerea"? Cartea lui Floyd Merrell*) a apărut de mai mulți ani dar, așa cum ni se întîmplă adesea cu cărțile publicate în țări unde lucrurile se plătesc în monedă convertibilă nu mi-a parvenit decît în urmă cu cîteva săptămîni. Mă consolez, însă (nici nu am încotro): o pot înțelege mai bine, în perspectiva intervențiilor mai noi, în care raportul „refacere"/„desfacere" devenise de la sine înțeles.

Pe profesorul Merrell îl știam dintr-o altă carte, privind epistemologia textului scris, iar numele i l-am întîlnit de multe ori citat ca pe acela al unei autorități în domeniul semioticii. Dar volumul de față mi se pare a sugera mai clar orizontul unui cărturar care a aprofundat o solidă bibliografie filosofică. Problemele cercetate de el se centrează, bine înțeles, în jurul deconstrucției, dar, așa cum declară Merrell în prefața volumului, ele sînt „poliedrice", reflectînd o mulțime de direcții ale perspectivei analitice, legate, într-un fel sau altul, între ele.

Scopul mărturisit e acela de a le concentra pe toate, din cîmpuri diverse ale disciplinelor, în spațiul controversei deconstructive pentru a demonstra, astfel, că acesta e doar un fragment din întreaga mișcare intelectuală a Occidentului.

Și, pe de altă parte, Merrell a încercat să se concentreze asupra unor anumite probleme inerente ale deconstrucției, nu însă ca forme ce decurg din exercițiul critic, ci — tot potrivit propriei mărturisiri — ca „proces în plină desfășurare de investigare a gîndirii unor persoane care au mediat asupra acestor chestiuni", inclusiv a gîndirii lui însuși. În consecință, cei cărora li se adresează reprezintă un cerc restrîns — specialiști în deconstrucție, în critică și teorie literară în semiotică peirceană și, eventual, în filosofie. Precizarea aparținînd autorului.

Dificilă întreprindere e, deci aceea în care a pornit profesorul american: cîți pot fi **specialiști** pe teritorii, totuși, atît de pretențioase care să se simtă în voie **în toate** domeniile numite de Merrell? Nu e cumva cam prezumțioasă această limitare atît de fermă? Declarația că volumul său se poate cîti numai de specialiști care să fie, totuși, la ei acasă în atîtea chestiuni, la urma urmelor, diverse?

Din fericire, autorul cărții nu se declară defel de acord cu naiva opoziție între **specialist** și **generalist**: „amîndoi — spune el — pot oferi contribuții valoroase". Celui de-al doilea, desigur, îi lipsește disciplina studiului detaliilor dar lărgimea orizontului poate reprezenta o compensație și, astfel, un sprijin util pentru înțelegerea propriului punct de vedere. Merrell e interesat, evident, în primul rînd de aspectele teoretice, dar cartea lui nu e o carte de teorie, în sensul obișnuit al cuvîntului; ea poate fi prezentată ca o contribuție la teoria criticii, dar referirile la literatură sunt pur tangențiale. Nu e nici **filosofie**, cel puțin în înțelesul de abordare fenomenologică, de vreme ce încorporează noțiuni de matematică și de logică și cîteva idei preluate din fizica contemporană.

Poate că denumirea care s-ar potrivi cel mai bine ar fi, pentru a folosi terminologia lui Jonathan Culver, aceea de **teorie a textului** sau, pur și simplu, teorie, pentru că textul lui Merrell e, în același timp, un ciudat amestec, foarte eterogen, de diverse teorii, o (re) interpretare a unei mișcări intelectuale contemporane și o încercare de a pune sub semnul întrebării granițele a numeroase discipline.

De pildă, capitolul întîi introduce concepte derrideene de bază și caută să stabilească relațiile lor cu filosofia lui Charles Peirce. În capitolul al doilea sînt discutate unele ipoteze curente, radicale din fizică și din filosofia științei. Cel de-al doilea prezintă probleme ale matematicilor moderne, în special cele care decurg din teoremele lui Kurt Gödel, în măsura în care ele vin în relație cu ceea ce Floyd Merrell numește „principiul deconstructiv". Capitolul următor este o tentativă de a demonstra că unele concepte propuse de Derrida sînt, în general, decompatibile cu aspecte ale „noii fizici". Capitolul al cincilea discută posibilitatea de a stabili o relație între noțiunea deconstructivă de scrieri și filosofia lui Karl Pepper îndeosebi cu noțiunea, lansată de ea, de „cunoaștere obiectivă". Critica unor termeni-cheie conținuți într-un pasaj din Derrida relevează, în capitolul al șaselea, unele probleme și ezitări ale „metodei" deconstructive și în general, ale gîndirii umane. În sfîrșit în capitolul al șaptelea, se urmărește definirea unui termen fundamental al lui Derrida, **differance**, cu sprijinul unor instrumente preluate cel puțin în parte, din „nava fizică".

Unul dintre cei care i s-au părut lui Merrell că ilustrează relevant dilema fundamentală a limbajului e Beckett, și evident alegerea lui nu surprinde cîtuși de puțin. (Surprinde, totuși într-o anume măsură, lipsa oricărei referiri la opera lui Joyce și la dificultățile lecturilor postmoderne în general). Se creează impresia unei alegeri menite să sprijine demersul declarat anticartezian, într-un fel identificat cu majoritatea tendințelor deconstructive. Citatele din Beckett sînt precizate în toată cartea fiind juxtapuse cu punctele cruciale ale argumentației lui Merrell. Pentru ca într-un capitol final, dramaturgul irlandezo-francez să fie discutat într-un spațiu larg, folosit ca exemplu al demonstrației critice. Nu cumva, însă, demonstrație sprijinită pe un sin exemplu fie el și Beckett, e amenint să fie privită ca o interpretare exc reductivă?

E adevărat că Merrell nu intențione să-i „deconstruiască" pe Beckett sau Derrida (precizare pe care se simte o facă din capul locului) nici nu pre de că ar oferi soluții definitive ridic de el. Ceea ce e semn al unei prude normale. Creșterea lui rămîne, astfel nivelul descrierii mai curînd decît să trundă pînă la cel al criticii. Inaugu du-și demersul cu o scurtă discuție supra deconstrucției, lărgindu-și persp tivă cu fiecare capitol, într-un fel de e luție în spirală, rotindu-se în jurul a leiași teme.

Și parcă tocmai acest drum aproba de natură să pună întreaga tentativă a „reconstrui deconstrucția" într-o lu nă ce sugerează mai curînd excentric tea. Pentru că, să fim siguri, întotde na se vor ivi cîteva puncte ale oric teorii care să angajeze reevaluări, f să fie nevoie de o **reconstrucție** în s sul exact al cuvîntului. Or, Merrell n făcut deocamdată, altceva decît să id tifice cîteva puncte, ce pot fi **reevalu** dar nu cred că a demonstrat necesit de a reconstrui deconstrucția în ans blul ei. Iată o carte incitantă, „deci, care scopul devine discutarea și nu zolvarea problemelor.

Dan Grigorescu

* Floyd Merrell, **Deconstrucțion Re med**, West Lafayette, Ind., Purdue. U versity, Press, 1985.

SOLEDAD GALLEGO-DÍAZ

Expresii periculoase?

(Împotriva abuzului de limbaj în S.U.A.)

Grădinii zoologice din New York, de fapt celor patru grădini zoologice din marea metropolă, pentru a fi mai exacți, nu li se mai spune **zoo**-uri. Începînd de la finele lunii februarie a anului aceasta, ele se numesc „parcuri pentru conservarea vieții sălbatice". Administrația care le tutelează a hotărît să înlocuiască succintul, sonorul și evocatorul cuvînt de origine greacă, și de rezonanță aproape universală, considerînd că în engleză termenul este actualmente „incorect politicește", avînd de asemenea și „neplăcutul" înțeles de haos și neorganizare.

Știrea ar putea fi o simplă anecdotă în plus descinsă din complicata lume new-yorkeză, dacă nu ar ascunde ceva mult mai important: informația survine din pasionanta și ferocea bătălie pe care o duc de cîțiva ani, pe cîmpul limbajului, toate grupurile minoritare nord-americane. Ecologiști, feministe, homosexuali și grupuri rasiale de tot felul, cuceresc puțin cîte puțin cîte o bătălie, succes care are aspecte pozitive, dar și funeste uneori.

Mișcarea **politically correct** (sau simplu, PC) pretinde să suprime din cultura oficială — și în mod vădit din limbaj — toate elementele care reflectă dominanta culturii occidentale (în măsura în care se consideră că este cultură albă, masculină, exploatatoare a mediului înconjurător și incapabilă de a se exprima fără a umili) a celorlalte grupuri, indiferent dacă sunt femeile sau minoritățile de orice tip (rasiale, de orientare sexuală, deficienți fizici sau psihici, marginalizați, etc.). De curînd au intrat în arenă și partizanii suprimării din limbaj a tot ce rezultă „degradant" pentru animale, plante și natura în general.

Numita cultura WASP (alb, anglo-saxon, protestant) care a reprezentat timp de zeci de ani elita nord-americană, s-a transformat pentru aceste grupuri într-o cultura DWEM (dead white european men, adică, oameni morți, albi și europeni). Operația se realizează, așadar, cu acea cultura pe care o reprezintă „ființele umane vii, de diferite culori și de diferite provenințe culturale".

Doi scriitori originali, Henry Beard și Christopher Cerf, ce se definesc pe ei înșiși ca „lipsiți de melanină" (adică, albi), cît și ca produse tipice ale instituțiilor elitiste, au publicat un dicționar și un manual de uz practic despre ce se poate și nu se poate vorbi în Statele Unite. Dicționarul este scris cu o tentă de umor, dar posedă și o certă bază documentară.

„E bine să ne reamintim", afirmă autorii, „că războiul pe terenul limbajului nu este nou", WASP-ii l-au întrebuințat, și încă abundent, așa cum se arată într-un mic paragraf despre „întrebuințări necesare din punct de vedere birocratic". Gunoiul azvîrlit în mare se numește oficial „plasarea gunoiului în ape adînci", bombardarea propriilor trupe, „pierderi provocate de focul inamic", brutalitatea polițienească, „abuz fizic greu de însușit", și concedierile masive „rectificarea echilibrului mîinii de lucru" sau „redistribuirea corectă a mijloacelor umane". Pentru a nu mai vorbi de „muncitorii clandestini" (spărgători de grevă) sau de „perioadă de criză economică" (recesiune).

Presiunea pe care, desigur, o exercită partizanii lui **politically correct** este mult mai puternică decît cea a limbajului birocratic, în evidentă retragere. Cu toate că există multe voci care protestează la noua dictatură pe care o impun aceste grupuri, adevărul este că nu citim rar în ziare sau reviste nord-americane cuvintele „de modă nouă", sau articole de critică de film sau carte scrise după criterii „corecte". Nu scapă nici instituții atît de consolidate ca revista TIME (care a descalificat ultimul film al regizorului francez Louis Malle de a nu fi „PC") sau THE NEW YORK TIMES, în care apare expresia „afroamericanii" pentru a se referi la negri.

Curentul **correct** cuprinde medii distincte care s-ar putea rezuma în diferite **isme**: unele sunt atît de cunoscute precum sexismul (opresiunea unui sex asupra altuia și asupra diferitelor forme de homosexualitate) sau rasismul.

Însă există mai ales „aparentismul" (opresiunea celor care au un aspect fizic determinat și care pretind să-l impună drept singurul acceptabil), „antropocentrismul" (opresiune pe care o exercită ființa umană asupra „neumanului", precum animalele sau plantele și natura în general), sau „canonismul" (pretenția că singurul canon valabil pentru studiul operei literare istorice sau politice e cel pe care îl oferă opera oamenilor albi, deja decedați.) Trebuie ținut seama și să se combată dictatura lingvistică pe care o exercită „cei capabili" asupra celor „incapabili" (cei neinvalizi asupra invalizilor, de exemplu), cei de o vîrstă mai mică asupra bătrînilor, și cea a bogătașilor asupra săracilor.

Unele universități nord-americane predau studenților din primul an un manual elaborat de propriii studenți cu expresiile ce sunt recomandate a fi evitate din considerentul că pot rezulta a fi „ofensative" pentru grupuri determinate. Sunt deja faimoase manualul **Definitions**, de la **Smith College**, din Massachusetts, și **Dictionary of cautionary words and phrases**, de la Școala de Ziaristică de la Universitatea din Missouri.

Cu toate că mișcarea „corect politicește" are principalele sale feude în campus-urile universitare și în învățămîntul secundar, efectele lor se fac simțite pînă în Congres sau în Senat. Un om politic atît de experimentat ca liberalul guvernator al Statului New York, Mario Cuomo, a ajuns să propună, nu de mult, ca organismul însărcinat cu îngrijirea bătrînilor să se numească **Department of Longer Living**, ceva asemănător cu Departament pentru Persoanele care Trăiesc Mult.

A te declara **black** (negru) în loc de „afro-american" s-a transformat într-un fel de afirmație politică. Acest cuvînt este utilizat, doar de negrii care nu sunt dispuși să permită ca albii, să uite sclavajul. Mulți membri ai numeroaselor comunități chineze și japoneze pretind, de partea lor, ca să nu mai fie numiți „orientali", ci „asiato-americani". În definitiv, explică ei, Pămîntul este rotund și provin din Orient exclusiv din punctul de vedere al aceluia care se situează pe sine însuși în Europa.

Unii intelectuali și profesori de Universitate admit că există unele expresii care ar fi mai bine să fie modificate, și că este adevărat că timp de secole studiul istoriei sau al literaturii, de exemplu, a ignorat protagonismul, sau participarea unor grupuri sociale determinate, sau a ascuns date ce nu erau compatibile cu ideea „corect politicește" în clipa aceea. Cărțile nu spun că Alexandru cel Mare era homosexual (așa cum azi reamintesc cu entuziasm militarii homosexuali care doresc să rămînă în Forțele Armate fără a ascunde înclinarea lor sexuală), sau că foarte frumoasele sonete de amor ale lui Shakespeare erau îndreptate, fără îndoială, altui bărbat.

Problema constă în aceea că acum se pretinde a se transforma aceste date în esențial și, inclusiv, „a distribui" studiul diferitelor materii pe cotă-parte. Ei doresc să studieze istoria cu cotă-parte pentru fiecare grup și să domine această cotă-parte chiar ei înșiși, se plînge profesorul Kirp în articolul său **Cărți de text și tribalism în California**.

„El" sunt studenții, grupați nu pe rase sau sexe, ci repartizați într-un adevărat regat de clici: bărbați albi heterosexuali, bărbați albi homosexuali, femei albe heterosexuale, femei albe lesbiene, bărbați negri heterosexuali, și așa la infinit. Fiecare grup pretinde să se vadă reflectat exact în cunoștințele ce li se comunică.

Conflictul a fost strămutat în învățămînt: este aproape imposibil de a tălni un alb care să predea istoria ne lor (ar fi „incorect politicește") și e aproape tot atît de sigur că orice ca dră asupra literaturii feminine să predată de o femeie.

În unele cazuri, grupuri de elevi ne au pretins „afrocentrism" adică, să schimbe programele de învățămînt așa fel încît ei să nu se învîrtă în rul cunoștințelor „occidentale" (ceea nu este „PC"), ci ele să fie relaționate cultura lor „originală".

Afrocentrismul — explică Henry Be și Christopher Cerf — include un rem cabil spectru politic și intelectual. care unii realizează valoroase investig academice asupra culturilor primit africane, sau alții care doresc să se r difice rezonabil actualul curriculum a demic pentru a include noi discipl până la cazuri ca ale profesorului L nard Jeffries, care a devenit celebru teoria sa care consideră „corect pol cește" ca grupele africanilor, asiatici latino-americanilor să fie considerate „ mea soarelui", iar alții euro-americani „lumea frigului".

O deosebire atît de caracteristică (mea soarelui este umanitară și drăgăst să, în timp ce a frigului este egoistă exploatatoare) nu este opera vreunui p dicator fanatizat, ci pur și simplu a fului Departamentului de Studii Af americane din aceeași Universitate New York.

Este posibil ca virulentul război care nord-americanii îl desfășoară pe râmul limbii să ajungă în Europa foa suavizat și cuvântul grădină zoologică nu dispară niciodată din vocabularul n tru. Trebuie reamintit însă, că **gay** ca ca prima accepțiune, figurează în dic narele englezești ca „vesel", s-a transf mat în sinonimul internațional de hon sexual. Și că există deja programe de dinator „corect politicește". Dacă as introdus unul din ele în IBM meu m-ar fi avertizat automat că în ac articol există multe expresii periculos puțin corecte.

În românește de Ezra Alhasid

POEZIE FEMININĂ AMERICANĂ

BETH BENTLEY

dile nordice

n timpul vacanței de primăvară Debbie Schwartz
și cu mine mergeam cu hidrobicicleta
din Minneapolis Sud spre debarcaderul de lîngă
Universitate.
Moscul ud de pe doc mirosind strident a putregai
nvelită în scoarță barca cu trei pasageri
coboară pe rîu printre mesteceni. Adolescentul
privește trunchiurile licărind precum trupuri care

Cînd am ridicat visla, apa făcea spumă
pe lama subtire. O scoteam și-o afundam în apă
iară și iar. Frunză lunguiață, verde, bărcuța
se furișa prin

Băiatul cîntă, acordînd sunetele precum
păsările, cu puritate ingenuă, în timp ce bărbații,
în uniforme înțepenite de ger, își arcuiesc
uriașele, roșii

Acolo, Mississippi nu era adînc, dar maroniu precum
chihlimbarul.
Pedalam pe rînd, apoi așezam vîslele și ne dezbrăcam
bluzele. Minute în șir piepturile noastre
se impungeau ca și cum

Cîntă melodii populare maghiare. În tabără, soldații
au descoperit că știe să cînte. I-au descoperit
vocea la fel
cum descopereau bijuteriile cusute în căptușeala
hainelor la
Într-o seară, în bărci, doi la vîsle, leneveam pe
Lacul Calhoun. Vocile noastre bețe de chibrit
azvîrlite, scînteind
și murind. Leon vîslea cu părul lui metafizic, cu

Deși nu pricep cuvintele, fredonează melodia.
Cel cu cicatrice se gîndește la Liszt.
Se imaginează la Veneția
în gondola lunecînd spre hotelul unde
iubita

După ce Edna și cu mine am părăs t docul Rosen, a început
să bată vîntul. Prinși între trestii, ore în șir am vîslit
cu febră musculară, pînă cînd, din fericire,
Squish a descoperit lipsa

Vocea băiatului tremură de parcă ar fi uitat sau
și-ar fi amintit
de ceva. În uniformele ude bărbații dîrdîie. Obrajii
copilului palizi, pătați ca scoarța de mesteacăn,
de frig sau

Voci răgușite de insulte și rîsete, tata și Moses Rosen
se certau pe politică, ramele unduiau în timp ce
noi copiii agățam de undițe
rîme să pescuim peștele-lună și bibani sau chefali
negri ca

Răcnind, soldații lovesc țăranii cu chipuri viclene
și le cer ouă sau carne proaspătă pentru masa
ofițerilor
Își învîrtesc în aer pistoalele în vreme ce
bălatul cară sacii puțind a

Cît de frumoase acele veri pe lacuri și rîuri, imaginîndu-mi
că aș fi Sacajawea sau Evangeline, alunecînd
pe cursuri de apă
sau prin bălți, melancolică, umblînd după
pierdutele mele

Poeta americană a căpătat, la capătul unui drum lung, încrederea în sine, care îi pune acum la dispoziție energia spirituală de a se ridica deasupra rutinei. Poeta de azi nu mai scrie, ca Marianne Moore odinioară, de pe poziția victimei. Ea nu mai arată nici simptomele urii față de bărbați, față de mamă, față de femeie, de propriul corp sau de sine, pe care le manifesta Sylvia Plath, bunăoară. Poeta americană s-a emancipat în sensul transcenderii conștiinței divizate a victimei și al asumării experienței comune a femeii obișnuite.

În cultura americană, dispariția sentimentului de victimizare a femeii și reintegrarea sinelui sînt procese care s-au produs de mult. S-a încheiat era feminismului cînd, ca să se reinventeze pe sine, femeia trebuia să atace agresiv ideologiile care o considerau mediocră, într-o societate dominată de bărbați. Lupta cu vechea conștiință a poziției femeii e deja apusă. Prin urmare, teama de a se aborda pe sine sincer nu-și mai are justificare într-o societate în care femeia deține o poziție socială privilegiată.

Poeta americană e conștientă de propria ei subiectivitate, împăcînd exigențele speciei — viața domestică, devoțiunea față de cămin — cu problemele presante ale sinelui.

Creînd o poezie foarte personală, poeta americană devine subiectul implicit și explicit al poemului. Descoperirea feminității înseamnă, de fapt, recucerirea unei stări normale, iar actul rostirii adevărului din perspectiva experienței feminine își pierde definitiv agresivitatea, căpătînd în schimb o delicatețe și o cochetărie mult mai adecvate.

Atenție ! Se ridică, se încheie la gulere.
Buni soldați. Îl vor determina pe băiat s-o ia
înapoi, în susul apei.
Vocea-i străpunge ceața, în vreme ce lapovița
spală pe curînd dezgropatul

VICKIE KARP

Îmbrăcîndu-te pe întuneric

Iunie, totuși trandafirii stau adormiți în odăile lor,
Iluzii de mărire dizolvînd văzduhul ca zahărul
în ceaiul slab.

Curînd, se vor înălța din disperare,
Amestecîndu-se în atmosferă cu dușmănia lor parfumată.

Bicicleta celui care tunde gardul viu, o pereche
de ochelari de la distanța asta
Se sprijină pe niște tufe silențioase.

Din cauza blocurilor, peluzele sînt presărate cu
pînză zdrențăroasă de saci.
Cafenie, mînjită de roua ca o transpirație, ar putea
fi îmbrăcămintea

Azvîrlită din vîsele tale, întreaga garderobă
A subconștientului tău îngrozit aruncată.

Precum trupul tău, piele de animal tremurînd, adormit
Învelit doar în brățările aerului.

În dormitor, înconjurat de non-creaturi cu patru picioare
— Birou, scaun, masă de toaletă, pat —
Trupul se ridică, mutîndu-și tropicul interior
din mlaștină în copac,

Bîjbîie după papuci pe podea, pune degetul mare

Pe fiecare parte a șosetei — rînjetul năting de băiat
Pe cale să scoată limba —

Și ușor, cum ți-ai cufunda un picior în apă rece,
se rostogolește băltoaca peste fiecare gleznă.

În picioare acum, înfășurată într-o draperie la geam,
vezi puțin din veșmîntul
Cu aripioare ca niște brațe care își întinde pieptul
pe liliacul vecinului ?

O cămașă pală ? O victimă fumegînd din noaptea
în care ți-ai imaginat
Că ai fi Delanira într-o lume din care lipsește
un Heracle îndrăgostit nebunește ?

Curînd, catifeaua roșie pe care ea trebuie s-o fi
descoperit să-l poată încinta
Fără să mai ucidă va atîrna în vîrful oricărei
scări de spini

ADRIENNE RICH

Planetarium

Pentru Caroline Herschel (1750—1848)
astronom, sora lui William, și altora

O femeie în chip de monstru
un monstru în chip de femeie
cerurile sînt pline de ele
o femeie „în zăpadă
printre Ceasuri și instrumente
măsurînd terenul cu prăjini"
la cei 98 de ani ai ei descoperind
8 comete
ea pe care luna o stăpînea
la fel ca pe noi

levitînd în cer noaptea
plimbînd lentilele lustruite
Galaxii de femei acolo
făcînd penitență pentru îndrăzneală
cu coastele paralizate
în îndepărtatele spații ale minții
Un ochi,
„viril, precis și absolut sigur"
din membranele scrîntite ale Uranusberg-ului
întîlnind NOVA

fiecare impuls de lumină explodînd
din străfund
precum viața care izbucnește afară din noi
Tyche șoptind în final
„Fă să nu pară că am trăit în zadar"

Ceea ce se vede se vede
iar vederea schimbare este
lumina care veștejește un munte
și ține un om în viață
Palpitația pulsului
inima asudîndu-mi în trup

Impulsul radio descărcat din Taur
sînt bombardată totuși rămîn pe loc
Cum am rămas toată viața
în bătaia directă a unei baterii de semnale
cea mai scrupuloasă transmițînd cele mai
intraductibile limbaje din univers
Sînt un nor galactic atît de adînc atît de în-
volut încît unei raze de lumină i-ar trebui 15
ani să mă traverseze Și m-a
traversat Sînt un instrument în formă
de femeie încercînd să traduc pulsații
în imagini pentru ușurarea trupului
și reconstrucția minții.

Prezentare și traducere : Fevronia Novac

Urmare din pag. a 16-a

Planul de masă

ocupate, în afară de aceea rezervată conducătorilor. După mii de proteste de curtuoazie, cele șapte cadre cu rang de director sfîrșesc prin a se așeza. „Opt minus unu", prin urmare asta înseamnă un loc chiar pentru Moș Chen. Dar asta nu e o întîmplare, ci rezultatul calculelor sale ascunse. El însă nu se așază imediat, așteaptă ca directorii să-i spună : „Ei bine, Moș Chen, tu de ce mai stai în picioare ? Hai odată și așază-te aici ! ' Atunci se poate așeza și el, mulțumit.

Dar nici nu apucă bine să se așeze că se și ridică pentru a umple paharele conducătorilor. La celelalte mese, nu se bea decît vin obișnuit ; la masa aceasta, se servește „Lichior din cinci cereale"[2]. Văzînd aerul aprobator al conducătorilor, Moș Chen e în culmea fericirii.

Și tocmai atunci, în ușa cantinei se profilează o umbră. Un vice-director anunță : „Sosește ministrul Zhang !" La masa de onoare se produce o învălmășeală ; cei șapte directori se ridică deodată, toți ca unul, și-și ațintesc privirile către ușa de la intrare. Moș Chen se zăpăcește de tot ; abia dacă izbutește să se ridică odată cu ceilalți. Directorul îl bate pe umăr și-i spune :

— Ei, ce mai aștepți ! dă fuga și întîmpină-l pe ministru !

Cînd Moș Chen îl introduce pe ministrul Zhang în sală, cei șapte directori își părăsesc masa și-i ies în întîmpinare. Strîngeri de mînă, politețuri. Ministrul e condus la masa de onoare.

— Așezați-vă aici, ministre Zhang !

— Opt minus unu : vă așteptam !

Ministrul își prezintă cîteva scuze, apoi se așază. Descumpănit, Moș Chen rămîne în picioare lîngă masă. În sala aceea în care toată lumea stă jos, el seamănă cu „un cocor în mijlocul găinilor". Planul de ocupare completă a tuturor meselor e opera lui. Nu mai e nici un loc liber. Ce-i de făcut ?

La masa directorilor, s-a toastat deja „în sănătatea ministrului Zhang". Și la celelalte mese, lumea petrece la fel de bine. Nimeni nu-i face semn lui Moș Chen, directorii au uitat de el ; iar masele știu că el n-ar catadicsi să se amestece cu ele, așa că își concentrează toată atenția asupra felurilor care li se servesc.

Moș Chen se simte respins de toți, pe nedrept, tocmai el care și-a dat atîta osteneală pentru banchetul acesta ! Nu mai e nici un loc unde să se așeze ! Cu o privire pierdută, se îndreaptă spre ușă și iese din sală...

[1]) Om politic chinez (1866—1925), autor al celor „trei principii" : naționalism, putere populară, propășirea poporului pe care s-a bazat programul revoluției din 1911

[2]) Wuliangye, „Lichior din cinci cereale", e o faimoasă marcă de băuturi preparate în China.

moda, alttel

Încondeieri

Obiceiul de a vopsi ouă roșii de Sfintele Paști, de a le încondeia, cu ceară, condei cu jgheab și băcan („Lemn de culoare roșiatică a unui arbore exotic — **Haematoxylon campechianum** — din care se obține, prin fierbere, un colorant roșu ; din lc. bakam), cu desene ce îl pot umple de invidie pe orice maestru al picturii abstracte, datează din timpuri străvechi legate de patimile Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Multe popoare creștine au acest obicei sărbătoresc, folosind motive decorative inspirate din lumea plantelor, florilor, animalelor, insectelor, constelațiilor. Într-o plachetă de mare circulație, în care sînt culese motive specifice diferitelor regiuni ale țării noastre, folosite la încondeierea ouălor, d-na Maria I. Panaitescu apreciază grija unor oameni de seamă în legătură cu păstrarea tradiției : „D-l Spiru Haret, neobositul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice și regeneratorul artei noastre naționale, pentru a redeștepta în popor, și a face să nu dispară arta de a înroși și încondeia ouăle de Sfînta Înviere, a dispus ca lucrarea de față, care conține ouă încondeiate, cu diferite motive românești din mai multe părți ale țării, să fie răspîndită în popor. Prin acest mijloc, se va îndruma și mai mult gustul pentru această artă, din care cu înlesnire orișicine își poate crea diferite modele pentru dantele, broderii, galoane și alte cusături, fără a mai apela la motive străine". Ca să vedeți ce apropiată era teoria interpolarității artelor ! Autoarea mărturisește că ouăle ce i-au servit de model la editarea plachetei le-a oferit muzeului etnografic. Unde or fi ele acum ? Dar cele din colecția tipărită sînt minunate, un omagiu adus galaxiei Gutenberg. De asemenea, ea citează două legende din cele nouă găsite în lucrarea d-lui S. F. Marian, „Sărbătorile la Români". legende ce încearcă să însinueze miracolul transformărilor posibile în lume prin credință. Veselindu-se că au scăpat de Iisus, cei ce L-au împilat petreceau cu „un blid de zeamă, carne de cocoș și mai multe ouă fierte". Unul dintre benchetuitori își amintește de cuvintele Celui Răstignit, că a treia zi va învia. Cel ce se afla în capul mesei începu a rîde și zice : „Cînd va învia cocoșul ce-l mîncăm noi acuma, și cînd se vor preface aceste ouă fierte, din albe cum sunt în roșii, atunci va învia și Christos !" Și așa s-a întîmplat, pe loc. Cea de a doua legendă e mai simplă, fata care ducea ouă albe în poală, credincioasă, îl salută pe un dușman al Mîntuitorului cu creștinescul „Christos a înviat !" dușmanul cere dovada, ca ouăle să devină roșii și ele au devenit.

Motivele culese de Maria I. Panaitescu deconspiră și multiplele valențe poetice ale neamului nostru. Cu atenție și apetență prozodică, numai citind **denumirea motivelor grafice**, se poate modela o poezie. Citez cîteva motive : „Pirostriile", „Peștele în cotet", „Dăsagii popii", „Floarea strachinei", „Fasole", „Cîrligu ciobanului", „Colțu porcului", „Cotețul fără pește", „Calea rătăcită", „Codru în bucăți închis" și „Codru în bucăți deschis", „Cuibul crîngului", „Vioara", „Lupu", „Floarea tronului", „Palma", „Gaie", „Mîna milogului", „Broasca", „Aripa hultanului întreagă", „Mănăstire", „Pășanjeni", „Copita calului", „Ferestrău", „Scara de pod", „Frîu calului", „Dulapu", „Urechea epurelui", „Ochiul șarpelui", „Pielea șarpelui", „Pui de barză", „Cîngi".

Corina Cristea

3 PROZATORI CHINEZI CONTEMPORANI

WAN KEXING

Coliba morții

Cel mai mult și mai mult, oamenii din sătucul acela se tem să pronunțe în ziua de Anul Nou cuvîntul „moarte". Și totuși...

Soarele răsărise de mult dar nimeni nu se sculase încă; fără îndoială din cauza oboselii pricinuite de pregătirile pentru sărbătoare. Un răpăit de tobă sfîșie deodată liniștea cerului. Fără să știe cînd și cum ajunsese acolo, oamenii au putut vedea în mijlocul uliței o tribună înaltă, de lemn, pe care era instalată o colibă de paie. Un nou răpăit de tobă: zgomotul venea chiar de pe estradă. Oamenii nu înțelegeau nimic din tot ce se petrecea, dar nu cutezeau să se apropie și preferau să se țină la distanță. Bătăile de tobă continuau, cînd grăbite, cînd maiestuoase. Ca de obicei, un țăran mai îndrăzneț se apropie cu prudență de colibă. Alți cîțiva îl urmară. Și aceștia văzură pe neașteptate cum dinspre colibă se ridica în aer un fum albăstrui, scînteietor. Apoi toba se opri brusc.

Acum se apropiaseră cu toții.

Estrada, cam de vreo patru metri înălțime, era așezată pe o schelă alcătuită din șaisprezece trunchiuri de copac legate între ele. Nu era prea largă și era făcută din scînduri negeluite. Iar coliba, cu acoperișul ei țugulat și cu pereții ei împodobiți cu figurine de oameni și animale tăiate din hîrtie, semăna cu un mic templu pentru cinstirea morților. Pe ușă era trasat un semn neînțeles, și ale cărui curbe aduceau cu un dragon sau cu un șarpe. Lîngă colibă se găsea și toba; iar lîngă tobă, un om cu o față murdară. Era înfășurat de sus pînă jos în niște piei de cîine sau de berbec. Două mîini murdare și scheletice se iveau dintre pieile acelea de animale și se sprijineau pe blana de oaie care-i acoperea genunchii. Omul semăna cu o ființă de pe lumea cealaltă.

După ce deslușiră mai bine întregul tablou, oamenii satului își stăpîniră frica. I se adresară ciudatului personaj pe un ton prietenos, numindu-l „bătrîne duh". Dar duhul nu păru sensibil la mărcile de respect ale oamenilor, el stătea acolo neclintit și fără să le acorde vreo privire.

Dong! Printr-o mișcare vioaie, duhul lovi din nou în tobă. Nici nu se făcu bine auzită bătaia, că acesta le și arătă cu degetul o plăcuță pe care scria: „Norocul atîrnă de soartă, iar soarta e scrisă în cer. Oare ce vă e sortit? Veți afla intrînd în această colibă. Oricine poate arunca o privire înăuntru plătind un yuan".

Mai întîi, de teamă de a nu fi trași pe sfoară, locuitorii satului se arătară un pic neîncrezători. Rămaseră totuși acolo, strînși în grupuri mici în jurul colibei și al „duhului", incapabili să se hotărească să plece.

În preajma Anului Nou, oamenii aveau întotdeauna asupra lor cîțiva bănuți. Unii începuseră chiar să-și caute bănuțul pe fundul pungii. Stînd cu picioarele încrucișate sub el, „duhul" părea că doarme. Într-un tîrziu, un bărbat se dădu mai aproape de estradă și urcă. Omul azvîrli un yuan în farfurie și împinse ușa colibei pe care era trasat semnul cel straniu. Apoi... toți crezură că omul o pornise către lumea cea neștiută a duhurilor... Căci nu mai ieșea.

„Duhul" rămînea nemișcat, cufundat în tăcere.

Omul ieși în sfîrșit din colibă, galben la față; se clătina ca unul care e gata să moară.

— Ce-ai văzut? îl întrebă cineva care nu-și mai putea stăpîni curiozitatea.

Cu privirea pierdută, omul nu reușea să lege nici măcar o vorbă. Abia după un timp, se porni pe un rîs ca de nebun.

— Am văzut! Am văzut!, zise el. Merită să vedeți. Duceți-vă cu toții înăuntru!

Încet-încet, chipul său își redobîndea culorile.

Mulți dintre țărani se simțiră îmboldiți să-i urmeze exemplul. Unul din ei se urcă la rîndul lui pe estradă. Și abia ieșit din colibă, izbucni în același rîs nebun, susținînd că într-adevăr experiența merită osteneala. Dar refuză cu toată îndărătnicia să spună mai multe. Curioșii se înmulțiră; cei care văzuseră deja, le aruncau celor care tocmai ieșeau din colibă un zîmbet disprețuitor. Iar aceștia, îi zîmbeau la fel de ciudat celui care urma să intre. Defilarea își urmă cursul, iar farfuria „duhului" se umplu de gologani. La naiba! Înjurăturile nu lipseau nici ele (de parcă ar fi existat o soartă mai puțin de invidiat decît a celorlalți). După ce toată lumea vizită coliba, „duhul" îi dădu foc.

Dar abia după o lună, oamenii cutezară în sfîrșit să-și dezlege limbile: coliba era goală, dar pe peretele ei se puteau citi următoarele cuvinte: Eu am murit.

CHEN TINGHCHU

Rapoarte pentru o numire

1. Li Li, sex: masculin; vîrstă: 25 de ani. Absolvent al departamentului de limbă și literatură chineză de la Universitatea din Pekin. A început să scrie la vîrsta de 20 de ani; aproximativ douăzeci din nuvelele sale au fost publicate. Acest tovarăș are anumite calități de organizator și conducător; propunem numirea sa ca șef al serviciului de arte și litere.

Serviciul personal,
Iulie 1958

Tînăr care promite, cu condiția să fie bine format: cel mai bun lucru e să-l lăsăm să dobîndească și mai multă experiență la bază.

Grupul de Partid al biroului pentru Cultură, August 1958

2. Li Li, sex: masculin: vîrstă: 31 de ani. A lucrat la Biroul pentru cultură imediat după terminarea studiilor universitare. În primăvara lui 1959, a fost trimis la bază într-o uzină de construcții mecanice. În afara orelor sale de lucru, a scris numeroase texte literare ce reflectă viața adevărată a muncitorilor; de asemenea, i-a ajutat și pe scriitorii amatori să se formeze; dă dovadă de un bun nivel de calificare profesională și de calități de organizator. Propunem să fie numit în funcția de șef al serviciului cultural al uzinei.

Serviciul personal,
Septembrie 1964

Acest tovarăș, cu calități profesionale de netăgăduit, nu acordă destulă atenție studiilor politice; rămîne prea marcat de felul de a fi intelectual; mai trebuie pus la încercare.

Comitetul de Partid al uzinei,
Octombrie 1964

3. Li Li, sex: masculin; vîrstă: 46 de ani. Absolvent al Universității din Pekin în anii '50. A lucrat în serviciile culturale ale unei administrații și ale unei uzine. În timpul „revoluției culturale" a fost acuzat că se opune revoluției. În 1978, a fost reabilitat. La cererea sa, a revenit la uzina de construcții mecanice pentru a preda literatura la școala anexă. Prin numeroasele sale publicații, a făcut dovada talentului său literar. Propunem deci să fie numit redactor șef al revistei **Arta și literatura muncitorilor.**

Serviciul personal,
Februarie 1979

Acest tovarăș, cu bune calități profesionale, nu este din păcate membru de Partid. Nu se cade să fie numit un necomunist în fruntea unei reviste plasate sub controlul Partidului.

Comitetul de Partid al uzinei,
Martie 1979

4. Li Li, sex: masculin; vîrstă: 53 de ani. Nivel de instruire universitară. Primit în Partid în 1982. În toate împrejurările, de mai bine de 30 de ani, a dat dovadă de o încredere de nestrămutat față de Partid. A scris un mare număr de opere literare care au exercitat o foarte bună influență. Are o bogată experiență practică, alese calități artistice, talente de organizator. Propunem să fie numit în postul de director adjunct al Biroului pentru cultură.

Grupul de Partid al biroului pentru Cultură,
Aprilie 1984

Acest tovarăș e fără doar și poate o persoană foarte competentă. Dar după criteriile actualei politici de întinerire a cadrelor vîrsta sa nu ne permite să-l introducem într-o echipă de conducere.

Departamentul de organizare,
Iunie 1984.

Gravură de Wang Jinxu

HU QIYUN

Planul de masă

Cu ocazia Anului Nou, Administrația noastră dă un banchet pentru t personalul.

După bucătari, Moș Chen avea s fie de netăgăduit omul cel mai oc pat cu pregătirile. Ca șef al secreta riatului Administrației, pentru ban chet fusese nevoit să-și asume și răs punderea de „mare maestru de cere monie".

Promovarea lui în funcție îl copl șise de fericire; „șef de secretariat nu e poate un post prea înalt, dar, f fine, mare sau mic, se cheamă că fa parte dintre „mandarini". Un manda rin care se respectă trebuie să adop te atitudinile personajului său. De a ceea, Moș Chen nu uită niciodată ur de trebuie să-i fie locul. Dogma lui să acorzi tot respectul ce li se cuv ne superiorilor, să te porți distant c inferiorii. Cu alte cuvinte, în vorbe le, în gesturile tale, în tot ceea c faci, trebuie să știi nu numai să vr să-i imiți în toate pe „mandarinii" c mai supuși, ci și să te distingi bin de mase. Renunțînd la hainele sale po nosite, el nu mai purta decît costum Sun-Yatsen[1] (firește, nu de lînă pur ca directorul administrației, ci dir tr-un amestec de lînă cu poliesteri) într-o bună zi, scaunul său de lemn fu sese schimbat cu un fotoliu din palmie (directorul stătea pe un fotoliu tapi țat, acoperit cu moleskină); veche sa ceașcă smălțuită, înnegrită de cea pe dinăuntru, avea să fie deodată în locuită cu una de porțelan (directoru se servea dintr-o ceașcă termos). Chia și felul său de a vorbi se schimbase își presăra discursurile cu „Ei, ei..." evident, mai puțin ca directorul. Dac Administrația convoca o adunare ge nerală, el stătea întotdeauna chiar lîn gă tribuna președinților; nu prea de parte de director, dar de ajuns de de parte de mase...

Pentru banchetul acela de Anul Nou își pierduse o groază de timp cu re partizarea locurilor. Cîntărise și re cîntărise argumentele pro și contr ale celor două scheme: să-i pună p directori la o masă specială, dar ast ar fi părut că-i ține departe de mase sau să-i repartizeze pe toți la mese unde s-ar fi aflat desigur aproape d mase, dar atunci ar fi însemnat să nu le arate destul respect celor ce sîn conducători. Și-ntr-un caz și-n celă lalt, lucrul cei mai important era c el însuși nu știa unde trebuia să s așeze. În cele din urmă adoptă un a treilea aranjament, care suplinea lip surile celor două.

Toate mesele pentru banchet erau așezate la cantină. Fiecare masă avea un număr, cu excepția uneia. În ținu tă impecabilă, el stă în preajma cele fără număr și-i îndrumă pe oameni obișnuiți, care sosec mai întîi:

— Ei... Luați loc, tovarăși, la masa al cărei număr e trecut pe biletul vo stru!

Apoi privește înspre ușa de la in trare: conducătorii vin și ei, așa cum se cuvine, puțin mai tîrziu. Pe cel ca re își face apariția, el îl primește cu cea mai mare politețe și-l conduce la masa fără număr.

În scurtă vreme, toate mesele sîn

În românește de Emil Paraschivoiu

Continuare în pag. a 15-a

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA: București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 6.59.67.60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi, ISSN 1220—626 x
50 LEI